

ЛІМ

Літаратура і мастацтва

Газета творчай інтэлігенцыі Беларусі

№14 (5070) 10 красавіка 2020 г.

ISSN 0024-4686

16+

Дзіцячая
бібліятэрапія
стар. 4

Найлепшае —
пра Буніна
стар. 11

Незвычайная
форма авангарда
стар. 13

Кніга, якая заўжды з табою...

Калаж Кастуся Дробава.

Фрагмент экспазіцыі. Ручка-пяро (пачатак XX стагоддзя) з фондаў Дзяржаўнага музея Янкі Купалы.

Мініяцюрная кніжка — помнік гісторыі і культуры народа, своеасаблівае выданне, якое патрабуе тонкай работы мастака, друкара, дызайнера, візітоўка паліграфічнага майстэрства краіны, лічыць калекцыянер твораў сучаснага беларускага мастацтва, бібліяфіл Яўген Ксяневіч.

Яго вялікая бібліятэка налічвае ў тым ліку больш чым тысячу мініяцюрных выданняў, частка якіх прадстаўлена на выстаўцы «Клумак з кніжкамі пад пахай» у Дзяржаўным літаратурным музеі Янкі Купалы.

ISSN 0024-4686

«ЛІМ»-акцэнт

Брэнд. Нацыянальны гістарычны музей Беларусі і Нацыянальны гісторыка-культурны музей-запаведнік «Нясвіж» увайшлі ў топ-5 найлепшых музеяў СНД. Аб гэтым паведамляе БелТА са спасылкай на партал ТурСтат. У першую дзясятку таксама ўвайшлі Дзяржаўны гістарычны музей у Маскве, Нацыянальны музей Казахстана ў Нур-Султане і Цэнтральны дзяржаўны музей Казахстана ў Алматы, Нацыянальны музей гісторыі Азербайджана ў Баку, Музей гісторыі Арменіі ў Ерэване, Дзяржаўны музей гісторыі Узбекістана ў Ташкенце, Нацыянальны музей гісторыі Малдовы ў Кішыневе і Нацыянальны музей Таджыкістана ў Душанбе. Рэйтынг складзены на выніках аналізу папулярнасці музеяў і прапаноў віртуальных тураў па музеях.

Праекты. Англійскі парк плануецца разбіць да канца года ў палацы Пуслоўскіх, паведамліла БелТА ў дырэкцыі Косаўскага палацава-паркавага ансамбля. Плошча парку складзе больш як 9 гектараў. Тут высадзіць папулярныя ў магнатаў XIX стагоддзя дрэвы і кусты. У Пуслоўскіх было звыш 130 відаў раслін, прывезеных з розных куткоў свету, распавялі спецыялісты. Работы прадугледжаны праектам ААТ «Брэстрэстаўрацыя», зацверджаны Міністэрствам культуры і фінансуюцца за кошт сродкаў рэспубліканскага бюджэту.

Навацыі. Брэсцкі абласны краязнаўчы музей працуе над стварэннем відэаэкскурсій па сваіх філіялах. На YouTube-канале музея ўжо размешчана першая відэаэкскурсія. Яе працягласць — крыху менш за дзве гадзіны. Гледачам прапануюць пазнаёміцца з пастаяннай экспазіцыяй абласнога краязнаўчага музея. Таксама ёсць відэа з музея «Выратаваныя мастацкія каштоўнасці». Хутка ў гледачоў будзе магчымасць віртуальна пабываць яшчэ ў трох філіялах — мастацкім музеі ў Брэсцкай крэпасці, «Брэсці» і «Камінецкай вежы», паведамляе БелТА.

Вернісаж. Выстаўка работ фатографа Сяргея Курылы «Чарнобыль. Знікненне ў разрэзе» адкрываецца сёння ў Музеі гісторыі друку і фатографіі Гомельшчыны. У экспазіцыі — больш як 30 здымкаў, прысвечаных 34-й гадавіне аварыі на Чарнобыльскай АЭС. Фота зроблены ў Брагінскім раёне. Кожны з нас так ці інакш звязаны з вёскай, любоў да якой жыве глыбока ўнутры. Адны адчуваюць настальгію па вёсцы, дзяцінстве, другіх турбуе знікненне вёсак у сучасных умовах, трэція бачаць адзінокія пейзажы — усё гэта адлюстравана ў сюжэтах фатографій. Персанальны выстаўкі Сяргея Курылы праходзілі ў Гродне, Мінску, Маскве.

Знаходкі. У нацыянальным парку «Белавежская пушча» працягваецца будаўніцтва археалагічнага музея пад адкрытым небам. Новы музейны комплекс з'явіцца ва ўрочышчы Горы каля вёскі Камянюкі. Паралельна з навуковымі пошукамі аднаўляецца стаянка старажытнага чалавека перыядаў мезаліту і неаліту і паселішча бронзавага веку. Першы ў Беларусі археалагічны музей пад адкрытым небам у Белавежскай пушчы адкрылі летас з мэтай захавання і папулярызацыі ўнікальнай гісторыка-культурнай спадчыны. Прадугледжваецца, што ў перспектыве ў новы турыстычны аб'ект увайдзе сем музейных комплексаў, якія будуць адлюстравваць асаблівасці развіцця матэрыяльнай і духоўнай культуры заходніх рэгіёнаў Беларусі ад каменнага веку да Сярэднявечча.

Кіно. Нацыянальная кінастудыя «Беларусьфільм» пачала размяшчаць фільмы ўласнай вытворчасці ў сваіх акаўнтах у сацыяльных сетках і на афіцыйным YouTube-канале, паведамліла кінастудыя. Акцыя «Беларусьфільм» прадстаўляе...» будзе доўжыцца тры тыдні. Меладрамы, драмы, ваенныя, сямейныя і дакументальныя карціны, мультфільмы — кожны зможа выбраць для сябе нешта цікавае. «Беларусьфільм» прапаноўвае перагледзець карціны, якія сталі класікай, і бліжэй пазнаёміцца з айчынным кінематографам. Акрамя таго, да ўсіх фільмаў будзе адкрыта абмеркаванне. Кожны зможа падзяліцца ўражаннем пра карціну, распавесці, якія тэмы і чаму яго цікаваць, чаго чакае ад нашага мастацкага кіно і што жадаў бы бачыць у дакументальным.

Конкурс. Беларуская-Расійскі ўніверсітэт Каб'явіў аб старце адкрытага маладзёжнага інтэрнэт-конкурсу «#Перамога75». Паводле кіраўніка студэнцкага клуба вну Лідзіі Дзямідавай, падобнае творчае спаборніцтва праводзіцца ўпершыню і мае анлайн-фармат. Стаць яго ўдзельнікам можна не выходзячы з дому. Конкурс пройдзе па трох намінацыях: «ПЕСНЯ-ПЕРАМОГА», «ФОТАПЕРАМОГА» і «ВЕРШЫ-ПЕРАМОГА». Работы будуць прымацца да 12 мая на электронны адрас студэнцкага клуба БРУ: studclub300@mail.ru. Аб выніках творчага спаборніцтва аргкамітэт паведаміць не пазней за 20 мая.

Агляд афіцыйных падзей ад Іны ЛАЗАРАВАЙ

у Саюзе пісьменнікаў Беларусі

Паэтычны пазітыў

Саюз пісьменнікаў Беларусі праводзіць паэтычную акцыю «Слова паэта — жыватворнае слова».

Небяспека, якую нясе каранавірус, прымушае змяніць фармат стасункаў. Добрае, бадзёрае слова дорыць пісьменніцкай суполка усім, хто мае патрэбу ў душэўным цяпле. На сайце Саюза пісьменнікаў Беларусі з гэтай мэтай створана спецыяльная рубрыка.

Распачалі акцыю «Слова паэта — жыватворнае слова» паэты Віцебшчыны. Паводле слоў старшыні Віцебскага абласнога аддзялення Тамары Красновай-Гусачэнкі, літаратурныя старонкі ў абласных друкаваных выданнях для тутэйшых паэтаў — з'ява звычайная. Ды і чытачы з цікавасцю сочаць за кожным выхадам газеты з новай падборкай вершаў майстроў мастацкага слова. Запатрабаваны ў сацыяльных сетках і паэтычныя знаёмствы.

І вось новы паэтычны марафон, які пачынаецца з сімвалічных вершаваных радкоў Тамары Красновай-Гусачэнкі «Я жыву...» Падхопліваюць эстафету Аляксей Жыгуноў, Вольга Русілка, Надзея Салодкая, Алена Крыклівец, Мікалай Намеснікаў, Ірына Радзіхоўская, Галіна Загурская, Мікалай Балдоўскі, Канстанцін Нілаў, Пётр Буганаў і інш. Кожны з аўтараў — са сваім светаўспрыманнем (філасофская, патрыятычная, любоўная лірыка).

Бясспрэчна, многім будзе цікава пазнаёміцца з творчасцю віцебскіх паэтаў, каб адчуць подых гэтай зямлі, здзейсніць своеасаблівае падарожжа па старажытным краі, зразумець душэўныя перажыванні яго жыхароў.

Паэтычную акцыю прадоўжаць паэты Магілёўшчыны. **Марыя ЛІПЕНЬ**

прэзентацыя

Прысвячэнне

Дыскаграфія Алега Моўчана папоўнілася двума альбомамі

Да 55-годдзя Дз дня нараджэння кампазітара ў Мінску адбылася прэзентацыя новых дыскаў, выдадзеных фірмай «Мелодыя».

У падвойным CD «Песняры, песні, апрацоўкі» — 135 хвілін арыгінальных запісаў ад мулявінскага калектыву пачынаючы з 1990 года. Тады Моўчан быў першым музычным кіраўніком «Песняроў», ён жа напісаў музыку да «Малітвы», «Стасі», «Падманіце» і «Слова Скарыны». Другі альбом — «На адной хвалі» — апошняя сумесная работа кампазітара і яго жонкі, спявачкі Ірыны Відавай. Над трэкамі для сольнага альбома артыстыкі Моўчан працаваў, ужо ведаючы аб прагрэсе хваробы. Маскоўскія спецыялісты фірмы «Мелодыя» абнавілі аранжыроўкі кожнага трэка, у выніку чаго ў старых песнях з'явіўся новы і аб'ёмны гук. Абодва альбомы паступяць у продаж і ў лічбавым фармаце.

— Зараз гэта ўжо не мой альбом, а наш — я дадала ў спіс песню «Талісман», якую выконвалі ў дуэце з Алегам. На вокладцы таксама мы ўдваіх. Гэты альбом — мае прысвячэнне Алегу Моўчану, — падкрэсліла Ірына Відава. — Сапраўды, мы былі на адной хвалі 24 гадзіны ў суткі. Мы былі неразлучныя. Больш за тое, я і цяпер адчуваю, што наша духоўная сувязь не разарвалася. Мы выпусцілі два дыскі. Туды ўвайшла практычна

ўся спадчына Моўчана, якую ён стварыў у «Песнях», а таксама праграма, якая раней ніколі не выдавалася. «Ave Sole, або Слова Скарыны» — з ёй малады кампазітар, у 24 гады, прыйшоў у «Песняры». Ансамбль выканаў яе на сваім 20-гадовым юбілеі.

Меркавалася, што альбом стане падарункам маэстра да яго юбілею і 50-годдзя ансамбля «Песняры», якому Алег Моўчан аддаў больш за дзесяць гадоў жыцця, быў яго першым музычным кіраўніком. Але пасля смерці кампазітара гэтыя альбомы сталі свайго роду музычным помнікам.

Да 55-гадовага юбілею Алега Моўчана рыхтуюцца і іншыя мерапрыемствы. Па словах Ірыны Відавай, у Белтэлерадыёкампаніі адбыўся запіс двух канцэртаў з твораў Алега Моўчана: эстраднай і харавой музыкі. На тэлеканале «Беларусь 3» у дзень нараджэння маэстра будзе паказана трансляцыя эстраднага канцэрта «Алег Моўчан — 55», а 18 красавіка — канцэрт з харавых твораў «Я нясу вам дар».

Распрацоўваецца сайт Алега Моўчана (olegmolchan.com). У выдавецтве «Кампазітар» (Санкт-Пецярбург) рыхтуецца выданне яго твораў (клавіры, харавыя партытуры, фартэп'янавыя п'есы).

Вікторыя АСКЕРА

рэйтынг

Лідзіруюць перакладныя кнігі

Падведзены вынікі продажаў у ААТ «Белкніга» за студзень — сакавік. Сярод кніг, якія выданы ў нашай краіне на беларускай мове, на першым месцы — «Гары Потэр і філасофскі камень» Д. Роўлінг. У 101 кнігарні прададзена 189 асобнікаў сусветна вядомага твора.

На другім месцы — «Маленькі прынт» Антуана дэ Сент-Экзюперы («Папуры»). Куплены 121 экзэмпляр. На трэцім месцы — раман «Мова» Віктара Марціновіча, выданы

«Кнігазборам» (рэалізавана 119 асобнікаў).

У першыя 25 кніг рэйтыngu са 100 назваў увайшлі і іншыя перакладныя выданні: «Малы і Карлсан, якія жыве на даху» Астрэд Ліндгрэн, «Каханак Вялікай Мядзведзіцы» польскага пісьменніка — ураджэнца Беларусі Сяргея Пясецкага. А з беларускіх кніг на пятым месцы — «Людзі на балоце» народнага пісьменніка Беларусі Івана Мележа (выдавецтва «Папуры»; прададзена 69 кніг). **Сяргей ШЫЧКО**

стасункі

Адзнака літаратурнай дружбы

Рэдактар беларускай «Зорькі»

ўзнагароджана дыпламам казахскага інстытута

Газета для дзяцей «Зорька», якая мае доўгую гісторыю, у свой час была вядомай на ўсёй постсавецкай прасторы. Наклад яе даходзіў да мільёна экзэмпляраў(!).

Безумоўна, надшыоў іншы час для папяровага друку. І ўсё ж па-ранейшаму старонкі газеты беларускіх школьнікаў у значнай ступені аддадзены матэрыялам, прысвечаным сяброўству дзяцей розных нацыянальнасцей.

Так атрымалася, што на старонках газеты «Зорька» сваё месца знайшла і казахская тэма. Найперш гэта адлюстравана ў публікацыі перакладаў твораў дзіцячай літаратуры Казахстана. Апошнім часам былі

надрукаваны ўрыўкі з апошесці Нурдаўлета Акыша пра дапамогу падлеткаў пагранічнікам, а таксама некалькі казак вядомай казахскай пісьменніцы Райхан Мажэнкызы.

Актыўнасць беларускай газеты ў прапагандзе казахскай літаратуры заўважылі і ў Казахстане. Нядаўна галоўны рэдактар «Зорькі» Людміла Грамовіч узнагароджана дыпламам Інстытута літаратуры і мастацтва імя М. А. Аўэзава Камітэта навукі Міністэрства адукацыі і навукі Рэспублікі Казахстан. Як адзначана ў самім дыпламе, «...за вялікі ўклад ў актыўную працу па развіцці беларуска-казахскіх літаратурных сувязей».

Сяргей ШЫЧКО

да ведама

Аператыўна анлайн

Віртуальныя сэрвісы даўно даступны карыстальнікам Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі. Можна, самы час «пайсці» ў галоўную кніжніцу краіны, каб, напрыклад, напісаць курсавую ці дыпломную работу?

Даведачныя службы «Спытай бібліятэкара», «КОРУНБ: міжнародная віртуальная даведачная служба» і «Віртуальны цэнтр прававой інфармацыі» дапамогуць атрымаць бясплатную кваліфікаваную дапамогу. А праз «Віртуальны цэнтр па дзейнасці міжнародных арганізацый» адкрыты свабодны доступ да інтэрнэт-рэсурсаў міжнародных арганізацый і іх дакументаў.

Даступны анлайн і электронныя інфармацыйныя рэсурсы. Базы даных рознай тэматыкі забяспечваюць доступ да падборак электронных кніжніц, архіваў, анлайн-энцыклапедыі і розных пошукавых сістэм. Рэсурсы Нацыяналкі, арганізацый-партнёраў і ліцэнзаваныя рэсурсы сусветных вытворцаў даступны не толькі з бібліятэкі. Незалежна ад месцазнаходжання і часу сутак любы карыстальнік можа знайсці патрэбныя яму кнігі, перыёдыку, ноты і інш.

Варта звярнуць увагу і на платныя паслугі. Служба «Электронная дастаўка дакументаў» дазваляе атрымаць лічбавыя копіі фрагментаў дакументаў з фондаў кніжніцы. З дапамогай сэрвісу «Складанне спіса літаратуры па тэме» можна замовіць прафесійны пошук неабходнай літаратуры. А паслуга «Рэдагаванне бібліяграфічнага спіса для навуковай работы» дазваляе аформіць заказ і атрымаць яго па электроннай пошце. Тэксты дысертацый, курсавых і дыпломных работ, рэфератаў, артыкулаў можна правесці на арыгінальнасць на сэрвісе «Праверка тэкставых дакументаў на запавычанні».

Міра ІЎКОВІЧ

Ідзе падпіска на II паўгоддзе 2020 г.		
«ЛіМ»	1 месяц	падпісны індэкс
Для індывідуальных падпісчыкаў	8 р. 07 к.	63856
Ведамасная падпіска	22 р. 02 к.	638562
Індывідуальная льготная падпіска для настаўнікаў	5 р. 66 к.	63815
Льготная падпіска для ўстаноў культуры і адукацыі	16 р. 72 к.	63880

праекты

Графічны напамін пра дваццатыя...

Зусім невялікі наклад — 99 экзэмпляраў — прымушае не прапусціць хаця б інфармацыю выданне камплекта паштовак з серыі «Кніжная графіка Беларусі XX ст.» — «Віцебск у гравюрах 1920-х гадоў».

Выданне ажыццёўлена Нацыянальнай бібліятэкай Беларусі (асветніцкая ўстанова мае права на выдавецкую і паліграфічную дзейнасць). Сабраны рэпрадукцыі 16 графічных работ. Мэта творчага праекта пазначана ў заключных словах уступнага артыкула Алеся Сушы: «Дадзеным камплектам паштовак Нацыянальная бібліятэка Беларусі імкнецца паказаць мастацкую спадчыну шырокаму колу супольнасці, вярнуць яе ў навуковы і грамадскі ўжытак». Так, у свой час — у канцы 1920-х — графічныя набыткі Віцебска знайшлі адлюстраванне ў некалькіх кнігах-альбомах мастацтвазнаўцы Івана Фурманава. Выпуск ажыццявіла Віцебскае акруговае таварыства краязнаўства. На досыць высокім для таго часу паліграфічным узроўні, але зусім невялікімі накладамі. Кнігі даўно зрабіліся прадметам цікавасці

бібліяфілаў, гісторыкаў мастацтва, краязнаўцаў.

Алеся Суша ў сваім артыкуле зазначае: «Менавіта ў Віцебску паўстаў новы феномен у гісторыі айчыннай гравюры — адбылося вяртанне да старажытнай тэхнікі станковай ксілаграфіі (гравюры на дрэве), якая на доўгі час перад тым страціла папулярнасць і сваю ўласную мастацкую мову. У работах віцебскіх гравёраў 1920-х гадоў яна адраджалася ў новых формах, спалучыла ў сабе традыцыі народнай культуры і найноўшыя падыходы мастацтва авангарда. Менавіта ксілаграфія віцебскім творцам бачылася найбліжэй звязанай з кнігай і найбольш прыдатнай для мастацкага адлюстравання беларускага жыцця».

У камплекце паштовак нас чакаюць сустрэчы з работамі Яўхіма Мініна («Стары Віцебск»), «Ільінская царква ў Віцебску», «Касцёл святога Антонія», «Украіна

Віцебска»), Зіновія Гарбаўца («Вадакачка ў Віцебску»), «Віцебск з боку ракі Віцьбы»), Саламона Юдовіна («Дэманстрацыя», «На рынку», «Пахаванне», «Заручэўская синагога», «Чорная Тройца», «Пескавацік», «Над Віцьбай», «Каля «Рынкавай»», «Касцёл святога Антонія»). Ёсць работы, якія адлюстроўваюць адзін і той жа аб'ект.

Ксілаграфія заўжды магнетызуе, само тэхнічнае вырашэнне стварае ўражанне іншай, багацейшай прасторы, хаця і няма ў гэтых работах гульні колераў.

Пасля знаёмства з камплектам паштовак з рэпрадукцыямі ксілаграфій відавочнымі падаюцца меркаванні наконт таго, што патрэбны сучасныя альбомы ўсіх трох мастакоў — С. Юдовіна, Я. Мініна і З. Гарбаўца. Іх творчая спадчына таго заслужыла.

Мікола БЕРЛЕЖ

цікава ведаць

Верныя традыцыям

Калі ў Заслаўі з'явіцца першы Музей беларускай маляванкі?

Стварэнню Музея беларускай маляванкі ў Заслаўі паспрыў фонд Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь па падтрымцы культуры і мастацтва. Новая арт-пляцоўка амаль гатовая. Засталося вырашыць некаторыя тэхнічныя моманты. Сёння захавальнікі самай вялікай у краіне калекцыі маляваных дываноў адбіраюць «наіўныя» шэдэўры для паказу. Адкрыцці чакаюць усіх, нават спецыялістаў.

Пасля экспедыцыі ў Драгічынскі і Іванаўскі раёны супрацоўнікі гісторыка-культурнага музея-запаведніка «Заслаўе» прывезлі больш чым 20 маляванак на шкле. Рарытэт яшчэ больш рэдкі, чым вядомыя маляваныя дываны. Гэта цяпер, праз сто гадоў, «наіўныя» карцінкі, якія ўпрыгожвалі немудрагелістыя вясковыя побыт, — неацэнная музейная рэдкасць. А ў тых гадах, калі горад канчаткова пазбавіў працы вандруючых мастакоў, прапанаваўшы вяскоўцам новае фабрычнае мастацтва, маляванкі не шанавалі. У маляваныя дываны загорталі бульбу,

кідалі іх пад ногі, выкарыстоўвалі для іншых гаспадарчых патрэб. Бегагчы такія дываны да нядаўняга часу нікому і ў галаву не прыходзіла.

— У Беларусі на дадзены момант няма музея, прысвечанага беларускай маляванцы, — падкрэслівае намеснік дырэктара па навуковай рабоце музея-запаведніка «Заслаўе» Інэса Сабалеўская. — Ствараецца ён на аснове калекцыі маляваных дываноў і так званых макатак — дываноў меншага фармату. Шырокае распаўсюджванне маляванкі атрымалі ў 20-я гады ХХ стагоддзя, аж да 60-х гадоў. У нашай калекцыі большасць дываноў адносяцца менавіта да гэтага перыяду. Хоць ёсць і пазнейшыя работы, якія таксама ствараліся мастакамі-непрафесіяналамі.

Зараз у кнізе паступленняў музея-запаведніка каля 260 прадметаў на саматканым ільняным палатне, цыраце, кардоне.

— На пачатку года мы атрымалі дыванок з рэгіёна, які ў нас не быў

прадстаўлены ў калекцыі, — раскажаў галоўны захавальнік фондаў музея-запаведніка «Заслаўе». — Гэта Лоеўскі раён Гомельскай вобласці. Напісаны на паперы. Чалавек, ведаючы пра тое, што мы захоўваем самую цікавую і буйную калекцыю маляванак, прынёс і падарыў.

Адкрыццём таксама стаў размаляваны дыван з Аршаншчыны. Гэты край раней ніяк не асацыяваўся з маляванкамі. Часцей — Глыбоччына, Капыльшчына, брэсцкае Палессе. Да паказу рыхтуюць звыш 30 узораў «наіўнага» мастацтва 1920—1960-х гадоў.

Умоўна калекцыю падзяляюць на дзве часткі: дываны народных майстроў і прафесійных мастакоў. Сёння сучаснікі натхняюцца традыцыяй. Дарэчы, цяпер традыцыя распісваць дываны падзедаўску захавалася толькі ў некаторых вёсках віцебскага Паазер'я. Напрыклад, там, дзе хадзіў «вечны вандруюнік» Язэп Драздовіч.

Вікторыя АСКЕРА

зваротная сувязь

У публіцыстычнай праграме «Кнігалюбу», якая выйдзе на канале «Культура» Беларускага радыё ў суботу, пойдзе гаворка пра навінкі літаратуры беларускіх выдавецтваў. У нядзелю ў праекце «Запрашаем у кнігарню» чакаюцца парадзі для тых, хто любіць чытаць, а таксама агляд штотыднёвіка «ЛіМ».

У суботу і нядзелю ў праекце «Паэтычная раница» слухайце радыёкампазіцыі паводле вершаў Ізяслава Катлярова і Веры Вярбы, а таксама праграму «Паэзія XXI стагоддзя», у якой прагучаць вершы Міхася Стральцова.

Класіка запрашае

У «Літаратурнай анталогіі» з панядзелка да пятніцы гучаць старонкі кнігі Івана Шамякіна «Трывожнае шчасце», у «Радыёбібліятэцы» — раман Эрыха Марыі Рэмарка «Трыумфальная арка». «Літаратурныя гісторыі» ў выхадныя ў вячэрні час прапануюць апаваданні беларускіх і замежных аўтараў.

Аматарам тэатра перад мікрафонам у межах праграмы «Радыётэатр. Лепшае» ў суботу канал «Культура» прапануе першую частку радыёверсіі спектакля

«Напісанае застаецца» па аднайменнай п'есе Алеся Петрашкевіча, а таксама спектакль «Зайка-Зазнайка» паводле казкі Сяргея Міхалкова. Нядзельным вечарам прыхільнікаў тэатра чакае перадача «Радыётэатр плюс».

У яе межах прагучыць радыёспектакль «Шчаглы» паводле Леаніда Левановіча.

У аўтарскай праграме Навума Гальпяровіча «Суразмоўце» адбудзецца гутарка з адказным сакратаром часопіса «Польмя» паэтэсай Бажэнай Ганушкінай (Мацюк).

11 красавіка 80 гадоў спаўняецца Зінаідзе Ляўчэні, мастаку дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва.

12 красавіка — 130 гадоў з дня нараджэння Янкі Нёманскага (сапр. Іван Пятровіч) (1890—1937), празаіка, публіцыста, грамадскага дзеяча.

12 красавіка 70-гадовы юбілей святкуе Алег Савічаў, графік.

14 красавіка — 140 гадоў з дня нараджэння Язэпа (Восіпа) Дылы (1880—1973), празаіка, драматурга, грамадскага і культурнага дзеяча.

14 красавіка — 135 гадоў з дня нараджэння Сымона Рак-Міхайлоўскага

(1885—1938), палітычнага і грамадскага дзеяча, публіцыста, педагога, перакладчыка, паэта.

14 красавіка — 110 гадоў з дня нараджэння Алеся (Аляксандра) Пруднікава (1910—1941), паэта.

14 красавіка — 100 гадоў з дня нараджэння Аляксея Карпюка (1920—1992), празаіка, грамадскага дзеяча.

14 красавіка — 95 гадоў з дня нараджэння Аляксандра Захарава (1925—2017), графіка.

15 красавіка 60-годдзе адзначае Вольга Таляронак (Любашына), пісьменніца.

15 красавіка — 100 гадоў з дня нараджэння Міколы Ракітнага (сапр. Мікалай Новікаў) (1920—2000), празаіка.

15 красавіка 70 гадоў спаўняецца Леаніду Рыжкоўскаму, майстру дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва.

16 красавіка — 105 гадоў з дня нараджэння Станіслава Яворскага (1915—1988), акцёра.

16 красавіка — 100 гадоў з дня нараджэння Георгія Светашава, спевака.

16 красавіка 85-гадовы юбілей святкуе Анатоль Клышка, празаік, крытык, перакладчык, педагог.

17 красавіка — 80 гадоў з дня нараджэння Валерыя Рубінчыка (1940—2011), кінарэжысёра, сцэнарыста, педагога.

«ЛіМ»-люстэрка

Выніковая выстаўка XV Міжнароднага конкурсу жывапісу і графікі «На сваёй зямлі» праходзіць з 6 па 25 красавіка ў мастацкай галерэі «Універсітэт культуры», паведамляе БелТА. Сёлета экспазіцыя прадстаўляе погляд экспертаў на дзіцячую творчасць. Восем міні-выставак, што склалі аснову экспазіцыі, сфарміраваныя экспертамі з Беларусі, Расіі, Кітая, Балгарыі, Украіны, Румыніі, Польшчы і Літвы. Такі эксперымент праводзіўся ўпершыню, каб адлюстравалі падабенства і адрозненне поглядаў мастакоў-педагагаў з розных краін. Кожны эксперт пры адборы арыентаваўся на нешта сваё, адзначылі ў галерэі. Напрыклад, кітайскія спецыялісты дакладна вызначылі свае крытэрыі: арыгінальнасць, эмацыянальнасць, цэласнасць і валоданне тэхнічнымі навыкамі. Арганізатары праекта за 15 гадоў сабралі вялікую калекцыю дзіцячай творчасці — больш за 40 тыс. работ з 57 краін свету. Сёлета яна папоўнілася яшчэ 1,5 тыс. твораў.

Беларускі фатограф Дар'я Матросова перамагла на конкурсе Федэрацыі еўрапейскіх фатографаў, гаворыцца на афіцыйным сайце арганізацыі. Яна атрымала ўзнагароду «Найлепшы прафесіянальны еўрапейскі фатограф — 2020», а таксама перамагла ў намінацыі «Ілюстрацыя, лічбавае і выяўленчае мастацтва». Сёлета ў конкурсе прынялі ўдзел больш за 2200 твораў з 29 краін. Цырымонія павінна была адбыцца ў Рыме, але вынікі падвялі анлайн. Дар'я Матросова — першая жанчына-пераможца, а таксама першы фатограф з Усходняй Еўропы.

Міжнародная тэкстыльная выстаўка, прымеркаваная да Другога адкрытага фестывалю дэкаратыўнай творчасці «ТэкСтыльны букет», адкрываецца ў Нацыянальным цэнтры сучасных мастацтваў. Як паведамляе БелТА, майстры з Беларусі, Расіі і Казахстана прадэманструюць глядачу як традыцыйныя тэхнікі тэкстыльнага мастацтва, так і эксперыменты з трансфармацыяй тэкстыльнай паверхні ў аб'ёмную трохмерную плоскасць. У экспазіцыі будуць прадстаўлены работы майстроў з Казахстану Маліка Муканава і Баўыржана Дасжанова. Мастачка з Расіі, майстар абрэзкавага шыцця Наталля Касьянкоўская прадставіць персанальную выстаўку «Славянскія традыцыі». З беларускага боку прымуць удзел пераможцы і прызёры IV Беларускага трыенале дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва, калектыўныя праекты мінскага квілт-клуба абрэзкавага шыцця «Валожкі», а таксама работы майстроў, адабраныя экспертным саветам Другога адкрытага фестывалю «ТэкСтыльны букет». Пазнаёміцца з экспанатамі можна да 10 мая.

У найбліжэйшы час пабачыць свет першая мастацкая кніга рэжысёра Квенціна Таранціна пра ветэрана Другой сусветнай вайны, які ў 1950-я расчараваўся ў галівудскім кіно і пачаў глядзець стужкі Акіры Курасавы і Федэрыка Феліні. Акрамя гэтага, рэжысёр выношвае ідэю тэатральнай пастаноўкі, а таксама плануе зняць вестэрн-серыял пра героя Леанарда Дзі Капрыя са стужкі «Аднойчы ў... Галівудзе», гаворыцца ў матэрыяле РІА «Новості».

Пісьменнікі з Аргенціны, Германіі, Ірана, Мексікі, Нідэрландаў і Японіі ўвайшлі ў шорт-ліст Міжнароднай Букераўскай прэміі, паведамляе «ИТАР-ТАСС». Як адзначыў старшыня журы Тод Хаджкінсан, творы, якія трапілі ў «кароткі спіс», дапамагаюць чытачам пераадоляваць цяперашнія цяжкасці. У ліку прэтэндэнтаў на атрыманне прэміі — толькі адзін мужчына: Даніэль Кельман з твораў «Тыль» пра трыццацігадовую вайну ў Германіі (1618—1648). Адбор вёўся са спіса ў 124 кнігі. Адзначаецца, што творы перакладзены на англійскую з 30 моў. Уладальнік прэміі за 2020 год будзе названы 19 мая.

Цікавінкі ад Яўгеніі ШЫЦЬКІ

Кніга, якая заўжды з табою...

— Кніга — як вуліца, як архітэктура. Перагортваеш старонкі — і як быццам едзеш па цудоўным горадзе, убераючы ў сябе эмоцыі і пачуцці, якія штораз наоў ажываюць, — разважаў калекцыянер на адкрыцці часовай экспазіцыі.

Назва выстаўкі, якой паслужыў радок з верша Янкі Купалы «У вучылішчы», невыпадковая. Ідэя калекцыянераваць маленькія кніжачкі ўзнікла з практычнай неабходнасці. Яўген Ксяневіч перадусім кампазітар, піша музыку на вершы, стварае песні. Гэты занятак патрабуе пастаяннага судакранання з паэзіяй — яна заўжды павінна быць пад рукой, яе

трэба чытаць і перачытваць, жыць ёю. А маленькія кніжачкі вельмі зручныя: паклаў у кішэню, каб у любы зручны момант выцягнуць і разгарнуць, паглыбіцца ў чытанне. Першымі такімі выданнямі і сталі вершы Янкі Купалы і Якуба Коласа. Адбылося гэта яшчэ ў 60-х гадах мінулага стагоддзя. Яўген Ксяневіч пачаў наведваць выстаўкі калекцыянераў і музеі мініяцюрнай кнігі не толькі СССР, але і за межамі краіны, набываць і абменьваць выданні, большасць з якіх былі рэдкімі, бо выходзілі невялікімі накладамі.

Цяпер калекцыя Яўгена Ксяневіча самая аб'ёмная на Беларусі з прыватных. Збор экспануецца ў айчынных гарадах з 1998 года. Выстаўка, зладжаная ў сценах музея, ужо сёмая. У гэтыя ж дні частка з калекцыі міні-кніг экспануецца і ў Буда-Кашалёве ў галерэі імя Яўсея Маісеенкі.

На асобнай вітрыне прадстаўлены мініяцюрныя выданні твораў Янкі Купалы, у тым ліку і з фондаў музея. Ёсць сярод іх самыя маленькія з мініяцюрных. Увогуле, кнігі ў экспазіцыі самыя разнастайныя: і класіка, айчынныя і замежныя, і геаграфічныя атласы, і кнігі з серыі «У брацкай сям'і народаў», кнігі Бібліі, казкі, прыказкі і прымаўкі,

бібліяграфічныя выданні. Ёсць перакладныя творы, а ёсць і на мовах арыгіналаў (калі дакладна, на 58 мовах свету, у тым ліку кніжачкі на мовах малых народнасцей Каўказа і Поўначы). Адна з рэдкіх кніг — паэзія заснавальніка марксізму Карла Маркса, пераствораная па-беларуску Васілём Сёмухам. Найстарэйшая кніжка з калекцыі Яўгена Ксяневіча датуецца XIX стагоддзем.

Калі згадаць гісторыю міні-кнігі, то адным з першых яе выдаўцоў лічыцца Альд Пій Мануцый, у чьёй друкарні ў Венецыі мініяцюрныя кнігі пачалі выходзіць у 1505 годзе. А на тэрыторыі Беларусі першыя міні-кнігі пабачылі свет у Мінску ў 1833 годзе. Традыцыя захавалася і сёння: многія выдавецтвы друкуюць мініяцюрныя кнігі. Найстарэйшая кніжка з калекцыі Яўгена Ксяневіча датуецца XIX стагоддзем. Гэта брусельскае прыжыццёвае выданне Вальтэра Скота, якое пабачыла свет 193 гады таму.

Выдатна дапаўняюць свет кніг, ствараюць атмосферу высокага мастацтва

Яўген Ксяневіч прадстаўляе сваю калекцыю.

Паэзія Карла Маркса ў перакладзе Васіля Сёмухі. 1989 г.

Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.

Тацяна ШВЕД:

«Чытанне дапамагае прайсці праз выпрабаванні»

Да кожнага маленькага чытача трэба ставіцца так, як бы ты хацеў, каб ставіліся да твайго дзіцяці, упэўнена дырэктар дзяржаўнай установы «Цэнтралізаваная сістэма дзіцячых бібліятэк г. Мінска» Тацяна Швед. Сёння ў гэтую структуру ўваходзіць 18 бібліятэк, агульны фонд якіх — каля 900 тысяч дакументаў на друкаваных і электронных носбітах. Гэта сучасная і класічная беларуская ды замежная літаратура, дапаможнікі, энцыклапедыі па ўсіх галінах навукі. Наўздагон Міжнароднаму дню дзіцячай кнігі Тацяна Швед, якая працуе ў бібліятэчнай сістэме амаль 24 гады, падзялілася вынікамі працы.

Пра сёлетнюю дынаміку наведванняў

— Наведвальнікаў стала сапраўды крыху меней у параўнанні з лютым. Многія адказныя чытачы наўпрост прыносяць кнігі, каб у найбліжэйшы час не вяртацца ў бібліятэку. Некаторыя адтэрміноўваюць іх па тэлефоне, па электроннай пошце ці нават па вайберы, дзе ў нас ёсць спецыяльная група. Мы не праводзім запланаваныя мерапрыемствы, што таксама ўплывае на паказчык наведвальнасці: звычайна ж за год у нас каля 4 тысяч імпрэз для розных катэгорыяў чытачоў. Шкада, што не зможам паўдзельнічаць у «Бібліяночы», якая мелася прайсці 24 красавіка. Вымушаны былі адмяніць і Фестываль сямейнага чытання, які штогод праводзілі ў канцы сакавіка, падчас тыдня дзіцячай кнігі. Абставіны патрабуюць. Але я ўпэўнена, што нашы чытачы застануцца з бібліятэкай!

На працягу каникул дзяцей традыцыйна звяртаецца больш, чым падчас вучобы: некаторыя прыходзяць у бібліятэку як дадому, дзе могуць правесці цэлы дзень. У пэўнай ступені гэта заслуга спісаў пазакласнага чытання. Але колькі б людзей ні прыходзіла, з кожным працём індывідуальна. Усё ж бібліятэка — гэта менавіта тое месца, дзе праблемы — і хатнія, і школьныя — забываюцца дзякуючы асаблівай атмасферы і ўзаемадзеянню са спецыялістамі. Бібліятэка дае дзіцяці магчымасць быць сабой. Нярэдка дзеці прыходзяць да нас наўпрост пагутарыць, распавесці пра свае праблемы, калі бацькі заняты. З равеснікамі ўсё ж крыху іншыя стасункі. Няхай чытач наведвае бібліятэку са сваімі гаджэтамі, няхай завітвае разам з сябрамі — абы прыйшоў. І, магчыма, ён з кімсьці пазнаёміцца, знойдзе тое, што дастападобы.

Як бы ні было, у нас ёсць добрая практыка — спецыяльныя гурткі. Мне, напрыклад, падабаецца суполка, якую наведваюць мамы з дзецьмі да трох гадоў. Ёсць і іншыя гурткі па інтарэсах у залежнасці ад узросту, як, напрыклад, адмысловая тынэйджарская пляцоўка.

(Не)чытанне

— Калі некаторыя бібліятэкары ці нават абывацелі сцвярджаюць, што зараз дзеці не чытаюць, то тут трэба спытаць: дык не чытаюць ці не прыходзяць у бібліятэку? Бо дакладнай статыстыкі ў краіне няма — ёсць

толькі кропковыя апытанкі. Як бібліятэкар скажу, што стала менш людзей у чытальных залах, але гэтая колькасць пераразмеркавалася на абанемент.

Жыццё сапраўды змяняецца. Мы бачым, што на вуліцы, у грамадскім транспарце ў людзей у руках гаджэты, радзей — друкаваная кніга ці часопіс. Як бібліятэкару мне хацелася б, каб дзеці прыйшлі да нас па кнігу, але радасна, што яны ўвогуле чытаюць і пазнаюць свет. Як правіла, кніжніцу ў большай ступені наведваюць дашкольнікі, дзеці малодшага і сярэдняга школьнага ўзросту, якім кніга імпаўне больш, чым гаджэты. Здаецца, у чалавека ўсё роўна закладзена цяга да таго, каб нешта пагартцаць, паразглядаць ілюстрацыі. Да таго ж гэтай групе чытачоў заўсёды патрэбная ўвага, якую ўдзяляе бібліятэкар-прафесіянал, хоць ключавая роля, вядома, у сям'і. Дарэчы, ёсць нават асобная катэгорыя, не зусім звыклая для грамадства, — дзеці, якія часта прыходзяць з татамі.

Асноўны запыт

— Сярод дзяцей і моладзі папулярныя як замежныя, так і беларускія аўтары. Калі прааналізаваць усе фактары, пачынаючы з прапановы айчыннага кніжнага рынку, на працягу апошніх гадоў назіраецца добрая тэндэнцыя выдання кніг для дзяцей. Але дакладны дэфіцыт — у кнігах для падлеткаў: не хапае найменняў. І гэтую нішу пакуль займаюць расійскія выдавецтвы.

Важную ролю ў гэтым кірунку мае візуальнае ўспрыманне. Нават калі ўзяць за прыклад усім знаёмую кнігу Рувіма Фраермана «Дзікі сабака Дзінга, альбо Аповесць пра першае каханне»: адна справа — кніга ў панашанай і пацёртай вокладцы, і зусім іншая — падача твора ў новым выданні, з адмысловымі ілюстрацыямі (хоць тут таксама трэба быць асцярожнымі, мастакам лепш канцэнтравана на героях). Гэгага, калі казаць пра класіку, магчыма, і не стае. Але беларускія выдавецтвы да нас прыслухоўваюцца. Бібліятэкі ж таксама фарміруюць тыражы. У адрозненне ад савецкіх, сучасныя

выдавецтвы працуюць больш на апырэджанне: у іх практычны падыход.

Нягледзячы на тое, што раець бабулі і дзядулі, у кожнага пакалення свой густ. Я, напрыклад, расла на кнігах Івана Шамякіна, і асаблівы твор для мяне — аповесць «Бумеранг». А калі ў дзяцінстве ўпершыню прыйшла ў бібліятэку, то супрацоўніца прапанавала казку «Лёгкі хлеб», якая суправаджае мяне па жыцці. Сёння дзецям патрэбен сучасны літаратурны герой, які б валодаў крыху чарадзейнымі, звышнатуральнымі якасцямі. Узяць хаця б кнігу пра Гары Потэра, якая нядаўна выйшла на беларускай мове і хутка разышлася. Але часам паўстае пытанне недахопу літаратуры, што звязана з закупкай расійскіх кніг. Той ці іншы твор абавязкова да нас дойдзе, з бюджэту выдзяляецца дастаткова сродкаў, але хацелася б атрымаць яго ў найкарацейшы тэрмін. Дарэчы, менавіта чытачы падказваюць, якую кнігу варта набыць.

Роля пісьменніка

Сустрэчы з аўтарамі ўплываюць на запатрабаванасць кнігі толькі станоўча. Але ёсць адзін момант: здарэцца, нават таленавіты творца не здольны данесці да дзяцей нейкую думку ці распавесці пра сябе цікава. Усё ж дзецяй захапляе, калі пісьменнікі пераўвасабляюцца. Таму сустрэчы з такімі пісьменнікамі, як, напрыклад, Кацярына Хадасевіч-Лісавая, Надзея Ясмінска, Яна Явіч і Дзмітрый Юртаеў, заўсёды праходзяць «на ўра».

Адно ведаю дакладна: аўтару нельга пісаць, як 20 гадоў таму. Усё развіваецца. І калі б мы ні праводзілі імпрэз, якімі б прыгожымі ні былі нашы інтэр'еры, якімі б сучаснымі ні былі бібліятэчныя залы, як бы ветліва дзецяй ні сустракалі (а гэта першае і найгалоўнейшае правіла дзіцячай бібліятэкі: стаўся да маленькага чытача так, як бы ты хацеў, каб ставіліся да твайго дзіцяці) — калі ў нас не будзе патрэбных кніг, усё марна. І наадварот: калі выданне стаіць на паліцы, значыць, усё недзе не дапрацавалі: уплывае і змест, і фармат, і рэклама...

Што ў трэндзе?

— На працягу апошніх трох гадоў менавіта бацькі цікавіцца кнігамі на беларускай мове. Гэтае дасягненне ў першую чаргу нележыць сістэме адукацыі. Як асобе, мне прыемна, калі дзеці шукаюць літаратуру на беларускай мове, але для бібліятэкара гэта нываняс. Галоўнае, каб дзеці чыталі, каб іх веды назапашваліся. Чытанне дапамагае прайсці праз выпрабаванні не толькі дарослым, але і дзецям. Бо, сам таго не ведаючы, прачытаўшы той ці іншы твор, чалавек прымае нейкія рашэнні. Калі не мы, то хто будзе прывіваць любоў да роднай мовы падростаючому пакаленню? Для нас важны паказчык павялічвання кнігавыдачы на беларускай мове. Існуе нават «беларускамоўны чацвер», калі мы імкнёмся размаўляць толькі на роднай мове, і чытачы нас падтрымліваюць. Але размаўляць мала — на мове трэба думаць.

Яўгенія ШЫЦЬКА

Пачынальнік беларускай фатаграфіі

Бенедыкта Тышкевіча параўноўваюць з Напалеонам Ордам: калі мастак пакінуў замалёўкі айчынных архітэктурных помнікаў, многія з якіх сёння ўжо разбураны альбо перабудаваны, то фатограф зрабіў падобнае праз аб'ектыўныя камеры.

Пабачыць прыгажосць і адметнасць айчынных краявідаў на фотаздымках Бенедыкта Тышкевіча запрашае Дзяржаўны музей гісторыі беларускай літаратуры. Часовая літаратурна-мастацкая экспазіцыя «Валожыншчына. Мой край — мае вытокі» зладжана ў межах праекта «Рэгіёны» сумесна з ДУ «Валожынскі краязнаўчы музей» і ДУ «Івянецкі музей традыцыйнай культуры».

Бенедыкт Тышкевіч лічыцца пачынальнікам беларускай фатаграфіі. Нарадзіўся ён у Немежы, на тэрыторыі сучаснай Літвы. Рана асірацеў. Алекаваўся ім дзядзька. Доўгі час Бенедыкт пражыў у Чырвоным Двары Ковенскай губерні, дзе яго дзед, мецэнат Бенедыкт Эмануіл Тышкевіч, меў багатую бібліятэку. З дзіцячых гадоў Бенедыкт захапіўся чытаннем, асабліва ўпадабаў кнігі пра геаграфію і падарожжы. Першай з краін, дзе Бенедыкт пабываў разам з дзядзькам, была Францыя. Прыгажосць яе і архітэктурнае багацце зрабіла на юнака вялікі ўплыў. Пазней ён самастойна здзейсніў падарожжы ў Германію і Італію. А ва ўзросце 22 гадоў паехаў у Паўночную Амерыку, у Бостан, каб набыць яхту. Па нейкіх прычынах яхту не купіў, але падарожжа мела іншы вынік: Бенедыкт знаёміцца з дачкой уладальніка яхт-клуба і прывозіць яе з сабою ў якасці жонкі. Жыў тады ў Францыі. Маладая жонка ва ўсім была падтрымкай, нават у такіх авантурных жаданнях, як здзейсніць кругасветнае падарожжа. Выдаткоўвала грошы з уласных сродкаў. Бенедыкт адправіўся ў падарожжа, праехаў Крым, Алжыр, але з пачаткам руска-турэцкай вайны вымушаны быў вярнуцца дадому. А ў 1883 годзе здарылася бяда: ва ўзросце 26 гадоў жонка памерла. Трое дзяцей асірацелі...

На радзіме Бенедыкт Тышкевіч быў уладальнікам некалькіх маёнткаў. На тэрыторыі Налібоцкай пушчы, у мястэчку Вялае, меў паляўнічы домік. Пасля смерці жонкі Бенедыкт прымае рашэнне вярнуцца. Ён прыехаў у Вялае і абсталываў другі паверх доміка пад фоталабараторыю...

На аднай з вітрын музея можна ўбачыць рэдкае выданне — радаслоўную Тышкевічаў. Выдадзена яна ў 1903 г. у Poznani, захоўваецца ў фондах Цэнтральнай навуковай бібліятэкі імя Якуба Коласа Нацыянальнай акадэміі навук Рэспублікі

Бенедыкт Тышкевіч (?) сядзіць на бярвяне. Вялае. Верасень. 1890 (1893?) г.

Беларусь. У выданні ёсць звесткі і пра фатографа. Іншы рарытэт — таксама з фондаў коласаўскай бібліятэкі — «Матэрыялы па гісторыі і геаграфіі Дзісенскага і Вілейскага паветаў Віленскай губерні», якія пабачылі свет у 1896 годзе ў Віцебску. У выданні — унікальныя звесткі пра рэчку Іслач і Валожынку, што працякаюць непадалёк ад паляўнічага доміка Тышкевіча ў Вялым.

Багата прадстаўлены ў экспазіцыі і сучасныя выданні, матэрыялы канферэнцый Тышкевіцкіх чытанняў, краязнаўчыя, навукова-папулярныя і мастацкія выданні, у тым ліку і з Нацыянальнай бібліятэкі Рэспублікі Беларусь. Ёсць і фотаапараты пачатку ХХ стагоддзя з фондаў музеяў гісторыі беларускай літаратуры і Нацыянальнага гістарычнага.

Большасць фотаработ Бенедыкта Тышкевіча зроблена ў мястэчку Вялае. Імя іх аўтара стала вядомым на Беларусі на пачатку двухтысячных гадоў — тады яго здымкі шырока дэманстраваліся ў айчынных музеях. Гадамі раней, у 1993-м, парыжскія музейшчыкі набылі ў аднаго з калекцыянераў 86 фотаздымкаў. Цяпер арыгіналы гэтых работ захоўваюцца ў музеі фатаграфіі Нісефора Ньепса (горад Шалон на Соне ў Францыі). На Беларусі —

толькі копіі. Тыя, што экспануюцца ў Дзяржаўным музеі гісторыі беларускай літаратуры, прыехалі з Івянецкага музея традыцыйнай культуры.

Бенедыкт Тышкевіч знакаміты і тым, што адным з першах пачаў фатаграфаванне простых людзей. На здымках — сяляне, занятыя паўсядзённымі клопатамі: на будоўлі, па гаспадарцы, падчас рыбалкі. Якія прыгожыя іх твары, якія адухоўленыя вочы! Жанчыны ў адмысловай вопратцы, з упрыгожаннямі, з букетамі! Паказаны вяскоўцы і падчас адпачынку: маладыя людзі вядуць размову ў дубовай рощы. На адным з фота — і сам Бенедыкт Тышкевіч, у коле слухачоў ён грае на дудачцы.

— А вось здымак, дзе на паваленым цераз рэчку дрэве сядзіць малады чалавек у кампаніі прыгажуні, якая побач у поўны рост. Па адной з версій, гэта таксама Тышкевіч. Ён не баяўся выглядаць несур'ёзным альбо камічным, — распавядае куратар выстаўкі вядучы навуковы супрацоўнік навукова-экспазіцыйнага аддзела Паліна Саўгел.

Ёсць дзве работы, зробленыя ў Карпатах. Сталага веку жанчына з гіпнатычным позіркам, на шыі — пацеркі і крыжык. Аўтар хацеў звярнуць увагу

Фрагмент экспазіцыі. Кафля (XIX ст.), знойдзеная падчас раскопак на сядзібе Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча ў вёсцы Люцынка.

Вобраз сялянкі. Вялае. Верасень 1893 г.

менавіта на яе стаўленне да веры. На другім здымку — немалады ўжо чалавек са скрыпчай. Якія засяроджаныя яго вочы, быццам сам ён належыць свету чароўных гукаў і мелодый!

Прадстаўлены на выстаўцы і пісьменнікі, якія звязаны з Валожынскім краем: Вінцэнт Дунін-Марцінкевіч, галоўныя творы якога напісаны ў Люцынцы, Стары Улас, Канстанцыя Буйло, Ядвігін Ш. Пётр Бітэль. Арыгінальныя выданні пачатку ХХ стагоддзя, асабістыя рэчы і дакументы, лісты, успаміны, фотаздымкі, рукапісы, аўтографы творцаў распавядаюць пра іх як пра звычайных людзей, якія любілі, сябравалі, перапісваліся.

Адной з дамінантаў выстаўкі, як распавядае куратар Паліна Саўгел, па задуме яе стваральнікаў сталі «Лісты з дарогі» Ядвігіна Ш., у якіх ён апісваў тое, што яго ўражвала падчас падарожжаў з Вільні ў Карпілаўку. Гэта сустрэчы з цікавымі людзьмі, мястэчкі, вёскі, добры густ і імкненне да характава вяскоўцаў, якія ўпрыгожвалі свае вокны хатнімі кветкамі, і якасць кафлі, што выраблялі ў Івянцы, і, вядома ж, маляўнічасць гэтага чароўнага кутка Бацькаўшчыны. Узоры івянецкай кафлі, знойдзеныя пры археалагічных раскопках, упрыгожылі адну з вітрын выстаўкі. Выдатна дапаўняюць прастору экспазіцыі, лучаць у адно мінулае і сучаснасць валожынскія шэдэўры сучасных фотамайстроў Міколы Лінніка і Ігара Лявінскага.

Для наведвальнікаў экспазіцыі падрыхтавана і своеасаблівая «разыначка» — спецыяльная фотазона, дзе кожны можа сфатаграфаванне на памяць.

Яна БУДОВІЧ, фота аўтара

Каласы Коласа

Вобразы класікаў у святмасці многіх непарушна сур'ёзныя, калі не сказаць забранзавелыя. Але ж мы часам забываем, што яны былі ў нечым падобныя на звычайных людзей, жылі сваімі маленькімі і вялікімі радасцямі, засмучэннямі, жартавалі... Выстаўка «Шарж на класіка», што адкрылася ў Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеі Якуба Коласа да Дня гумару, у нечым развейвае гэты міф.

Ідэя выстаўкі ўзнікла даўно. Адночы, праглядаючы сайт аўкцыёну, галоўны захавальнік фондаў музея

Васіліна Міцкевіч натрапіла на літаграфію шаржа на Коласа расійскага мастака-карыкатурыста Іосіфа Ігіна. Гэтую работу набылі, цяпер яна захоўваецца ў сямейным архіве Міцкевічаў (і прадстаўлена на часовай экспазіцыі).

Міхась Міцкевіч, малодшы сын Якуба Коласа, спецыяльна да выстаўкі напісаў пра пісьменніка эпіграму:

*Яго пярэ было іскрыстым,
Што дала ежу для шаржыстаў.
Прайшлі гады, і неўзабаве
З'явіліся шаржы на выставе.*

Першы з прадстаўленых на выстаўцы шарж належыць пярэ Янкі Кашкеля, выйшаў малюнак у 1927 годзе ў газеце «Звязда».

— Уражвае на ім позірк Коласа, — распавядае куратар выстаўкі Васіліна Міцкевіч. — Ён так на цябе глядзіць, быццам зазірнуў у душу і разумее, што ты думаеш...

Адметны шарж, зроблены знакамітым савецкім графікам-карыкатурыстам Барысам Антанюўскім. З Коласам мастак пазнаёміўся ў 1936 годзе, калі праходзіў I Усесяюзны з'езд пісьменнікаў, дзе Колас быў удзельнікам. Шарж Галіны Дакальскай выйшаў у «ЛіМе» ў 1936 годзе да 30-годдзя літаратурнай дзейнасці Коласа. Цікавы ён тым, што побач з Коласам можна бачыць і герояў яго твораў: дзедка Талаша, Савося Распусніка ды некаторых іншых.

А вось на навагоднім шаржы Анатоля Волкава, таксама калісці надрукаваным у «ЛіМе», Колас выяўлены задуменна-рамантычным, з ягадкай у руцэ. Мастак знакаміты і тым, што ілюстраванне «Новую зямлю», якая выйшла ў Мінску ў 1958 годзе. Вядомыя работы і яго бацькі, Валянціна Волкава. Адна з іх, партрэт Якуба

Малюнак Алега Карповіча.

Коласа, упрыгожвае выстаўку. Гэта класічная выява пісьменніка як раўнавага вобразу творцы, прадстаўленаму на малюнках экспазіцыі ў гумарыстычным амплуа.

Шарж пярэ Сяргея Раманава быў змешчаны ў друку да 30-годдзя БССР, на ім — плеяда класікаў і герояў з адсылкамі да твораў Максіма Танка, Аркадзія Куляшова, Эдзі Агняцэв, Янкі Маўра, Міхася Лынькова ды іншых... Уражвае абазнанасць мастака ў беларускай літаратуры...

Але не толькі малюнкi ўпрыгожваюць вітрыны музея. Пад шклом адной з іх — на талерцы — кавалачак хлеба. Успаміны Іосіфа Ігіна пераносыць нас у Маскву на II пісьменніцкі з'езд, дзе, вядома ж, быў і Якуб Колас. Дэлегацыя пісьменнікаў прыйшла на сустрэчу да Коласа ў рэстаран, дзе паэт ужо сядзеў за столікам і чакаў іх. У адзін момант пісьменнік нахіліўся і падняў з падлогі кавалачак хлеба. Калі потым у яго спыталі, навошта ён гэта зрабіў, бо хлеба на сталае было ўдосталь, Колас адказаў, што на Беларусі да хлеба заўжды ставіліся з павагай і ён інакш не мог. Мастак запомніў і расповеды пра тое, што каля сядзібы пісьменніка заўжды расла дзялянка каласоў, ён рабіў з іх букеты і дарыў сябрам.

Ёсць на выстаўцы і больш сучасныя малюнкi. На адным з іх, які зрабіў Алег Карповіч, паміж двума класікамі, Коласам і Купалам, выява сучаснага творцы Міколы Адама. Сталыя пісьменнікі выходзяць маладога, упэўнена Васіліна Міцкевіч! Дарэчы, тэма шаржаў у айчынным літаратурнаўстве, як падкрэсліла куратар выстаўкі, яшчэ не распрацаваная. А з кожным з малюнкаў можа быць звязана цікавая гісторыя, адметныя факты з біяграфіяй літаратараў, тое, што цікава было б ведаць аматарам прыгожага пісьменства.

Яна БУДОВІЧ, фота аўтара

Каб не забыцца, хто мы ёсць

Адсутнасць магчымасці змяніць асэнняшніяе выклікае жаданне аднаўляць і пераўтвараць даўняе, асабліва ў перыяд катастроф, разбурэння і канфліктаў, што самым непасрэдным чынам адбіваецца ў мастацкай літаратуры, атрымлівае ў ёй свае ацэнкі, абумоўленыя светапоглядам і эстэтычнымі пазіцыямі пісьменнікаў. Творы на гістарычную тэматыку з'яўляюцца выключэннем з «катастрафічнай» літаратурнай сістэмы пачатку XXI стагоддзя, бо грунтуюцца не на асэнсаванні і назапашванні страг, а, наадварот, на асэнсаванні і назапашванні набыткаў — вялікіх здзяйсненняў, перамог, на ўслаўленні нацыянальных герояў і ўсведомленні нацыянальнай унікальнасці. З адыходам ад непрывабнага сучаснага ў свет велічнага мінулага, аздобленага мастацкім вымыслам і фантазіяй, адраджаецца нацыянальны дух.

Як адзначае Іван Саверчанка, аўтар кнігі мастацкай прозы «Трон» (Мінск, Беларусь, 2019), якая ўключае ў сябе легенду «Скарб крывічаў» («Сокровище кривичей»), аповесць «Залаты амулет» («Золотой амулет») і містэрыю «Трон», — «менавіта літаратура, мова мастацкай творчасці, сінтэтычнай паводле сваёй прыроды, якраз і з'яўляецца тым адметным відам мастацтва, які дазваляе ўзнавіць максімальна поўную карціну жыцця, рэканструюваць эпоху і прадставіць сучаснаму чытачу выбітныя гістарычныя асобы мінулага». Такімі слаўнымі асобамі, чые вобразы леглі ў аснову кожнага з трох твораў кнігі, з'яўляюцца першыя вядомыя ўладары Полацкага княства Рагвалод («Скарб крывічаў»), легендарны полацкі князь Усяслаў Чарадзеі («Залаты амулет»), заснавальнік і першы вялікі князь Вялікага Княства Літоўскага, а таксама першы і апошні кароль літоўскі Міндоўт («Трон»).

Па словах аўтара кнігі, «яму было цікава раскрыць таямніцу паходжання першага полацкага князя, які кіраваў з 945 па 978 год, хацелася распавесці пра яго подзвігі і здзяйсненні». Да нашага часу дайшло вельмі мала гістарычных звестак пра паходжанне і княжанне Рагвалода, а тыя, што ёсць, дастаткова супярэчлівыя. Так, з летапісаў вядома толькі, што князь Рагвалод удзельнічаў у міжусобнай барацьбе 975—980 гадоў, падчас якой быў забіты разам з двума сынамі ў выніку помсты наўгародскага князя Уладзіміра за адмову ў шлюбе з князеўнай Рагнедай. Наконт паходжання Рагвалода гісторыкі не прыйшлі да адзінага меркавання: адны сцвярджаюць, быццам гэты полацкі князь паходзіць з варагаў, бо імя Рагвалод утворана па тыпу скандынаўскага Ронгвальд; другія запэўніваюць, што імя ўтворана ад славянскіх слоў «рог» і «волон», а таму князь мае славянскае паходжанне.

Іван Саверчанка прытрымліваецца першай версіі паходжання князя Рагвалода і ў легендзе апісвае, як дваццацігадовы сын варажскага князя Любаміра Рагвалод быў запрошаны крывічамі на княжанне і атрымаў у якасці сімвалаў улады вялікі скарб — лук са стралой і меч самога бога Перуна, «якія маюць вялікую сілу: той, хто стане іх уладам, ніколі не будзе пераможаны ворагам. <...> Яны — доказ велічы нашага народа. Ніколі не загіне, не забудзем, хто мы ёсць! Ніколі не страцім душы сваёй і сутнасці сваёй». Вылучаныя мною сказаны выказваюць ідэю усёй кнігі «Трон», адражаванай шырокаму колу чытачоў, настаўнікам і навучэнцам старшых класаў сярэдняй школы.

Празаік імкнецца нагадаць сучаснікам пра вялікія постаці мінулага і пра

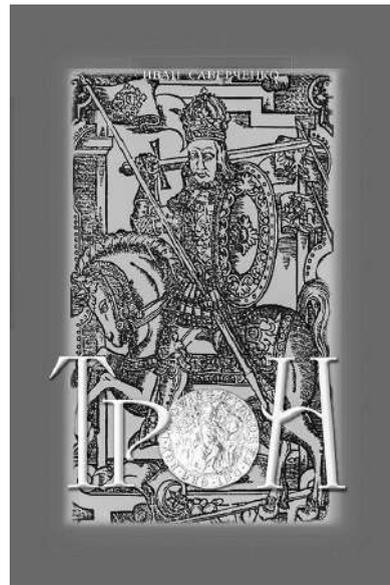
зорныя часы нацыі, таму адлюстроўвае перыяды найбольшай магутнасці нашай дзяржавы, звяртаецца да вобразаў славетных асоб старажытнасці, скіроўвае чытачоў да асэнсавання выключнай ролі выбітных дзеячаў зямлі беларускай. І, безумоўна, дзеля таго, каб нагадаць, хто мы ёсць, пісьменнік аздабляе свае творы апісаннем народных абрадаў і звычаяў.

Аднак, паколькі мастацкая літаратура на гістарычную тэматыку не можа абысціся без пэўнай доўгі мифалагізацыі, калі рэальнае і прыдуманнае суіснуюць у непарыўнай еднасці, вобразам гістарычных асоб заўсёды ўласціва мифалагічнасць, якая часта праяўляецца як легендарнасць. Іван Саверчанка падвядзе гэтыя не толькі жанравым вызначэннем сваіх аповесцяў («Скарб крывічаў» — легенда, «Трон» — містэрыя), іх зместам, але і ўласным тлумачэннем: «Усе гістарычныя факты, вядомыя сучаснай навуцы, мною дэталёва вывучаныя і апрацаваныя. Але каб патлумачыць многія з'явы мінулага, спатрэбілася творчая фантазія і ўяўленне. Напісаныя аповесці — плод майго бачання гістарычных падзей і абставінаў, аўтарскага канцэпцыя прычын і матываў паводзінаў герояў». Адзначанае добра заўважна на прыкладзе вобразаў Рагвалода і яго дачкі Рагнеды.

Недахоп дакументальных звестак пра жыццё князя Рагвалода і адсутнасць магчымасці зразумець яго характар, паводзіны, лад жыцця пісьменнік кампенсуе з дапамогай творчай фантазіі. Рагвалод паўстае мудрым і памяркоўным уладаром, верным мужам і клапатлівым бацькам, мужным ваяром. Паводле створанай І. Саверчанкам легенды, князь гераічна загінуў у баі падчас штурму Полацка войскам Уладзіміра. Гэта здарылася таму, што напярэдадні зніклі чараўныя меч і лук, якія гарантавалі іх гаспадару непераможнасць.

Рагнеда — адна з найбольш трагічных постацей старажытнай гісторыі Беларусі. Летапісныя звесткі даюць магчымасць меркаваць, што да палітычнага саюза з яе бацькам імкнуліся кіеўскія князья Яраполк Святаслававіч і яго незаконнанароджаны брат (сын князя Святаслава і ключніцы Малушы), пражны да ўлады, асабліва да кіеўскага пасада, наўгародскі князь Уладзімір. З мэтай узмацнення сваёй магутнасці да Рагнеды першым пасватаўся Яраполк і атрымаў згоду. Пазней Уладзімір «посла ко Рогьволоду Полотьску, глаголя: “Хочю пояті дщерь твою себе жене”. Он же рече дщери своей: “Хочеш ли за Володімера?” Она же рече: “Не хочю розуті робічца, но Ярополка хочю» (Згодна са старажытным звычаем, падчас вяселля нявеста перад усімі гасцямі здымала з жаніха абутак і мыла яму ногі, што сімвалізавала адданасць і вернасць мужу.) Абражаны Уладзімір пайшоў вайной на Полацк, захапіў горад, згвалціў Рагнеду на вачах у бацькоў і двух братоў, пасля чаго загадаў забіць усіх, акрамя князеўны. Неўзабаве Уладзімір забіў і Яраполка, стаў кіеўскім князем і ажаніўся з Рагнедай. Праз нейкі час яна зрабіла замах на жыццё свайго мужа, аднак той выратаваўся. У адказ на гэта Уладзімір намерыўся забіць жонку, але нечакана за яе заступіўся маленькі сын Ізяслаў. У выніку Рагнеда з Ізяславам былі сасланыя жыць у паселішча, названае князем у гонар сына Ізяслаўлем (цяпер Заслаўе).

Вобраз Рагнеды ў творы «Скарб крывічаў» набыў нечаканую інтэрпрэтацыю: князеўна з дзяцінства любіла ткаць, вышываць, гатаваць мясныя стравы, печыва, збіваць масла і рабіць сыры, а таксама паляваць, захаплялася ваярскай справай і страляла з лука не горш за дасведчаных лучнікаў. Падчас нападу князя Уладзіміра на Полацк «Рагнеда адмовілася пакідаць горад. Яна засталася разам з бацькам і братамі біцца

з ворагам. У калькузе і шлеме, з уласным тугім лукам князеўна заняла месца на вежы каля адной з байніц». Рашучы характар ваяўнічай князеўны добра выяўляецца праз яе адмову князю Уладзіміру: «Я ніколі не разую сына рабыні. Хачу быць з законным кіеўскім князем Яраполкам. Толькі за Яраполка хочу і нікога іншага не жадаю бацьчы!» Пісьменнік не закранае гістарычных эпизодаў згвалтавання, прымусовага шлюбу, замаху Рагнеды на жыццё мужа, але, выходзячы з яго абмалёўкі вобраза і інтэрпрэтацыі падзей, усяго гэтага не магло здарыцца ў жыцці Рагнеды-ваяркі, бо яна хутчэй бы загінула ў няроўным баі, як яе бацька, чым дазволіла б Уладзіміру ўчыніць над сабой гвалт.

Галоўны герой аповесці «Залаты амулет» — полацкі князь Усяслаў Чарадзеі, праўнук Рагнеды — сам па сабе з'яўляецца легендарнай і незвычайнай постаццю ў гісторыі Беларусі, бо за ім трывала замацавалася «рэпутацыя» чараўніка. Іван Саверчанка мае цікавую ўласную мифалагічную версію чараўных уласцівасцей князя: «Усяслава, народжанага ад нябеснага Змея, выхоўвалі чараўнікі. Яны навучалі яго таемным ведам, тлумачылі юнаку, як упэўнена валдаваць над людзьмі і царстваваць над светам». Прытым падчас пасвячэння ў рыцары малады Усяслаў атрымаў ад галоўнага чараўніка залаты амулет з выявай Перуна, які служыў абярэгам ад варагаў зброі, хвароб, бяды і даваў уладу над людзьмі.

Аднак пісьменнік выразна дае зразумець, што не чараўныя ўласцівасці князя Усяслава паўплывалі на ход гісторыі: «Усяслаў Чарадзеі — легендарная, эпічная асоба. Ён зрабіў вялікі ўплыў на станаўленне Полацкай дзяржавы, фарміраванне інстытутаў улады — суда і рэгулярнай арміі. Усяслаў Брачыславіч (1044—1101) — выключна ўплывовы палітычны дзеяч, які зрабіў рашучы ўнёсак у развіццё дыпламатычных і гандлёвых дачыненняў Полацкай зямлі з суседнімі гарадамі і народамі». Аповесць прысвечана дзейнасці Усяслава Чарадзея як асветніка (адкрываў школы, заснаваў пры княжым двары Скрыпторый, збудаваў у Полацку Сафііскі сабор), дбайнага гаспадары (садзеінічаў развіццю рамястваў і сельскай гаспадаркі, стварыў гандлёвы флот), дальнабачнага ваяра (для ўзвядзення абарончых збудаванняў стварыў будаўнічую арцель, умацоўваў і будаваў новыя гарады-замкі, правёў рэформу арміі), справядлівага суддзі (раз на месяц здзяйсняў княжы суд, правёў судовую рэформу), мудрага палітыка (садзеінічаў актыўнаму развіццю міжнародных стасункаў). Пры ўсім тым пісьменнік не ідэалізуе свайго героя і паказвае, як сфарміраваная з цягам часу празмерная самаўпэўненасць і ўсведомленне ўласнай выключнасці паслужылі падставай

для ваенных няўдач князя і яго палонна больш як на год. Разуменне ўласных памылак дазволіла змяніць сітуацыю да лепшага і адрадыць разбуранае княства. У выніку полацкі ўладар Усяслаў «застаўся ў гісторыі як князь-рэфарматар, князь-стваральнік, князь-абаронца і князь-чараўнік».

Містэрыя «Трон», якая дала назву ўсёй кнізе, працягвае мастацкае адлюстраванне велічнай гісторыі Беларусі праз вобраз «караля Літвы» Міндоўга (1200—1263). Аўтар твора характарызуе гэтую асобу наступным чынам: «Выбітны ваеначальнік і бліскучы арганізатар шэрагу ваенных кампаній. Ён ажыццявіў цэнтралізацыю разрозненых гарадоў і княстваў вакол Навагрудскай зямлі, заклаў фундамент магутнай еўрапейскай дзяржавы — Вялікага Княства Літоўскага. Менавіта Міндоўт закрыў шлях туменам Залатой Арды на землі Беларусі (сеча на рацэ Акунёўка ў 1240 годзе; разгром арміі Бурундя ў 1258 годзе), а таксама стрымаў агрэсію галіцка-валынскіх князеў. Ён перамог крыжакоў у бітвах пры Сауле (1236 год) і Дурбе (1260 год). На працягу ўсяго жыцця Міндоўт мужа змагаўся за суверэнітэт Айчыны, многае зрабіў для захавання яе незалежнасці ад знешніх варагаў і заваёўнікаў».

Празаік імкнецца нагадаць сучаснікам пра вялікія постаці мінулага і пра зорныя часы нацыі, таму адлюстроўвае перыяды найбольшай магутнасці нашай дзяржавы, звяртаецца да вобразаў славетных асоб старажытнасці, скіроўвае чытачоў да асэнсавання выключнай ролі выбітных дзеячаў зямлі беларускай. І, безумоўна, дзеля таго, каб нагадаць, хто мы ёсць, пісьменнік аздабляе свае творы апісаннем народных абрадаў і звычаяў.

У мастацкай абмалёўцы вобраза Міндоўга Іван Саверчанка прытрымліваецца гістарычнай праўды і «звяртае» сюжэт аповесці з дакументальнымі крыніцамі, у выніку чаго доля вымыслу ў творы не пераважае над гістарычнай рэальнасцю, асабліва ў інтэрпрэтацыі падзей, рэчыўнага свету і ўстаноўленых дакументальна ўчынкаў гэтага гістарычнага персанажа. Пісьменнік падрабязна асвятляе асаблівасці і цяжкасці барацьбы за трон, дзяржаўнага кіравання і шматлікіх ваенных кампаній. За вялікімі справамі дзяржаўнага дзеяча даволі цяжка разгледзець яго чалавечыя якасці, тым больш у далёкім мінулым. Характар Міндоўга паступова раскрываецца праз стасункі з папличнікамі, ворагамі і жанчынамі: «кароль Літвы» спакойны і ўпэўнены з людзьмі, якім даваў раў, жорсткі і бязлітасны ў дачыненні да варагаў, летуценны і рамантычны ў каханні. Напрыклад, вялікі князь па душах размаўляў з сынам, у выніку дыпламатычных перамоў усталёўваў партнёрскія адносіны з Аляксандрам Неўскім, кіраваўся прыныцапам «Нельга дараваць ворагам!» і «быццам лунаў у нябёсах, быў з ёю (з другой жонкай Марфай. — Н. Я.) сапраўды ішчлівым. Яе пацалункі, дотыкі мяккіх рук прыносілі яму невыразную асалоду».

І ўсё ж відавочна, што не асабістыя якасці Міндоўга ды іншых гістарычных персанажаў, якім прысвечана кніга «Трон», у вялікай ступені цікавяць яе аўтара. Іван Саверчанка ставіцца да гістарычных асоб перш за ўсё як да нацыянальных герояў і да гістарычных падзей — як да духоўнага і культурнага апірышча народа, без якога ёсць небяспека страціць сябе і забыцца на тое, хто мы ёсць.

Наталля ЯКАВЕНКА

На фоне ручнікоў...

Конкурс на прэмію імя Кірылы Тураўскага, які штогод праводзіцца Гомельскім абласным аддзяленнем СПБ, дае магчымасць чытачам пазнаёміцца з высокамастацкай літаратурай: кнігі пераможцаў выдаюцца вялікім накладам і паступаюць у бібліятэкі. Летась адным з лаўрэатаў названага конкурсу ў намінацыі «Паэзія» стала гомельская паэтэса Алена Мацвіенка са зборнікам вершаў «На ручніковым полі» («На рушніковым полі»).

Свежасць вобразаў і пранізлівасць пачуццяў — вось на што найперш звяртаеш увагу, чытачы вершы.

Лірычны герой А. Мацвіенкі — чалавек, які прайшоў складаны жыццёвы шлях і цяпер з вышні досведу асэнсоўвае знаходкі і страты, якому ёсць і чым усцешыцца, і за што сябе папракнуць.

У зборніку шэсць тэматычных раздзелаў. У першым — «Маміны астры» — паэтэса звяртаецца да сваёй вытокаў. Галоўныя вобразы — мама і бабуля. Першы з іх — «обычная святая мама» — мае два складнікі: зямны і нябесны. У вершы «В июле» яны атрымліваюць зрокавае ўвасабленне: сонца, адбіваючыся ў люстэрку, малюе над

звычайным жаночым тварам німб — знак святасці:

*На фоне светлага окна —
Родная, мілая, она.
А у неі над головою —
Блестящий солнечный овал.
С иконы словно срисовал
Свет кистью многолучевою.*

Паэтэса адзначае непарыўную сувязь паміж тымі, каго ўжо няма, і жывымі. Матэрыяльны знак гэтай сувязі — маміны астры, разам з якімі лірычная гераіня ўзіраецца ўслед тым, хто сышоў «по астральной тропке».

Успаміны пра бабулю асацыіруюцца ў паэтэсы з бабулінымі песнямі і абрусамі, узоры якіх можна перакладаць на словы:

*Но скатерти, что вышиты
крестом
(Ручной работы
кружево по краю) —
Как письма о святом
и непростом,
Как бабушкины песни, разбираю.
«Наследство»*

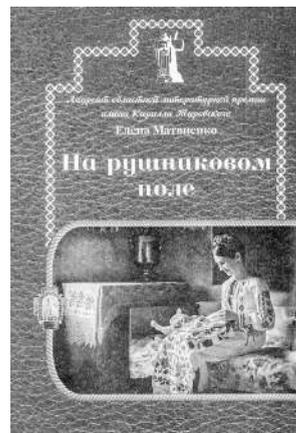
Пранізлівым пачуццём любоўі да родных людзей і да родных мясцін, а дзесьці — адчуваннем віны жывых перад тымі, каго ўжо няма, прасякнуты вершы «Письма», «До дома тридцать земель», «Много разных дорог».

На фоне светлых успамінаў дзяцінства цёмнаю плямаю ўзнікае ў вершах грамадзянская вайна ва Украіне, дзе «межа кровавых родственных раздоров сквозь сердце материнское прошла» («Её война»). Для А. Мацвіенкі гэтая тэма асабліва блізкая і балючая, бо першая Радзіма паэтэсы — Украіна.

Беларусі — другой Радзіме — прысвечаны раздзел «На ручніковым полі Беларусі» («На рушніковым полі Беларусі»). У ім тэмы традыцыйныя: любоў да краіны, дзе жыве; Гомель і яго новабудовы; вайна; Чарнобыль. Але па гэтых, здавалася б, ужо добра даследаваных тэмах аўтар пракладае свае паэтычныя сцяжынкы.

У раздзеле «Бяссонніца» («Бессонница») мы трапляем у свет роздумаў. Паэтэса знаходзіць асаблівыя словы, каб перадаць гаму пачуццяў, намалюваць фантастычныя няўлоўныя вобразы, якія нараджаюцца ва ўяўленні чалавека, стомленага складанымі жыццёвымі абставінамі. Тут і пакарнась перад непазбежным, і гатоўнасць прыняць пакаранне «за все грехи грядущих поколений» у імя збаўлення ад грахоў, і горкая іронія.

*То ли глупые, то ли гордые:
В положении «навесу»*

*Замахнулись на узел гордиев —
Отсекли под собою сук.*

*...Раны зажили, мысли —
скученно.
И движенье вперёд впотьмах.
Так судьбою мы вновь научены
Контролировать каждый взмах.*

*А для пуцей работы разума
И опаски бездумно сечь —
Сотни новых узлов завязаны
И подвешен дамоклов меч.
(«Наука об узлах и мечах»)*

Паэтычнае пярэ Алены Мацвіенкі, не парушаючы законаў такіх паэтычных форм, як санет, рандо, танка ды інш., робіць іх строгія рамкі неаўважымымі для чытача, —

настолькі нязмушана яны гучаць, напоўненыя глыбокім зместам. Вось прыклад таго, як паўторы ў рандо ўжываюцца не дзеля формы, а спрыяюць (разам з іншымі паэтычнымі сродкамі) больш напружанаму гучанню кожнага наступнага радка. Кожны паўтор мае іншы сэнсавы адценні.

*Всё крепчает на речке лёд,
Всё растут серебра пласты.
Нам бы так наводит мосты,
Упреждая любви излёт.*

*Да меж нами — снега вразмёт.
Первозданно белы холсты.
Всё крепчает на речке лёд,
Всё растут серебра пласты.*

*За сумётом встаёт сумёт.
На деревьях меха густы.
Словно слов ледяных хлысты,
Вьюжный ветер стегаёт-бьёт...
Всё крепчает на речке лёд.*

Не менш змястоўныя і глыбокія і іншыя раздзелы зборніка. Колькі ні захапляйся выдатнымі вершамі, гэта не заменіць іх чытаньня. Тыя, хто разумее і цэніць сапраўдную паэзію, пасля першага знаёмства з творамі А. Мацвіенкі, упэўнена, яшчэ неаднойчы разгорнуць яе кнігу і перачытаюць тыя ці іншыя радкі.

Галіна РАГАВАЯ

Самаіронія і роздум

У сваіх знакамітых «Словах пігмея» Акутагава цытуе кітайскага тэарэтыка мастацтва Ван Шанчжэня: «Уздзеянне карціны доўжыцца трыста гадоў, уздзеянне пісьма — пяцьсот гадоў, уздзеянне літаратурнага твора — бясконца...»

Падсвядома разумеючы гэта, шмат хто з творцаў не абмяжоўваецца чымсьці адным, плёна праяўляючы сябе і ў іншых культурных сферах. Такі сінкрэтызм знайшоў адлюстраванне ў творчасці пісьменніка, мастака, выдаўца Уладзіміра Сіўчыкава.

Кожная яго новая кніга — унікальны праект, эксперымент па пошуку аптымальнай формулы ўзаемадзеяння з чытачом. Ён вывучае і аналізуе сучаснасць, фіксуе норавы суйчыннікаў, занатоўвае дыялогі, распаўядае пра разнастайныя кур'эзныя і трагікамічныя выпадкі з жыцця. Абраная Сіўчыкавым класічная форма фацэцыі, вядомая яшчэ з часоў італьянскага Адраджэння, надзвычай арганічна прыжылася на беларускай глебе. Па-мастацку, мазкамі накідваючы фарбы, аўтар стварае «лапікавую коўдру», адметнае палатно эпохі, дзе паяднаны лёсы, характары, сюжэты і ідэі.

Сёлета пісьменнік зноў усцешыў аматараў сваёй творчасці новым зборнікам «Пацалаваць Фідэля», які сам жа і аздобіў уласнымі фотаработамі. Чаму такая назва — можна дазнацца, прачытаўшы аднайменны аповед. У кнізе змешчаны вядомыя «Уладзевы гісторыі», нататкі пра падарожжы як па Беларусі, так і па далёкім замежжы, а таксама краязнаўчыя нарысы.

Займальныя, часцяком фрывольныя фацэцыі, што ўвайшлі ў зборнік, — своеасаблівае хроніка жыцця сучаснай літаратурнай і мастацкай багемы, прычым за сатырай тут хаваецца мараль, а за самаіроніяй — глыбокі роздум. Часам прарываецца ў яго развагах смутак: «...куды часцей пачуеш не беларускую, а кітайскую ці арабскую мовы».

Гумар Сіўчыкава хоць і дасціпны, але не з'эдлівы і тым болей не абразлівы. Пісьменнікі, навукоўцы, мастакі, выдаўцы ў яго аповедах — звычайныя жывыя людзі, разам з якімі ён жартуе, радуецца, смуткуе і з іх жа, здараецца, раз-пораз нязлосна пакеплівае.

Шмат каго з персанажаў аўтар зашыфроўвае, пакідаючы ад прозвішчаў толькі першыя

літары. Але дапытлівы чытач, безумоўна, пазнае ў кнізе Янку Сіпакова, Генадзя Бураўкіна, Зміцера Коласа, Анатоля Клышчу ды іншых... Сустрэнуцца на старонках кнігі і Янка Купала, і Уладзімір Караткевіч з Адамам Мальдзісам, а таксама Янка Брыль, Іван Міско — пра кожнага з іх у аўтара ёсць што распавесці.

Alter ego пісьменніка, Уладзя (альбо Уладзімір С.) — інтэлігент, інтэлектуал, чалавек, які жыве літаратурай і мастацтвам. Ён увесь час здзіўляецца праявам жыцця, імкнецца па-філасофску асэнсаваць рэчаіснасць, не баючыся памыляцца, спазнаваць штосьці новае — ці падчас прыгатавання дранікаў для грузінскіх сяброў, ці лётаючы на паветраным шары, ці вандруючы за акіян (раздзел «Аднойчы вясно ў Амерыцы»).

Нягледзячы на своеасаблівы касмапалітызм, якім прасякнуты зборнік, вядома, што галоўная крыніца натхнення для пісьменніка — менавіта Беларусь. Гэта ў першую чаргу горад Жодзіна, дзе ён нарадзіўся, лысгорскія краявіды і, вядома ж, Мінск, які зрабіўся аўтару родным і дзе на кожным кроку можна сустрэць знаёмага літаратара ці мастака. Заклучная частка выдання пад назвай «Магічныя мапы» якраз прысвечана мясцінам, блізім сэрцу аўтара: Парку Горкага, Вайсковым могілкам, Музею валуноў ва Уруччы, жодзінскім, лепельскім, ракаўскім краявідам.

«Невызнаныя шляхі Божыя!» — паўтарае Уладзімір Сіўчыкаў вядомае выслоўе, аналізуючы творчасць беларускіх аўтараў у кантэксце сусветнай літаратуры. Вось да якой высновы ён прыходзіць, разважаючы пра Алеся Якімовіча: «Але наўрад ці мог ён уявіць, што самымі запатрабаванымі з яго творчай спадчыны, надрукаванымі мільённымі тыражамі, акажуцца... апрацоўкі беларускіх народных казак».

Кніга, на першы погляд адрасаваная аматарам мастацтва і калегам-пісьменнікам, тым не менш выйшла далёка за межы зборніка падарожных запісаў, показак і калялітаратурных анекдотаў. Гэта ў першую чаргу інтэрыганы летапіс-дакумент, каштоўны артэфакт, сведчанне трываласці і неўміручасці мастацкага слова, увасобленага ў адметную і цікавую форму.

Янка ЛАЙКОЎ

з нагоды

Слухаючы рытмы...

Зместам юбілейнага зборніка Зінаіды Дудзюк пад назвай «Прадвызначэнне», які пабачыў свет у выдавецтве «Альгэнаматыва», сталі вершы і драматычная паэма «Збіральнік камянёў», прысвечаная выдатнаму навукоўцу, удзельніку паўстання 1830—1831 гадоў, геалагу, мемуарысту, нашаму суйчынніку і нацыянальнаму герою Чылі Ігнату Дамейку.

Кожны верш Зінаіды Дудзюк — своеасаблівы погляд на жыццё, дзе спалучаюцца радасць і смутак, развагі і пранікнёнасць, разуменне ўбачанага і пачутага. Вершы прывабліваюць сваёй непаўторнасцю, меладычнасцю і мудрасцю:

*Верш, як жыццё,
не адкладзеш на потым —
Натхненне звяне,
знікне ўзніслы дух,
Завяцця турботы
ды згрызоты,
Наклічуць верад
непазбыўных дум.*

*Душа, нібы забітая крыніца,
Пачне паціху ў целе паміраць.
Той верш, магчыма,
некалі прысніцца,
Але не будзе часу ўспамінаць...*

Аўтар усцешыў чытачоў рытмы сучаснага жыцця, разважае аб прызначэнні чалавека і пошукаў шляхоў, на якіх можна сябе рэалізаваць ці згубіць. Яскрава пра гэта кажа верш «Адчуванне»:

*Час ляціць ніадкуль і нікуды.
І дарэмна стары каляндар
Лічыць дні, а гадзіннік —
мінуты,*

*Час цячэ скрозь мяне, як вада,
І мяняе заўзятая аблічча,
Забрае ў вечнасць сяброў.
Смешны люд нешта множыць
і лічыць,*

*Вымяраючы злом
ці добром.
Мы жывём бязцам
на скрыжаванні
Невядомых нікому
шляхоў.
Для адных гэта
наканаванне,
Іным — вольнасць
ад рабскіх акоў...*

Гэта таксама адчуваецца і ў вершах «Выракліся мудрасці дзядоў», «Прадвызначэнне», «Я не самотная, пакуль», «Зоркі даспяваюць толькі ў жніўні» і многіх іншых.

Пяшчотай напоўнены верш «Мінае год стары, які люблю». Пісьменніца згадвае сваю матулю, якая зусім нядаўна пайшла з жыцця... Адчуваецца смутак і боль за страту роднага чалавека.

Праз паэтычныя радкі Зінаіда Іосіфаўна выказвае любоў да малой і вялікай радзімы, да маці, прыроды, гісторыі, прызнаецца ў адданасці Брэсту, у якім жыве больш за сорак гадоў. Кранаюць вершы і пра каханне.

Прываблівае сама назва зборніка. Прадвызначэнне — мэта жыцця чалавека, закладзеная да яго нараджэння. Але праз сваю творчасць паэтка паказвае, што чалавеку не даецца з нараджэннем праграма яго будучыні. Ён мусіць «распрацоўваць» яе самастойна.

Адметнае месца ў зборніку займае паэма «Збіральнік камянёў». Пісьменніца звярнула ўвагу на асобу Ігната Дамейкі, чый лёс быў насычаны прыгодамі, цікавымі падзеямі. Прааналізаваўшы ўсё, што вядома пра Дамейку, Зінаіда Дудзюк стварыла цікавы вобраз героя: паказала яго як чалавека мудрага, разважлівага, які і ў чужым асяродку знайшоў магчымасць быць патрэбным людзям.

Упэўнена, зборнік «Прадвызначэнне» знойдзе свайго чытача.

Наталля ШЛЯЖКА

Яўген ХВАЛЕЙ

Вербніца

Успенская царква...
Там маці мая, верніца,
З вярбовымі галінкамі ў руках...
Я колькі помню сябе —
Вербніца
Таемны мела знак і пах.

Дамоў вярталася матуля
З вярбой свяціцонаю з царквы:
«Прынесла вестку вам святую...» —
Сцябала ціха з галавы:

«Вярба б'е — не я б'ю...
За тыдзень — Вялікдзень.
Будзь здароў, як вада,
А расці, як вярба!
Будзь швидкі, як пчала!
Будзь багат, як зямля!
Ад року да року
Вярбою па боку...»

Хоць нам, малечы,
быў незразумелы
У Іерусалім Хрыста ўваход...
Але ў душы навек засела:
«Вярба б'е — не я б'ю...
За тыдзень — Вялікдзень...»

Цвіці, вярба,
Цвіці штогод!

Пад небам высокім,
Дзе зоркавы воз,

Пад сонцам і хмарами нізкімі,
Нібыта Хрыстос,
Вядзе цябе лёс —
Што там, за вярстою няблізкаю?
А ты ўсё далей і далей ідзеш...
Дні над табою маланкамі
бліскаюць...
Каля ног, абстрыканых травой,
Цвыркуны, як секундныя стрэлкі,
Стракочуць.
Нахліяецца лёс над табой,
Быццам ты над грудочкам
са скачкамі.

На строме завісла сасна,
Вось-вось абарвецца ў рэчку...
А ў голлі святкуе вясна,
І птушка пяе ў гняздзечку.

Не хочацца думаць, што лёс
Нізрыне яе ў прадонне.
Я думы свае ёй прынёс —
Яны на яе падобны.

Хоць думы мае без мяжы,
Ды бачаць краёчак над стромай,
Дзе там, за наміткай імжы,
Спалоніць іх вечная стома.

Дзве незабудкі

Дочкам Юлі і Насці

Дзве дачкі мае — дзве незабудкі,
Кветкі сінія ў зорнай расе.
Век касмічны, камп'ютарны, хуткі
Іх у новы адлік занясе.

Можа, там не падам я і гуку,
У тым новым адліку,
але
Дзве дачкі, унучка і ўнукі
За мяне будуць жыць і далей...

Ды не жыць ім пад небам Айчыны —
За мяжой будзе сонца свяціць...
А мой дзень, калюча-ажыны,
Успамінамі так зашчыміць...

Дамкі ўздоўж лініі берага

Дамкі ўздоўж лініі берага —
як дагледжаныя клумбы
з калумбійскімі кветкамі,
высаджаныя дбайнымі гаспадарамі;
як бочачкі з нямецкім півам,
задаволеныя, акруглыя,
з якасным змесцівам,
якое зазвычай выпіваеш
у Берліне з сябрамі.
У іх заўжды парадак і дагляда.
Такі парадак,
якога й не зведалі мы
ў сваім вечным парадку.

Пытаюць: «Ну, як?
Ці хутка злятаеш?»
І раптам
разумееш, што, сапраўды, злятаеш.
Праз тыдзень.
Кажуць: «Зусім няшмат засталася...»
Ну, як жа няшмат? Цэлы тыдзень!
Яго захаваць і запомніць.
Фіксуеш імгненні,
каб пакінуць хаця б фотаздымкі
з краявідамі,
у якіх, будзе здавацца, і не была.

Думкі паўз усю лінію берага
раскіданыя,
думкі пра нешта вялікае:
пра ваду і будучыню.
І пра тое, што будзе пасля
вады.
Што, што за яно — слова прасторнае?
Бу-ду-чы-ня.
Хочацца так застацца,
каб вырастаці дрэвам на беразе,

каб гэты восеньскі краявід
высмактаў да нутра
цябе.
І твой найшчаслівейшы кастрычнік.
І твой найдзівоснейшы верасень.

Застацца.
І жыць у дамку,
у адным з тых, што стаяць уздоўж вады,
з каханым, дзецьмі й сабакам.
І даглядаць клумбы
з калумбійскімі кветкамі.
І нават не мець патрэбы
ў садоўніку маладым і вясёлым
з набрынялымі жылкамі —
бы разгалінаванне рэк
на школьнай мапе —
на рэльефе мускулатуры.

Час бяжыць. Час бяжыць. Шалёны!
І, яшчэ не спазнаўшы мужчыну
так, каб тыдзень пасля мову займала,
пачынаеш сівецць,
не нагуляўшыся.
І наракаеш на маці
за добрае выхаванне.

І хочаш у лужыну скочыць.
І не скочыш.
І хочаш марозіва вялікімі кавалкамі
ды дзве порцыі.
І не ясі.
І хочаш за руку яго схапіць
без асаблівай нагоды
і без дамоўленасці
ў ічкаку не ўпісацца —
а раптоўна ва ўсмешку трапіць.
Павеатраны пацалунак
замяніць на сапраўдны.
А развітваешся, не кранаючы.

І не маеш болей СВАЁЙ праўды,
а толькі — супольную.

Мераю час да цябе
туманамі і лістападамі,
летнімі зарападамі,
снягамі і капяжамі,
сонцамі і начамі,
касцёльнымі званамі,
раплюшчанымі вачамі
на раз, два, тры —
твае пальцы ў мяне ўнутры
намацаваюць новы рым.
Магчыма,
ты і ёсць — мужчына-Айчына,
плечы якога — мурвы,
сэрца чыё — брукаванка,
і ўсмешка — каханка,
што вярнуўся пасля вайны.

Як жа лёгка
ў чырвоным адзенні
мне выходзіць
на брук твайго сэрца,
басанож,
і, абняўшы абаруч, —
не баяцца ашчэру
звера.
Карміць з рук
агнём і наветрам,
каб ты дыхаў на поўныя грудзі,
каб ты йшоў, прамяністы, наперад.
Каб цябе прапускарлі людзі.

Каб ты зноў вяртаўся з туманам,
множыць радасць, дзяліць трывогі.
Каб ты зноў вяртаўся, каханы,
пасля бою, вайны й перамогі.

Валярына КУСТАВА

У дзень 50-годдзя Анатоля Сыса.

Белая птушка мінае
нават у небе мяне.
Хто адгукнецца — не знаю.
Любы, ты чуеш ці не?

Чую...
нясцішную сцюжу
скурай
на падступ зімы.
Чую,
хоць чуць і не мушу.
Чую,
што глуханямы.

— Вернешся ты?
— Не вярнуся.

Спаленыя масты.
Звечны матыў Беларусі:
ты, любы Толью мой, ты.

з рэчаіснасці
ты не хочаш вяртацца.
вось трасца
вярнуцца трэба
хаця б каб набыць цыгарэты.
у тваіх думках — лета
тое незабыўнае лета
жыцця.
не маючы мэты
не здзяйсняючы адкрыцця
позірк бяжыць па вагоне;
думкі ў апошняй агоні
не знаходзяць прытулку й знікаюць.
тыя вочы душы вымаюць
(хаця й ненаўмысна).

/згубіць рэчаіснасць
і больш не цурацца н і ч о г а/
на падлогу
ападаюць сцяжэлыя
ўспаміны.
адзінае
чаго не хапае-
«Канца» ў выкананні the Doors
па скуру мароз
(не ад акна
а ад самотнай пустэчы).
і ўсмешка зусім не дарэчы
толькі цымяная бездань
вачэй.

хутчэй
х у т ч э й
бы

адпусціла рэчаіснасць
каб не цурацца ненаўмыснага
позірку
і не гаварыць нікому «бывай»
калі прыбывае
ў пункт прызначэння цягнік.

ты знік
ты згубіўся ў тэмбры Морысана
і, страціўшы голас,
крычыш па дапамогу.
але свядомасць прыцягнула падлога

/гэты позірк ужо невыносны/

ужо запозна
прымаць раішэнне.
«да пабачэння»
і абдымкі з цыгарэткавым пахам.

у пакоі гасне лямпачка
я гэтага не заўважаю
я не размяжоўваю што ўнутры
што звонку
стануўлюся з пакоем адным цэлым
гэта ўнутры мяне штосьці
перагарае ламаецца гасне
ляжу вось так зламаны
непатрэбіцай на ложку
і цемра ахутвае
а я і ёсць цемра
самасць

Янка КАЛІНОЎСКИ

riders on the плацкартны вагон

прывячаецца генрыху

ненаўмысны позірк
якога ты цураешся;
усмешка
нібы бесклапотная.
дзесьці па-за гутаркамі
пра неістотнае
ты гаініш сваю самоту,
будучы не адзінокім у думках.
ужо не турбуе, у якім кірунку
едзе цягнік —
ты знік

Іван ШТЭЙНЕР

Да масіўнай брамы ў традыцыйных замкавай архітэктурцы эпохі сярэднявечча, за якой вымалёваліся абрысы амаль што лялечнага палацка, зладжанага ў адпаведным стылі, усутыч адна да адной пад'ехалі дзве крутыя легкавушкі: толькі спалохана віскнулі гармазы на стылізаванай брукаванцы. Пляц каля варот быў ого-го, зямлі гэткай у былыя часы хапіла б на добры пасаг далёка не першай прыгажуні мястэчка. На ім змясціліся б і велізарныя вазы з сенам ці саломай, а вось маленькія самаходы ледзь не пацалаваліся. Амаль сінхронна расчыніліся дзверцы, з аўто выскочылі дзве імпазантныя кабеты і імпазна рушылі да дзвярэй у цаглянай сцяне, што ўзвышалася над пляцам. Ахова выцягнулася перад кабетамі і пачыла адчыніла турнікет. Жанчыны знешне былі падобныя: элегантныя, вышталонныя, зграбныя. Адна, праўда, выразна маладзейшая. У цішыні рэхам адгукаўся зграбны постук дарагіх абцасікаў, кошт якіх можна было адчуць і ў цемры.

Раптам усе здрыгануліся ад крыку асла (адкуль ён у нашых палестынах?), пасля якога цішыня зрабілася адчувальнай амаль фізічна. Уначы ўсе гукі здаюцца мацнейшымі, пра гэта згадваў яшчэ Плутарх.

— О, дарагая, і ты тут? — першай прамовіла старэйшая, як і належыць выхаваным асобам.

— Добра, што я вас сустрэла! А што здарылася? Чаму яму так закарцела нас бачыць? — малодшая прыкметна хвалілася, пра што сведчыў пошчак ад абдасікаў. Наогул, мелодыя жаночых туплікаў шмат можа сказаць пра гаспадыню: наколькі яна заможная, здаровая, нават колькі ў яе было каханкаў.

— Сама не ведаю. Патэлефанаваў і слёзна папрасіў прыехаць...

Пачуўшы нейкі гул, затым разліліся гукі дзіўнай, нязвычайнай, але дужа прыемнай мелодыі; у вокнах стылізаванай вежы, што выразна дамінавала над прасторай палаца, бліснуў агенчык. Здалёк пачуўся крык пеўня, які амаль адразу, зразумеўшы несвоечасовасць акцыі, змоўк. Напэўна, эмігранту з далёкай Індыі прымроілася нешта жажлівае, бо ён спалохана прачнуўся, нібы жаўнер на пасту, ды са страху пачаў сваю баявую песню. Ветрык патрос калматыя хвойкі, затым прабегае па пужлівых асінках і, здавалася, супакоіўся. Але цішыня не наступіла, бо нябачны асёл ізноў выгукнуў спрадвечны покліч сваіх далёкіх продкаў — доказна і пераканаўча, яшчэ раз устрывожыўшы наваколле. Голас заўсёды цэнніцца, асабліва калі ён упэўнены і аўтарытэтны. І не так істотная яго прыналежнасць, аўтарства так скажам. Хоць асла, хоць пеўня, хоць чалавека. Асабліва калі ён гучыць у адкрытай прасторы. У нашых умовах гэты класічны пастулат быў сцверджаны яшчэ раз. Тым больш што, нібыта чакаючы ўмоўнага сігнала, святло на вежы патухла.

Цемра паступова заваёўвала прастору, быццам лава са знянацку абуджанага вулкана, як ціхая вада падчас вялікай паводкі. Святло адступала перад яе маўклівым і вусцішным націскам. Было адчуванне, нібыта ўсё адбываецца ў паганым гатычным раманах.

— Ён ужо некалькі тыдняў быў на сябе не падобны. Не хацеў гаварыць пра работу, адмяніў усе загады запланаваныя нарады, нікога не прымаў у кабінэце. А потым раптам заявіў, што з'едзе на пэўны час у Палац, дзе хоча пабыць на

самоце, — прамовіла старэйшая, якую назавём Бабыя. (Хай не крыўдзіцца. Такую яна мела мянушку ў калектыве, прычым усе ставіліся да яе з павагай.) — І раптам такі трывожны званок. Хоць бы мы не спазніліся...

Малодшая актыўна падтрымала:

— Дык і я заўважыла, што ён стаў не такі, як раней. А наш бухгалтар нават з непрыхаванай іроніяй згадаў, што ў дарэвалюцыйнай Расіі купец першай гільдыі мог два разы на год таемна сысходзіць ад спраў на тыдзень або два, не тлумачычы прычыны знікнення. Бо яна і так была ўсім добра вядома. У Расіі, вядома.

— Ты глядзі, як народ можа павярнуць сітуацыю — нічога святога! Заўсёды знойдуць нейкую крамолу, абы толькі пакпіць ці паздзекавацца. Я ж мяркую, што наш шэф проста пажадаў напоўніцу здаволіцца сваімі апартаментамі, пра якія столькі марыў.

— Вох, як жа ўеўся нам усім у пячонкі гэты замак! — крыху экзальтавана ўздыхнула малодшая.

— І не кажы, я для яго нават па сапраўднага кракадзіла ў Афрыку лётала! Каб яму... — прабурчэла Бабыя.

— Каму? — весела перапытала Паненка (так цяпер будзем яе называць).

— І таму, і гэтак... І яму, і рэптыліі... Мала скуру мядзведжай кі каміна, як ува ўсіх яго сяброў? Не-е-е! Экзотыку падавай!

— Ды яшчэ якую! А скура — гэта ўжо маветон.

— Цьху! Каб яе моль пажэрла! Добра, што слана не захацеў. Во мелі б клопату. Уяўляеш — я са сланом у аэрапорце?! — усмешка расцвіла на абліччы Бабыі, якая ўявіла гэткую неверагодную сітуацыю. — Альбо на лайнеры. Круізым, канешне.

Тут яна засумавала. Вядома ж: *кто над морем не философствовал?*

— І мне тэлефанаваў, — адзначыла Паненка. — Прасіў прыехаць, бо з ім, кажам, творыцца нешта незразумелае і страшнае. Гэта ж калі ён прасіў што-небудзь у работнікаў? Гыркаў толькі, як тыгр.

Пакуль кабеткі гамоняць, караценька распявядзём пра замак, дзе па законах жанру павінна разыграцца трагедыя, і пра яго гаспадара, да якога яны так спяшуюцца. Князь (так мы цяпер назавём нашага героя, бо менавіта гэтая мянушка прыляпілася да яго пасля пэўнай бліскуча здзейснай афёры) некалі быў звычайным хлопцам без пратэкцыі і стартавага капіталу, які раптоўна разбагацеў. Некаторыя прарыста намякалі, што несумленным шляхам. Дзівакі, а дзе вы бачылі, каб вялікія грошы здабываліся сумленна?! *Не прыкрайшы, не прылгайшы, ды не будзеш панам*, — казаў Янка Лучына. Але і красці трэба смеласць мець. Згадаем, што вялікі Эразм пісаў: *«Фортуна любіць людзей не особенно благоразумных, но зато отважных, таких, которые привыкли повторять: "Будь что будет"». А мудрость делает людей робкими. Поэтому повсеместно увидишь мудрецов, живущих в бедности, в голоде, в грязи и в небрежении, презираемых и ненавистных. К дуракам же плывут деньги, они держат в своих руках кормило государственного правления, вообще всячески процветают».*

Наш герой ніколі не належаў да разумнікаў. Можа, таму і здолеў купіць палац, што належаў некалі слаўнаму палескаму шляхецкаму роду Олешаў, з якога выйшла шмат выбітных людзей, у тым ліку літаратараў і дзеячоў культуры. Незадоўга да рэвалюцыі бацька славутага пісьменніка Юрыя Олешы

Delirium

Псіхадэлічная гісторыя з элементамі дэтэктыва

Фрагмент опуса

разам з братам прадалі маёнтак, зямлю і пераехалі ў Адэсу, дзе ўсе грошы хутка прапілі, патрацілі на вяселых жанчын і прайгралі ў карты. Што сказаць, разумныя людзі, бо праз пэўны час усё багацце прапала б незваротна, але ўжо з выразнай рызыкай для жыцця. А так іх славуты сын і пляменнік лічыўся ледзь не пралетарыем з паходжання. Палац пайшоў па руках, потым яго нацыяналізавалі: у гаспадарчых пабудовах размясцілі спіртзавод — жыццёва неабходную ўстанову ў краі, дзе яшчэ не было звычайкі піць з раныцы да вечара, а ўлетку, як сказаў Аляксей Карпюк, можна было хутчэй сустрэць іншапланецяніна, чым падпітага абарыгена. Сам будынак перагарадзілі на дробныя катухі, куды пасялілі работнікаў, якіх назбіралі з навакольных мястэчак.

Як ні дзіўна, але доля шанавала маёнтак: яго не спалілі і нават не разрабавалі ў адрозненне ад суседніх сядзіб. Ну не маглі мясцовыя пралетарыі, нават пры ўсёй іх справядлівай класавай нянавісці да эксплуатацый, спаліць і знішчыць дом, у якім самі жывуць. Гэта пачнуць рабіць крыху пазней, і вельмі паспяхова. А пакуль цэлымі былі лехі, у якіх некалі пад глыбамі льду захоўвалі ўлетку мяса і малако. Не разабралі на печы і закінутую стайню, бо цэгла была такой моцы, што не падавалася нават жалезу. У сажалцы, дзе некалі граціўзна плавалі чорныя і белыя лебедзі, цяпер весела бултыхаліся срэбныя балотныя карасі і ўёны, што выжываюць у любым балоце. Яны самахоць з'явіліся невядома адкуль на змену высакароднай стронзе, якая ў далёкія часы важна нагульвала калорыі ў надзвычай спрыяльных умовах.

Застаўся вялікі калодзеж, які нагадваў маяк, перакулены з вышыні ў глыбіню. Сам будынак палаца меў трывалы дах, таму яго таўшчэзным сценам з той самай чырвонай цэгля ніяк не шкодзілі ні дажджы, ні маразы, тым больш што нават вокны не былі выбітыя. Маёнтак яшчэ захоўваў рэшткі былой велічы, асабліва ўражваў старадаўні парк у англійскім стылі. Праўда, цяпер яго ацэньвала толькі карова апошняга насельніка палацка, бо астатнія жыхары разбрыліся па свеце: як прыйшлі раптоўна, так і сышлі неспадзявана. Сам будынак вартавалі куры на чале са згаданым пеўнем. Яны вольна блукалі па паверхах і стрэхах панскага ўладання, але праз свой недалёкі розум не маглі ацаніць вартасці ўручанага ім спадчыны, як, зрэшты, і больш інтэлігентная карова.

Князь аднавіў палац у яго першасным выглядзе, а поруч узвёў яшчэ адзін, відаць, для адпачынку ад першага. З каміннай залай, альковамі, пераходамі, бібліятэкай. Навошта апошняя ў наш электронны век, спытаеце вы? А хто яго ведае, хто ж іх зразумее, гэтых багацеяў? Бо самога Князя з кніжкай ніхто зроду не бачыў. Можа, ён проста хацеў пахваліцца, што менавіта тут пачыналася творчая дарога вялікага майстра слова. Бо сам пісьменнік, хоць і нарадзіўся далёка-далёка ад нашага балота, усё ж такі быў зачаты якраз на гэтай зямлі, таму захапіў з сабою нашу класічную млявасць, летуценнасць і схільнасць да алкаголю нават у сонечную Адэсу. І захаваў на ўсё жыццё, якое правёў у вялікай сталіцы былой вялікай краіны. А можа, новы ўладальнік хацеў зрабіць з палаца агра-сядзібу, залатое званю ў ланцужок вандравак пад турыстаў, каб прыцягнуць іх увагу (і грошы, натуральна) рэшткамі былой раскошы, памножанай на таямніцу. Рэстаўрыраваў ён і невялікую вежу,

у якой Канстанцін Олеша, адзін са спадкаемцаў славутага роду, зладзіў сапраўдную абсерваторыю. У свой час маладога паніча адправілі ў Нямецчыну вучыцца прагрэсіўнаму земляробству, аднак ён замест таго, каб швэндацца па корчмах, падобна сваіму вялікаму папярэдніку са згаданай сталіцы, захапіўся астраноміяй. Вярнуўшыся на радзіму, працягваў паганныя звычкі: днём сеяў жыта, а ўначы сачыў за зорамі. Прычым з вялікім поспехам — невыпадкава яго абралі дзейным сябрам шматлікіх замежных навуковых таварыстваў.

Хадзілі вакол палаца і нядобрыя чуткі: ну які сапраўдны замак можа існаваць без іх? Так, адзін з папярэдніх уладальнікаў з гучным імем Цэзары вельмі любіў сваю маладоў прыгажуню жонку, купляў усё, што б тая ні захацела (самы складаны і ненадзейны спосаб утрымаць ля сябе кабету, бо заўсёды знойдзецца больш багаты і шчодрый, да якога і схіліцца твая абранніца — калі ты, вядома, больш нічым яе не зацікавіш). Аднак першая прыгажуня Варшавы катэгарычна не схацела ехаць са сталіцы ў Богам забыты край. Тады закаханы без мяці муж надумаў падараваць ёй палац, якога не мелі і тагачасныя прынцысы. З вежамі, байніцамі, ровам, пад'ёмнымі мостам, вітражамі, камінамі і гротамі. Дзеля гэтага запрасілі з самой Італіі моднага архітэктара, які здолеў прышчапіць раманскі цуд на палескую дрыгву. Мармур даставілі з Італіі, шкло — з Італіі, мзбло вазілі з Расіі, упрыгожванні — з Парыжа. Але ўсё скончылася трагічна: будучая каралеўна палескіх балот здрадзіла мужу з маладым мастаком. Няшчасны закаханы, які ўжо амаль страціў усе грошы, застрэліўся з заморскай стрэльбы, і яго ўрачыста пахавалі на ўваходзе ў дуброву. Помнік спраектаваў той самы італіец, пад кіраўніцтвам якога ўзводзілі палац і які без адрыву ад вытворчасці спакусіў жонку няшчаснага. Месца вечнага супакою збудавалі як належыць: прыгожа і, самае галоўнае, надзейна. З італійскай узнёсласцю і нямецкай фундаментальнасцю. Склеп быў настолькі магутны, што падчас першай суветнай вытрымаў прамое пападанне снарада, які толькі раскучорыў дамавіну і крыху скрануў бетоннае вецка, што прыкрывала беднае цела Рамэа палескіх балот. Кажуць, што з таго часу няшчасная душа пайшла бадыяцца, нідзе не знаходзячы прытулку. Магчыма, яна прыйшла туды, дзе некалі была шчасліва, нездарма цяпер тут дзеелася нешта пачварнае. А можа, яна хацела пабачыць, як яе мара ажыццявілася, бо цяперашні Князь зрабіў з былога маёнтка лялечку, якой можна і трэба было любаватца.

Цудоўная каваная агароджа падзяляла прылеглаю тэрыторыю на дзве часткі — адміністрацыйную і забаўляльную. Калі з першай усё больш-менш зразумела і яе дапытлівы чытач можа лёгка ўявіць, то другая патрабуе спецыяльнага апісання. Гэта была ўнікальная задума, дзе спалучылася неспалучальнае: у сажалцы плавалі чарапахі і кракадзілы, поруч бегалі цэсаркі, фазаны і страусы, крыху далей пасвіліся зебры, поні і аслы — дзікія куланы і рахманья свойскія. Сетка ад іх быў ізаляваны сад, дзе раслі незвычайныя заморскія дрэвы і расліны. Некаторыя з іх, найперш лістоўніцы і дубы, памяталі сваіх далёкіх гаспадароў і цяпер ціхім пошумам спрабавалі расказаць далёкія казкі жыцця. Але каму тое цікава? Хіба што пакутуючым душам. Але тое зусім іншая гісторыя. Тым больш што неўзабаве цемра дарэштгы перамагла.

поблізу і воддаль

Кніга беларускіх казак «Вядзьмар, які рабіўся ваўком» выйшла ў выдавецтве «Янушкевіч». Ва ўнікальнае выданне ўвайшло 30 чарадзейных казак і паданняў з розных куткоў Беларусі, запісаных у канцы XIX — пачатку XX стагоддзя этнографамі Паўлам Шэйнам, Еўдакімам Раманавым, Міхалам Федароўскім і Уладзіславам Вярхам. Творы для гэтага выдання адабраў і апрацаваў па-новаму Антон Францішак Брыль. Некаторыя з гісторый вядомыя, а іншыя, наадварот, рэдка траплялі да шырокага чытача. Выданне дапаможа скласці ўражанне аб рэальнасці беларускага фальклору, а яшчэ — пацешыць аматараў цмокаў, ваўкалакаў ды іншых нячысцікаў. Ілюстраваў кнігу мастак Валерый Славук.

У выдавецкім доме «Звязда» пачыла свет кніга Васіля Ткачова «Мішэнь». Сюды ўвайшлі аповесці «Скачы ад печы, жэўжык!» і «Вятрак — птушка вольная», у аснову якіх пакладзены падзеі Вялікай Айчыннай вайны, а таксама першых дзён пасля вызвалення. У няпросты час героі твораў праяўляюць духоўную падрыхтаванасць да подзвігу, у тым ліку і дзеці, якім было накіравана лёсам рана мужнець, становіцца дарослымі. У аповесці «Мішэнь» і п'есе «Дзіцячае шампанскае, альбо Пазакласны ўрок» аўтар звяртаецца ўжо да сучасных падлеткаў. Акцэнт зроблены на фарміраванні здаровай і сацыяльна адказнай асобы.

Ідзе краўдфандынг на выданне кнігі «Тры Анегіны», якая ўключыць першы пераклад «Евгения Онегина» на беларускую мову, што быў выкраслены з гісторыі літаратуры і 80 гадоў лічыўся згубленым. «Тры Анегіны» — гэта тры тэксты, надрукаваныя паралельна: раман Пушкіна і бліскучы пераклад Аляся Дудара і Аркадзя Куляшова. Кніга зацікавіць аматараў класічнай літаратуры, настаўнікаў, вучняў і іх бацькоў, філолагаў, даследчыкаў, выкладчыкаў і многіх іншых. Укладальніца зборніка — настаўніца, пісьменніца і літаратуразнаўца Ганна Севярынец.

РІА «Новости» прапануе пазнаёміцца з новым уласным праектам «Творцы на каранціне». Празаікам, паэтам, публіцыстам прапанавалі напісаць тэксты, якія дапамаглі б натхніць і падтрымаць, расмяшыць і аб'яднаць чытачоў розных краін у складаны час. Першай прапанавала свой тэкст расійская пісьменніца, аўтар рамана «Зулейха адкрывае вочы», лаўрэат прэміі «Вялікая кніга» і «Ясная Палана» Гузель Яхіна.

Літаратурная прэмія «НОС» («Новая славеснасць»), заснавальнікам і арганізатарам якой з'яўляецца Дабрачынны фонд Міхаіла Прохарава, вядзе прыём заявак. Намінантам на прэмію можа стаць любы аўтар, празаічны тэкст якога ўпершыню апублікаваны ў перыяд з 1 чэрвеня 2019 года па 31 ліпеня 2020 года (апошні дзень прыёму заявак) у друкаваным выданні ці ў электронным СМІ любой краіны. Прымаюцца тэксты ўсіх мастацкіх жанраў — ад традыцыйных раманаў да эксперыментальнай прозы, але толькі на рускай мове. Правам вылучэння на прэмію валодаюць кніжныя выдавецтвы, СМІ, творчыя саюзы і аб'яднанні, літаратурныя агенствы. 20 верасня будзе аб'яўлены лонг-ліст, а 3 лістапада — і шорт-ліст. Фінал плануецца на студзень-люты 2021 года.

Яўгенія ШЫЦЬКА

Даяна ЛАЗАРАВІЧ:

«Уладзімір Караткевіч — родны для мяне пісьменнік»

Сербскую паэтэсу, перакладчыцу, празаіка, бібліяграфіка і літаратурнага крытыка Даяну Лазаравіч добра ведаюць у Беларусі. Яна перастварыла на сербскую мову сотні твораў класікаў беларускай літаратуры. Дзякуючы яе руплівасці пачыў свет зборнік «Вянок» Максіма Багдановіча на сербскай, ды і яшчэ больш як дваццаць кніг беларускіх аўтараў. Наша размова з Даянай — пра яе перакладчыцкія памкненні, пра творчасць Уладзіміра Караткевіча, чый 90-гадовы юбілей адзначаць сёлета не толькі ў Беларусі, але і ў Сербіі, іншых краінах Еўропы, Азіі, Амерыкі.

— Даяна, вы шмат працуеце ў галіне мастацкага перакладу. Зараз у Сербіі вы, відаць, самы актыўны перакладчык твораў славянскіх літаратараў на сербскую мову. І вельмі добра ведаеце беларускую. І класіку, і сучасную літаратуру. На ваш погляд, наколькі цікавай можа ўяўляцца сербскаму чытачу творчасць Уладзіміра Караткевіча?

— Дзякуй за добрыя словы! Але я не думаю пра сябе як пра асобу, якая «вельмі добра» ведае беларускую літаратуру. Што магу сказаць пра творчасць Уладзіміра Караткевіча? Перш за ўсё заўважу, што ён тэматычна цікавы сербскаму чытачу. Шмат разоў у мяне атрымлівалася надрукаваць яго паэзію ў розных літаратурных газетах і часопісах. Тэмы заўсёды свежыя: каханне (рамантыка), Радзіма, любоў да роднага кутка, прырода, крыху філасофіі і міфалогіі — усё разам вельмі прыцягальнае сучаснаму чытачу. Хаця і напісаны яго творы шмат гадоў таму. Неяк, праглядаючы біяграфію Караткевіча, я ўспомніла, што ён памёр у 1984 годзе, і здзівілася... Мог бы яшчэ жыць ды жыць!

— У вас ёсць вопыт перакладу паэзіі Уладзіміра Караткевіча. Ці складана было пераўвасабляць вершы беларускага класіка на сербскую мову?

— Паэзію і прозу Уладзіміра Караткевіча перастварала на адным дыханні. У маіх словах няма перабольшванняў. Было складана, але атрымлівала вялікую асалоду ад працы. Здавалася, пішу ўласныя вершы, перакладаючы радкі Караткевіча. Я шмат увагі надаю ўнутраным пачуццям, пошукаю кахання і шчасця, і ў гэтым мне Караткевіч вельмі блізкі.

— А хто яшчэ ў Сербіі пераствараў паэзію і прозу Уладзіміра Караткевіча?

— Прафесар Іван Чарота, які для нас больш серб, чым беларус (!), і наш прафесар Міадраг Сібінавіч. Прозу Уладзіміра Караткевіча перакладаў на сербскую мову Андрэй Лаўрык.

— Ці гатовы вы ўзяцца за такія аповесці Уладзіміра Караткевіча, як «Чорны замак Альшанскі» і «Дзікае паляванне караля Стаха»? Ці спадабаюцца яны, на ваш погляд, сербскім падлеткам, маладому чытачу Сербіі?

— «Дзікае паляванне караля Стаха» ўжо пераклаў Андрэй Лаўрык. Упэўнена, маладым твор прыйшоўся даспадобы. Я чытала гэтую кнігу, калі яшчэ была студэнткай. Мне хацелася б перакласці «Чорны замак Альшанскі». Але, ведаеце, умешваецца проза жыцця, якая дыктуюць фармат сённяшняга супрацоўніцтва з іншымі літаратурамі. Фінансы на выданне застаюцца праблемай. Браты-беларусы любяць, калі перакладаю іх літаратуру, але акрамя як словамі не дапамагаюць. Некаторыя краіны ствараюць свае праграмы па прапагандзе нацыянальных літаратур, укладваюць пэўныя сродкі — і гэта ўжо зусім іншая гісторыя, іншыя магчымасці.

— Галоўны твор Уладзіміра Караткевіча — раман «Каласы пад сярпом тваім». З якімі творамі сербскай літаратуры вы

параўналі б гэты выключна важны для беларускай нацыянальнай свядомасці раман?

— Кніга надзвычай цікавая. Сапраўды, крытыкі ўжо казалі пра тое, што кожны беларус павінен яе прачытаць. А кожны серб у сваю чаргу павінен, проста абавязаны прачытаць творы Іва Андрыча.

— Што, на ваш погляд, ёсць у паэзіі і прозе Уладзіміра Караткевіча такога, чаго не знойдзеш у творах іншых вядомых вам пісьменнікаў Беларусі?

— Самае галоўнае — тонкія, самыя тонкія пачуцці! Я нават часам думаю, што так, як Караткевіч, многія паэтэсы не здольны напісаць — шчымымі, эмацыянальна, пяшчотна...

— Ва Уладзіміра Караткевіча няма гісторыка-публіцыстычных твораў — эса, нарысаў, прывесчаных розным гарадам і вёскам Беларусі. Вось каб іх усё разам перакласці на сербскую мову і выдаць адной кнігай, дадаўшы прыгожых пейзажных і гістарычных фотаздымкаў розных мясцін Беларусі! Атрымаецца цікавае віртуальнае падарожжа па нашай краіне! Ці падабаецца вам такая ідэя? Ці кладзецца на душу?

— Канешне ж, кладзецца і на душу, і на сэрца. Але заўжды паўстае пытанне: хто будзе фінансаваць выданне такога грунтоўнага кніжнага праекта? Мы ўжо вялі размову пра гэта...

Калі знойдуцца сродкі, то перад пачаткам вялікай, вельмі важнай справы ў мяне наступная прапанова: хацелася б, каб выбар тэкстаў зрабіў менавіта прафесар Іван Чарота, а я ўжо пасля буду перакладаць. Бо ён добра ведае сербаў, разумее, што і як можа паўплываць на свядомасць сербскага чытача. Іван Аляксеевіч улічыць, што будзе цікава ў Сербіі, на што варта звярнуць увагу пры ўкладанні выдання такога кшталту.

— Дарэчы, ці хвалюе маладых пісьменнікаў Сербіі гістарычная праблема?

— Думаю, што хвалюе. Але... Многія маладыя творцы проста баяцца пісаць на гістарычную тэму. Таму што ўсё гэта, калі пішаш па шчырасці, судакранаецца з палітыкай. І, адпаведна, боязь крытыкаў, непаразумеў, дрэнных інтэрпрэтацый... Па нейкім, невядома кім напісаным, правіле, пісьменнікі з большым жыццёвым вопытам, чым моладзь, думаюць і размаўляюць, і пішуць пра гісторыю і палітыку шматкрат больш.

— Даяна, што вы адкрылі ў гісторыі Беларусі дзякуючы знаёмству з творамі Уладзіміра Караткевіча?

— Мне заўсёды цікава чытаць пра тое, як жылі звычайныя людзі. Не каралі, не цары, не багатыя, а народ — сяляне і рабочыя, якія шукалі «месца пад сонцам», здабывалі хлеб, вырашалі надзённыя пытанні. Адаказы на ўсе мае пытанні якраз і дае Уладзімір Караткевіч — праз прозу, паэзію і публіцыстыку.

Гутарыў Кірыл ЛАДУЦЬКА
Бялград — Мінск

Краязнаўчы партрэт

Заўсёды з вялікім інтарэсам перагортваю старонкі такіх, як правіла, не вельмі тыражных кніг, як гэты дакументальны нарыс пра адно з самых цікавых паселішчаў Гомельшчыны. Васілевічы з 1971 года — горад, што знаходзіцца за 45 км ад Рэчыцы, насельніцтва яго складае крыху больш за 3000 чалавек.

Аўтар паспрабавала зазірнуць у далёкую мінуўшчыну Васілевіч. І прысвяціла гэтаму асобную частку кнігі. Даследчыца імкнецца паказаць гісторыю паселішча і яго вакол на фоне гістарычных падзей, з'яў, што адбываліся ў краі. Безумоўна, крыніц архіўнага характару альбо друкаваных у дачыненні непасрэдна Васілевіч не так і шмат. Але ўсё ж такі краязнаўца спрабуе намаляваць

партрэт часу, вызначыць у ім месца паселішча, яго жыхароў.

З цікавасцю чытаюцца старонкі пра Магнус-Іагана фон Гедэмана — дацкага двараніна, які стварыў і ўзначаліў метэастанцыю ў Васілевічах у 1878 годзе. Менавіта ён пачаў у 1881-м доследы па пераўтварэнні асушаных балот ва ўрадлівыя землі. Распрацаваў вялікую плошчу і атрымліваў надзіва нечаканыя для гэтых мясцін ураджай. Паступова і мясцовыя сяляне перанялі досвед чужаземца.

Безумоўна, больш грунтоўная і шматасяжная частка кнігі — раздзел, дзе апавед бярэ свой адлік з 1917 года. З ухілам на манаграфічнае, надзвычай грунтоўнае асятленне аўтар паказвае ўдзел землякоў у розных войнах, рэвалюцыях і г. д. Асабліва падрабязна

В. Сяргеява расказвае пра мястэчка перыяду Вялікай Айчыннай вайны.

Ураджэнцы Васілевіч, якія раз'ехаліся па свеце, знойдуць на старонках кнігі шмат знаёмых імёнаў. Згадваюцца ў нарысе і знакамітасці, якія выправіліся адсюль у вялікую дарогу жыцця. Сярод іх — акадэмік Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, народны пісьменнік Беларусі Іван Навуменка, член-карэспандэнт Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, літаратуразнаўца Сцяпан Лаўшук, ваенны журналіст, празаік, кінадраматург Аркадзь Пінчук і іншыя. Як мне падаецца, пра іх можна было б расказаць больш падрабязна. Такія асобы, несумненна, гэтага заслугоўваюць.

І, тым не менш, «манаграфія», ці «энцыклапедыя» пра Васілевічы, адбылася, здзейснілася.

Магчыма, знойдуцца краязнаўцы, якія ў асятленні гісторыі маленькага горада ў Рэчыцкім раёне пойдучы далей. У любым выпадку добра падмогай ім будзе даследаванне Валянціны Сяргеявай «Васілевічы. Гісторыя мястэчка, якое так і не стала горадам».

Сяргей ШЫЧКО

Праз церні да Буніна

Калі імя Адама Бабарэкі вярнулася з небыцця яшчэ ў 50-я гады мінулага стагоддзя (на першай справе яго рэабілітавалі ў 1957 годзе, на другой — 1959-м), то пра яго траюраднага брата Аляксандра Бабарэку даведаліся параўнальна нядаўна. Гэта пры тым, што ён заслугоўвае не меншай увагі. Аляксандр Кузьміч — самы дасведчаны даследчык творчасці знакамітага рускага пісьменніка з сусветнай вядомасцю Івана Буніна. Адна з прычын, што пра гэтага Бабарэку ў Беларусі, тым больш на Капыльшчыне, доўгі час амаль не чулі — звычайны нацыянальны нігілізм. А другая — тое, што яго біяграфія таксама не «чыстая». Ёсць старонкі, якія не асабліва хацелі афішыраваць. Сам па сабе яго жыццязіпіс варты цікавай кнігі, прычым з прыгодніцкімі матывамі.

Іван Бунін. 1891 г.

Аляксандр Бабарэка таксама родам са Слабада-Кучынкі. Толькі маладзейшы за свайго траюраднага брата на 14 гадоў (нарадзіўся 17 верасня 1913 года). Праз жыў куды больш. Але не жывучы, а выжываючы, бо трапляў у перыпетыі, адкуль вырабца здольны толькі моцны духам. Асобныя моманты сваёй біяграфіі падрабязна раскрыў у кнізе «Дарогі і зоркі» («Дороги и звёзды»), якая выйшла ў 1993 годзе ў Маскве. З Масквой Аляксандр Кузьміч і звязў свой лёс. Перад гэтым зведаў шмат пакут і пошукаў.

Пачалася гэтая «адысея» з юных гадоў. Тады, калі, здавалася б, усё мусіць складвацца як мага лепш. І таму, што быў не такі, як усе. Таму, што давалося сталець у дні, якія Іван Бунін называе «акаяннымі».

Маленства А. Бабарэкі прайшло ў рэлігійнай сям'і, у якой нявер'е ў Бога лічылася самым страшным грахам. Такая атмасфера змалку паўплывала на яго светаўспрыманне. Будучы ад нараджэння хлапчуком дапытлівым, рана праявіў цікавасць да ведаў, авалодаў граматай. Самастойна навучыўся

Аляксандр Бабарэка па-сапраўднаму зацікавіўся творчасцю Івана Буніна. Пакуль і не здагадваўся, што даследаванне яе стане справай усяго яго жыцця. А вось што ўзнікнуць цяжкасці, безумоўна, ведаў: Бунін усё яшчэ заставаўся пісьменнікам, якога называлі «не нашым». Не маглі дараваць эміграцыі. А хто цікавіўся пісьменнікам, былі знаёмыя і з той часткай напісанага, дзе прысутнічала выразнае непрызнанне савецкай улады. Але што з'явіцца шмат перашкод, навуковец не здагадваўся.

чытаць. Не па-беларуску ці па-руску, а па-стараславянску па кнігах, што меліся. З цікавасцю «чытаў і перачытваў усе гэтыя акафісты, каноны і нейкую кнігу, без пачатку і канца, у якой тлумачыліся невядомыя даўнія словы і расказвалася аб святах».

Гэта быў час, калі ваяўнічыя атэісты дзейнічалі рашуча, рабілі ўсё для таго, каб знішчыць веру ў Бога. Гэтаксама дзейнічалі і ў дачыненні да школьнікаў. Калі Саша Бабарэка вучыўся ў Пясоцкай самагодцы, запатрабавалі ад яго, як і ад іншых вучняў, падпісацца нібыта пад патрабаваннем народа зачыніць мясцовую царкву. Але ён катэгарычна адмовіўся паставіць подпіс. Трапіў у няміласць. Інакш зрабіць не мог — гэта было насуперак перакананням.

Характар праявіла і маці. Калі пачалася калектывізацыя, разам з сяброўкамі

выступіла супраць ліквідацыі хутароў. Улады ўспрынялі гэта як бабскі бунт. Добра, што пакаралі не вельмі строга. Незадаволеных жанчын накіравалі на будаўніцтва школ. Ды і бунт маці, і ўласнае нежаданне падпісацца пад зваротам аб закрыцці царквы пазней адгукнуліся ў лёсе юнака. Але непрыемнасці меў не ад мясцовай улады, а ад таго, хто быў надта заўзятым «будаўніком новага жыцця», а можа, проста зайздросціў?

У 1930 годзе А. Бабарэка сабраўся паступаць у педтэхнікум. Неабходныя дакументы ў Мінск не павёз — вырашыў паслаць поштай. Прайшоў пэўны час, а адказу не было. Як высветлілася, нашкодзіў яму вясковы камсамалец-паштальён, якога ў Слабада-Кучынцы празвалі Троцкім. Сашыны дакументы проста парваў. Пасля ва ўсім прызнаўся.

Давялося збіраць наноў. Мара спраўдзілася: хоць і праз паўтара месяца, але Бабарэка стаў студэнтам тэхнікума. Заставалася, як казаў Ленін, вучыцца, вучыцца і вучыцца. Але тое, што было звязана з правадыром рэвалюцыі, А. Бабарэку асабліва не цікавіла. Характар меў яшчэ той! Відаць, таму і правучыўся ўсяго адзін курс...

І паехаў у Маскву. Тым больш што калісьці марыў паступіць на філалагічны факультэт. Абавязкова — Маскоўскага педагагічнага інстытута імя У. І. Леніна.

У Маскве, вядома, ніхто з абдымкамі не сустракаў. Аднак на гэта і не разлічваў — спадзяваўся толькі на сябе. І на тую сваю рашучасць, з якой заўсёды прывык дзейнічаць. Аднак... Узнікла перашкода, пра якую не здагадваўся. «Конкурсу ведаў у 1931 годзе не было, быў конкурс анкет, дзесяць сялян, асноўнага саслоўя Расіі, хады ў вно не было...» — пісаў сам А. Бабарэка.

Каб знайсці хоць нейкі прытулак і выжыць, стаў чорнарабочым. Балазе чарнарабочым жыллё давалі. Пасяліўся ў бараку, у якім адна каля адной стаяла ажно трыццаць коек. Але гэта лепш, чым нічога. Таму духам не падаў. Як бы цяжка ні даводзілася, крыху адпачыўшы пасля работы, хадзіў на падрыхтоўчыя курсы. З марай аб педінстытуце не развітваўся. Аднак у наступным годзе таксама не прынялі. Ад несправядлівасці стала настолькі крыўдна, што спыніўся на Смаленскай плошчы і, не звяртаючы ўвагі на прахожых, горка плакаў.

Няўдача, аднак, не зламала. Супакоіўшыся, думаў-разважаў пра выйсце. Без філалагічнага факультэта ўжо не ўяўляў сабе далейшага жыцця. Узрадаваўся, калі даведаўся, што ў педінстытуце толькі што адкрыўся

фізкультурны факультэт і што жадаючых не шмат. Праблем з паступленнем, меркаваў, не ўзнікне. Паступіўшы ж, можна будзе перавесціся на філалагічны факультэт.

Адбылося так, што лепш не прыдумаеш. Інстытуцкаму ўрачу паскардзіўся на здароўе. Урач аказалася чутым чалавекам. Не вагаючыся, выдала даведку, што спартсмена з яго не атрымаецца. Заставалася дамагацца пераводу на філфак, што і атрымалася. Аднак з'явіліся новыя праблемы...

Захварэў на запаленне лёгкіх, з цяжкасцю выжыў. Але на вучобе гэта не сказала. Акрыяў і навярстаў прапушчанае. Інстытут скончыў не проста паспяхова, а з рэкамендацыяй для паступлення ў аспірантуру. Але аспірантам не стаў. Зноў падвялі анкетныя даныя.

Настаўнічаў у Маскве. З пачаткам вайны мабілізавалі, накіравалі на завод тэлефонных правадоў. Пасля перавялі пад горад Уладзімір. Потым — Далёкі Усход. Будучы мінамётчыкам, службу закончыў пад Благовешчанскам. Вучыў рускай мове афіцэраў, якія слаба валодалі граматай. У ваенны час здаралася так, што званні прысуджалі не за ведаў — тым, хто ў нечым добра сябе праявіў. Тым больш — за заслугі на фронце.

Па вяртанні ў 1946 годзе ў Маскву паступіў у аспірантуру. Трэба было вызначыцца з тэмай будучай дысертацыі. На той час захапляўся творчасцю Івана Тургенева. Вабіла і напісанае пад псеўданімам Казьма Пруткаў. Ды начальства

Дом у Варонежы, дзе нарадзіўся Іван Бунін.

лепш ведала, чыю творчасць неабходна даследаваць. Падказала «брацца» за Максіма Горкага. Згадзіўся. Дысертацыю абараніў паспяхова.

Працаваць пачаў у Дзяржаўным выдавецтве мастацкай літаратуры, пераемнікам якога стала «Художественная литература». У гэты час Аляксандр Бабарэка па-сапраўднаму зацікавіўся творчасцю Івана Буніна. Пакуль і не здагадваўся, што даследаванне яе стане справай усяго яго жыцця. А вось што ўзнікнуць цяжкасці, безумоўна, ведаў: Бунін усё яшчэ заставаўся пісьменнікам, якога называлі «не нашым». Не маглі дараваць эміграцыі. А хто цікавіўся пісьменнікам, былі знаёмыя і з той часткай напісанага, дзе прысутнічала выразнае непрызнанне савецкай улады. Але што з'явіцца шмат перашкод, навуковец не здагадваўся. Усё ж І. Бунін быў адным з самых выбітных рускіх пісьменнікаў, лаўрэатам Нобелеўскай прэміі.

А. Бабарэка працаваў з поўнай аддачай. У архівах знайшоў невядомыя матэрыялы, якія дазвалялі атрымаць куды больш поўнае ўяўленне аб юнацкіх гадах І. Буніна. Гэта дало магчымасць

па-новаму прачытаць «Жыццё Арсеньева» («Жизнь Арсеньева»). Артыкул з разглядам рамана занёс у «Известия Отделения языка и литературы Академии наук СССР». Матэрыял у рэдакцыі сустрэлі без асаблівага энтузіязму. Публікацыі даследчык так і не дачакаўся. У газеце «Орловская правда» змясцілі скарочаны варыянт.

І ўсё ж няўдача не расчаравала. Даследаванне творчасці І. Буніна стала мэтай жыцця. Як і збор матэрыялаў пра пісьменніка. Наладзіў сувязі з удавой Івана Аляксеевіча Верай Мурамцавай. Дамаўляўся аб перавозе на Радзіму парыжскага архіва І. Буніна. Для краіны ганарова мець у сябе ўсё тое, што тычыцца творцы з сусветным імем. Але і тут з'явіліся бар'еры. Не зважаючы ні на што, вучоны працягваў настойліва даследаваць творчасць І. Буніна.

Вынікам стала кніга «І. А. Бунін. Матэрыялы для манаграфіі (з 1870 па 1917)» («И. А. Бунин. Материалы для монографии (с 1870 по 1917)»). Выдадзеная ў 1967 годзе, яна была ўспрынята «энцыклапедыяй па Буніну». У захапленні ад яе былі Леанід Лявонаў, Канстанцін Сіманаў, Карней Чукоўскі і іншыя выдатныя пісьменнікі. Пасля гэтага А. Бабарэка трывала ўвайшоў у гісторыю савецкага літаратуразнаўства. Атрымаў рэкамендацыі для ўступлення ў Саюз пісьменнікаў СССР.

Рыхтуючы манаграфію, Аляксандр Бабарэка адначасова працаваў і над

мастацкай біяграфіяй Івана Аляксеевіча. Пад назвай «І. А. Бунін» («И. А. Бунин») яна таксама выйшла ў 1967 годзе. Была напісана так, што не заставалася сумнення: акурат такой кнігі не стае ў знакамітай серыі «Жизнь замечательных людей». Але ў кіраўніцтва выдавецтва «Молодая гвардия», якое выпускае яе, не ўзнікла і думкі ўзяць у А. Бабарэкі рукапіс. Ён заставаўся «не тым» пісьменнікам, які неабходны «маладагвардзейцам». Таму і другое выданне гэтай кнігі ў 1983 годзе таксама ў «ЖЗЛ» не трапіла.

«Чарга» Аляксандра Кузьміча прыйшла толькі ў 2004-м. Аднак парадавацца гэтаму ўжо не мог: 30 мая 1999 года яго не стала. Праз пяць гадоў у серыі «ЖЗЛ» з'явілася другое выданне кнігі «Бунін. Жыццёпісанне» («Бунин. Жизнеописание»). Несумненна: напісанае пра Буніна А. Бабарэкам — найлепшае, што сёння ёсць пра яго. Праз церні ішоў Аляксандр Бабарэка да Буніна, а прыйшоў да заслужаннай, хай і пасмяротнай, славы.

Алесь МАРЦІНОВІЧ
Фота з сайта wikipedia.org

Межы асабістага

Ці заўсёды таемнае павінна быць відавочным?

Як часта вы сутыкаліся з сітуацыяй: сустракаецеся з сябрам у кафе, а замест душэўнай размовы кожны «ўтыкаецца» ў свой тэлефон? Сучаснаму чалавеку цяпер вельмі складана ўявіць жыццё без гаджэтаў, якія шматлікімі функцыямі лёгка могуць замяніць рэальныя зносіны. Пра тое, якія таямніцы можна выявіць у мабільным тэлефоне і ці варта парушаць межы асабістай прасторы, раскажаў рэжысёр-пастаноўшчык Аляксей Шутаў у спектаклі-інтэрактыве «ШкілеТы».

Рэжысёр і задума

Прэм'ера пастаноўкі адбылася ў Беларускай дзяржаўнай маладзёжным тэатры 20 сакавіка. Гэта першая работа Аляксея ў якасці рэжысёра, глядачы даўно ведаюць яго па шматлікіх ролях у кіно і серыялах. У Маладзёжным тэатры ён служыць акцёрам з 2017 года. На стварэнне спектакля яго натхніў італьянскі фільм «Ідэальныя незнаёмыя». Увасобіць ідэю ў жыццё дапамагла мастак-пастаноўшчык Вольга Калабан: яе карціны сталі дамінантай у афармленні сцэнічнай прасторы. У сцэнаграфіі невыпадкова прысутнічае нейраграфіка, якая, на думку псіхалагаў, дапамагае трансфармаваць многія асобныя праблемы праз малюнак. Зрабіць уласны накід глядачы могуць яшчэ да пачатку спектакля пад чулай апекай акцёра Яўгена Лук'янава.

Сюжэт спектакля здаецца на першы погляд простым і вясёлым. Сябры сустракаюцца ў антыкафе. Гамоняць, танчаць, смяюцца, фатаграфуюцца. Пазітыўны настрой працягваецца роўна да таго часу, пакуль гаспадар антыкафе не прапаноўвае адну цікавую гульню, па правілах якой усе павінны пакласці тэлефоны ў адну скрынку.

Цяпер кожны званок будзе пастаўлены на гучную сувязь, а смс-паведамленне прачытана ўголос. Усе героі насцярожыліся, ніхто не гатовы падзяліцца асабістымі таямніцамі з іншымі. З гэтага моманту камедыя пераходзіць у драму.

Карына і Юрый

З выгляду звычайная пара, але, як аказалася, мае нямаля праблем. Пра гэта глядач можа здагадацца яшчэ да пачатку гульні. Нават жартам яны спрабуюць закрунуць адзін аднаго словам. Сітуацыя распальваецца, калі ўсе даведаюцца аб тым, што кожны з гэтай пары спрабуе знайсці новыя пачуцці на баку. Вобразы сваіх герояў выдатна перадалі акцёры Таццяна Новік і Гарык Вяпшкоўскі, якога ўжо няма з намі (гэта была яго апошняя прэм'ера ў жыцці)... Калегі ўспамінаюць Гарыка як вельмі таленавітага, светлага і добрага чалавека, які заўсёды быў гатовы зразумець іншага: падобна герою, якога ён іграў у гэтым спектаклі.

Ганна і Віктар

Кажуць, што супрацьлегласці прыцягваюцца. Напэўна, у пары герояў Аляксандры Змітровіч і Дзяніса Маісейчыка так і здарылася ў момант знаёмства.

Ганна — строга, часам бывае рэзка, пры тым што прафесійны псіхолаг. Віктар — спакойны, ва ўсім спрабуе знайсці раўнавагу — без гэтага нельга пластычнаму хірургу. Але ў шлюбе яны не змаглі знайсці баланс. У бясконцым патоку прэтэнзій і спрэчак, напэўна, толькі ў гэтай пары яшчэ ёсць надзея на тое, што змогуць усё выправіць...

Ларыса і Дзмітрый

Маладыя людзі ў пачатку спектакля выглядаюць самымі шчаслівымі, але ў фінале аказваюцца самымі няшчаснымі. Акцёры Вольга Давыдава-Роік і Андрэй Гладкі ўжо не першы раз іграюць у пары. Іх героі закаханыя, яны будуць планы на будучыню і мараць пра дзяцей. Але гэтаму не наканавана спраўдзіцца. Кропку ў іх адносінах паставіў нечаканы званок тайнай каханкі Дзімы з радасным паведамленнем, што яна чакае дзіця...

Антон і сябры

У Антона ўсе крыху па-іншаму. Усе прагнуць пазнаёміцца з Глашай, дзяўчынай, пра якую толькі чулі, але ніколі не бачылі. А яна не прыйшла, таму што... далёка не Глаша. Прызнаўшыся ў сваіх рэальных адносінах, Антон рызыкне страціць сяброў. Не ўсе гатовыя прымаць яго такім, які ён ёсць. Справа нават даходзіць да бойкі — і гэта сярод сяброў!.. Герой Аляксандра Корнева чакаў такой рэакцыі, таму доўгі час не раскрываў нікому сваіх таямніц.

Спектакль і інтэрактыў

Па меры ж іх раскрыцця акцёры выходзяць у залу да глядачоў, выклікаючы на адкрытую размову. Форма спектакля-інтэрактыў нова для беларускага тэатра. Менавіта яна трымае ўвагу, дае магчымасць выказаць свой пункт гледжання кожнаму, хто пажадае. Тэмы для абмеркавання з глядачамі прапануюцца па ходзе спектакля — у залежнасці ад таго, да чаго прыйшла сцэнічная гісторыя на гэты момант. І калі сітуацыя, якія абмяркоўваюць героі на сцэне, зададзены і праілюстраваны не занадта глыбока (псіхолаг, які не задаволены сваёй знешнасцю; жонка, якая засумавала без увагі мужа, пакуль ён фліртуе з дзяўчынай у сацсетках; бацька дзяўчынкі, які не кажа яе маме аб таямніцах дачкі; мужчына, які не жэніцца, таму што ў яго іншыя інтарэсы), то кампенсуецца гэта менавіта выхадам артыстаў у залу з пытаннямі да глядача. Рызыкюна. Але працуе: аказваецца, беларускія глядачы не раўнадушныя, не саромеюцца выказаць сваё меркаванне.

Спектакль ідзе ў малой зале, якая валодае асаблівай

атмасферай. Дзякуючы таму, што ўся гісторыя адбываецца наўпрост перад тваімі вачыма, глядач адчувае сябе ўдзельнікам пастаноўкі. Гэта неабходная частка інтэрактыву. Аляксей Шутаў кажа аб важных тэмах, якія павінны зацікавіць неаб'якавых: і тых, каму 18 гадоў, і асоб са старэйшых пакаленняў.

Сакрэты і разважанні

Заканчваецца спектакль на моманце раскрыцця ўсіх сакрэтаў, пакідаючы глядачоў саманасам з разважанымі. І міжволі кожны задаецца пытаннем: а ці трэба было гэта ўсё? Што прынёсла праўда? Адказ у кожнага свой. Для тых, хто аддае перавагу жыццю па сумленні, адказ відавочны: праўда патрэбна. Для іншых — пытанне больш важнае: а што далей, з чым застаюцца людзі, чыё жыццё аказалася разбураным хлуснёй? Невыпадкова завяршае спектакль сцэна, з якой ён і пачынаецца: герой Яўгенія Лук'янава чакае гасцей у антыкафе. Нібыта дае магчымасць глядачу прайграць зноўку ўсе падзеі, але ўжо па сваім сцэнарый — з праўдай або без.

Вераніка МАЦУКЕВІЧ

Кантэкстаў — нежнасць

Успрыманне рэчаіснасці залежыць ад таго, хто, дзе і калі на яе глядзіць. Трэба думаць пра культурны, сацыяльны кантэкст таго месца, дзе адбываецца дзея. Думаць пра кантэкст той асобы, якая глядзіць на прапанаванае, у дадзеным выпадку спектакль. І думаць пра кантэкст той асобы, якая прамаўляе, — аўтара і героя.

У «Крыніцы святла» Андрэя Іванова з нашым лакальным кантэкстам звязана зашмат. У 2019-м на фестывалі «WriteBox. Сезон куратарства» менавіта Аляксандр Марчанка быў куратарам п'есы, чытку якой рэжысёравала Антаніна Аляшкевіч. І для свайго новага спектакля Аляксандр Марчанка абраў менавіта гэты тэкст Андрэя Іванова. Работы драматурга з'яўляюцца на айчынных пляцоўках з беларускім кантэкстам як нешта сугучнае менавіта гэтаму месцу і гэтаму часу. З яго тэкстамі працаваў і Юрый Дзівакоў («Крестовый поход детей»), і да гэтага сам Аляксандр Марчанка («3 вучылішч»), што было рэалізавана ў прасторы ОК16.

І калі казаць пра кантэкст месца больш вузка, то кожная асобна ўзятая пляцоўка — тэатральная і не толькі — мае пэўны імідж. Калі вы купляеце квітку нават яшчэ не на пэўны спектакль, а ў пэўнае месца, то ўжо прыблізна можаце ўявіць, што ўбачыце, — здольны выказаць здагадку аб рэжысёрскіх падыходах і аб тэматыка-ідэйных пластах спектакля.

Калі рэжысёры працуюць у ОК16, то гэта, хутчэй за ўсё, работы, якія могуць быць успрыняты глядачом як востра-сацыяльныя хаця б ужо праз тое, што пастаўлены для гэтай прасторы. Выбар пляцоўкі часам з'яўляецца спосабам падкрэсліць рэжысёрскую інтэрпрэтацыю або надаць дадатковыя сэнсы сваёй працы. Нават калі ў спектаклі нейкія сэнсы паслаблены, то дакручваюць і выводзіць іх на першы план можа менавіта кантэкст прасторы, дзе ствараецца спектакль.

Гісторыя «Крыніцы святла» пададзена ад імя чатырох герояў, якія існуюць у адзін час у адным месцы — каля гандлёвага цэнтра. Яны раскажваюць гісторыю, якая разгортваецца ў гэтай лакацыі, дзе гандлёвы цэнтр становіцца не настолькі значным. «Гандлёвы цэнтр» — метафара любога месца, дзе магчымы тыя ж сітуацыі і тыя ж пачуцці. Рэжысёр адмовіўся ад канкрэтнай візуалізацыі лакацыі, пакінуўшы толькі апісанне месца — адчуванне прахаднога пункту, які для чатырох людзей з розных прычын аказваўся непраходным.

Адкрывае і закрывае гісторыю маналог хлопчыка-беспрытульніка Бармаглота (Ігар Шугаеў), які жыве ў сваім выдуманым свеце, што, магчыма, робіць яго жыццём на вуліцы больш выносным. Безгаловы Кароль (Андрэй Новік) — чалавек пасля траўмы, з-за якой ён атрымаў інваліднасць. Ён прыходзіць кожны дзень да гэтага гандлёвага цэнтра, каля якога яго збіла машына, — і глядзіць, глядзіць, глядзіць, вядзе ўнутраны дыялог з сабой і людзьмі навакол, якія не разумеюць яго, ды і ён сам не здольны разумець іх. Каралева Марыя (Ганна Семяняка) — жанчына, якая

аказвае сексуальныя паслугі. Яна стаіць на небяспечнай кропцы, таму што закахалася, і даглядае маленькага хлопчыка-беспрытульніка. Чырвоны Кароль (Максім Шышко) — ахоўнік гандлёвага цэнтра, які закаханы ў свайго напарніка і становіцца аб'ектам кахання Каралевы Марыі.

Героі спектакля — маргінальныя асобы, якіх выкрэслівае і выцяняе грамадства, на чым акцэнтуюцца ўвага з дапамогай візуальнага вобраза спектакля — праз выкарыстанне відэа, якое задае гэтую лінію ў самым пачатку спектакля. Мы атрымліваем «слоўнікавыя артыкулы» да апісання кожнага героя, дзе ў вызначэнне выносіцца тая прыкмета, па якой асоба дыскрымінуецца ў грамадстве. Менавіта гэта задае асноўную лінію, па якой чытаецца спектакль. «Крыніцы святла» — гісторыя людзей, якім адмаўляюць у пачуццях, разуменні, праве быць бачнымі. І менавіта дзякуючы маналогам можна пачаць іх разумець, суперажываць і — які жаж! — ідэнтыфікаваць з сабой.

Вобраз «прахаднога месца» з імклівага натоўпу ствараецца з дапамогай *vogue*, які выконвае група Верушкі Банчынчэ. Танец заснаваны на рухах, якія імітуюць

паставы і міміку мадэляў з часопіса *Vogue*. Але наўрад ці *vogue*, які падобны на мадэльнае дэфіле людзей на вуліцы, быў абраны толькі для таго, каб стварыць безаблічны натоўп, які бясконца фланіруе перад гандлёвым цэнтрам. Частыя цэнтральныя гісторыі пра інтымнае, зусім асабістае, падсвятляюцца гулам з аб'якаваасці, непрымання і жорсткасці, калі танцорам аддаюцца рэплікі, якія дэманструюць стаўленне да галоўных герояў. Але становіцца цікава, калі пакапацца далей у магчымых сэнсах выкарыстання харэаграфіі ў спектаклі.

На гэтай пляцоўцы часта ідзе работа з *contemporary art*, што дае падставу для разважання, як можна глядзець на візуальны вобраз спектакля. Але ў той жа час, калі *contemporary art* мае на ўвазе, што глядач часцей за ўсё не павінен расслабляцца перад эстэтычнай выявай, а счытваць за ёй мэсэдж і вырашаць сэнсавую галаваломку, спектаклі тут эстэтычна «інстаграмныя», што можна назваць кампрамісам паміж *contemporary art* і стварэннем «глядацкага спектакля», дзе самому можна вырашыць, ці патрэбна капацца ў дадатковых сэнсах.

Эстэтычным складнікам у спектаклі становіцца *vogue*: можна атрымліваць асалоду ад чароунай пластыкі, а можна пашукаць сэнс выкарыстання менавіта гэтага танцавальнага стылю, адарваўшыся ад выявы под'юма перад «гандлёвым цэнтрам».

Аляксандр Марчанка робіць інтымна-жорсткія спектаклі, выбудовае іх не з паўтонаў і асацыяцый, а дае прамы мэсэдж. Па ім могуць быць рассыпаны невялікія галаваломкі, што падкрэсліваюць асноўнае паведамленне і дадаюць паўтоны іншых тэм. І яго «Крыніцы святла» ціха кажучы: памятайце пра тое, што перад вамі перш за ўсё чалавек, які адчувае, а потым ужо ўсё астатняе.

Святлана КУРГАНОВА

Баланс мужчынскага і жаночага

Выстаўку авангардыстаў Іны Дзянішчык і Генадзя Бурчыка прадставілі ў Брэсце

Авангардызм, або авангард, — не адзіны мастацкі стыль, як некаторым уяўляецца, а сукупнасць мноства мастацкіх кірункаў, што з’явіліся на мяжы XIX—XX стагоддзяў. Гэты тэрмін аб’яднаў усе тыя дзёрзкія і наватарскія плыні, якія шакіравалі публіку і адмаўлялі класічную традыцыю. Прадстаўнікі авангардызму сталі тым атрадам, які ішоў паперадзе асноўнай масы дзеячаў культуры, адкрываючы новыя шляхі творчага самавыяўлення.

Апошнім часам у Беларусі з’яўляецца ўсё больш авангардыстаў, якіх не заўсёды разумеюць і прымаюць. Тым не менш іх творчасць ведаюць. Тыздзень таму ў выставачнай зале Брэсцкага абласнога грамадска-культурнага цэнтру адкрылася новая экспазіцыя жывапісу «Ідэнбург XXV. 50x50» дваіх брэсцкіх мастакоў-авангардыстаў Іны Дзянішчык і Генадзя Бурчыка, у назве якой зашыфраваны асноўныя вехі сумеснага шляху творчага тандэму.

Выстаўка для сямейнага саюза сімвалічная і доўгачаканая. Свае імёны і важныя даты мастакі зашыфравалі ў назве, але папярэдзілі: экспазіцыя прысвечана не толькі круглым датам у іх жыцці.

— Разам мы выстаўляемся ўпершыню, — расказала мастачка Іна Дзянішчык. — Вырашылі такім чынам абазначыць сярэбрае выселле і нашы асабістыя юбілей. Але ў назву выстаўкі мы вынеслі «50 на 50» у больш шырокім сэнсе: мастацтва заўсёды на нейкай грані. Наша выстаўка — саюз жывапісу і графікі, баланс мужчынскага і жаночага, розных аўтарскіх тэхнік, каляровых гам, настройў.

На выстаўцы прадстаўлена каля 60 работ, напісаных у апошнія гады. У іх — уражанні, эмоцыі, уласны погляд на

навакольны свет і падзеі. Яркія прадстаўнікі віцебскай школы не капіруюць убачанае, а трансфармуюць яго з дапамогай ліній і колеру ў абстрактныя, асацыятыўныя палотны.

Іну Дзянішчык прыцягвае гарадскі пейзаж, эклектычная архітэктура старога Брэста. Мастачка таксама цікавіцца старажытнымі славянскімі сімваламі-аб’ярагамі, арнаментамі, якія яна адлюстроўвае алеем на палатне ў выглядзе фармальных кампазіцый. Работы Генадзя Бурчыка ў асноўным выкананы акрылавымі фарбамі на паперы, а таксама ў змешанай аўтарскай тэхніцы.

— Мне здаецца, што матывацыя ў нас з Генадзем адна. Проста кожны мастак, як і глядач, бачыць і перадае ўсё па-свойму, — тлумачыць Іна Дзянішчык. — Які сюжэт ні ляжаў у аснове, мы заўсёды

спрабуем прынесці ў работы пазітыў: праз колер, форму, настрой. Дарэчы, настрой можа быць абсалютна розны: як вясёлы, так і меланхалічны.

Па карцінах Іны Дзянішчык можна вывучаць геаграфію падарожжаў-пленэраў і краін, дзе палотны Іны Мікалаеўны выстаўляліся ў галерэях або на арт-форумах: гэта Санкт-Пецярбург у Расіі і Гафса ў Тунісе, Славакія і Арменія, беларускія Гродна, Мінск і Брэст. У апошнім мастачка пастаянна жыве з 1974 года.

Яркія і адначасова ўраўнаважаныя каляровыя спалучэнні прыемныя воку і прыцягваюць гледача, зацікаўленага сюжэтам. Вы можаце пераглянуцца з велікавокім канём ці сімпатычным сабакам, атрымаць асалоду ад водару цюльпанаў ці кавуна, пазнаёміцца з беларускімі нацыянальнымі аб’ярагамі або пагуляць па гарачых берберскіх вуліцах Туніса, успомніць пра нацыянальныя святы або даведацца, што сніцца таполям.

Аўтары не імкнуцца да фатаграфічнасці, а эмацыянальна перажываюць і трансфармуюць уражанні з дапамогай ліній і колеру. Іх абстрактныя, асацыятыўныя творы — запрашэнне да разважання і сузірання. Менавіта таму некаторыя карціны Генадзя Бурчыка, якія ўвайшлі ў экспазіцыю, не маюць назвы.

— Я прапаную гледачу паўдзельнічаць, пафантазіраваць, эмацыянальна адгукнуцца, — адзначае Генадзь Бурчык. — Калі атрымліваецца злавіль агульную хвалю — значыць, дастукаўся хоць да аднаго сэрца. Я не эгаіст, не люблю пісаць толькі для свайго задавальнення — больш захапляюся, калі ведаю, што мой твор стаў для кагосьці родным, блізім.

Дарэчы, выставачную прастору мастакі падзялілі пароўну: акрыл і папера, алей і палатно гарманічна суседнічаюць ў экспазіцыі. Эстэты, думаю, адзначыць таксама вінтажную падачу некаторых работ: сучаснае мастацтва паўстала перад

гледачом у класічным аздабленні старых падрамнікаў і рам.

Як патлумачыла Іна Дзянішчык, выстаўка не мае агульнай тэмы. «Музыка Рахманінава», «Літва», «Туніс», «Рух» «Аб’яраг», «Хутка вясна» — абстрактныя кампазіцыі мастакоў, напоўненыя колерам і формай, якія паказваюць гарадскія пейзажы і старажытныя сімвалы славянскай міфалогіі, перадаюць уражанні ад падарожжаў і спробы асэнсаваць сябе і свет. Ёсць сярод работ і карціны,

выкананыя ў больш рэалістычнай манеры. Напрыклад, яркім акцэнтам выстаўкі сталі карціны «Прынц» і «Прынцэса» — творчасці вядомых жартоўных аўтапартрэтаў створацаў.

Сумесная выстаўка Іны Дзянішчык і Генадзя Бурчыка будзе працаваць у Брэсце да 12 красавіка ўключна.

Вікторыя АСКЕРА

Квіток у віртуальнасць

Новыя формы працы ў Нацыянальным гістарычным музеі

Нягледзячы ні на што, беларускія музеі працягваюць працаваць. Вось толькі жадаючых далучыцца да прыгожага з кожным днём становіцца ўсё менш. Таму музеі асвойваюць новы фармат экскурсій. Цяпер у экспазіцыйныя залы можна трапіць, не адыходзячы ад камп’ютара.

— Мы вырашылі пайсці насустрач нашым наведвальнікам і вызначылі новы фармат, — расказала загадчык экспазіцыйна-выставачнага аддзела Нацыянальнага гістарычнага музея Беларусі Дар’я Аўчыннікава. — Зараз прыступілі да запісу лекцый-экскурсій. Напрыклад, рыхтуем падарожжа па выстаўцы артэфактаў з калекцыі Уладзіміра Ліхадзедава. Гэта будзе невялікі цыкл анлайн-замалёвак на ютуб-канале музея.

Экскурсіі, лекцыі, музейныя заняткі — розныя віды музейнай дзейнасці — будуць пераведзены ў відэафармат. Але не ўсё стане даступна гледачу. Некаторыя відэа накіраваны на тое, каб прывабіць наведвальніка ў экспазіцыйныя залы. Напрыклад, даведацца, як працуе такарны станок у анлайн-рэжыме не атрымаецца, затое стварыць ролік з матывацыйным складнікам — ідэя арыгінальная.

— Мы працуем на рэкламу і шукаем новы спосаб зносін з наведвальнікам, — тлумачыць Дар’я Аўчыннікава. — Аналізуючы нашу аўдыторыю ў інстаграм, мы здзівіліся, таму што гэта людзі ад 25 да 45 гадоў. Ні студэнтаў, ні школьнікаў сярод іх не аказалася. Цяпер з дапамогай сацсетак спрабуем дадаць больш кантэнту, каб прыцягнуць маладую аўдыторыю.

У музеі плануецца запісаць ролікі з музыкантамі. Напрыклад, выканаўца грае на інструменце, а ў гэты момант на здымку прадстаўляюцца экспанаты з фондаў,

якія ніхто раней не бачыў. Можна праз анлайн-сэрвісы задаваць пытанні куратарам выставак, якія будуць весці свае мікраблогі і расказваць цікавыя дэталі аб праектах.

Дарэчы, зараз у будынку гістарычнага музея на вуліцы Карла Маркса свабодная самая вялікая зала — плошчай прыкладна ў 250 квадратных метраў. У музеі тут жа сарыентаваліся, як выкарыстоўваць яе ў цяперашніх рэаліях.

— Мы вырашылі запусціць анлайн-акцыю пад хэштэгам «прыгажосць выратуе свет»: запрасілі розных дзеячаў мастацтва — музыкантаў, танцораў, паэтаў, мастакоў, — расказала Дар’я Аўчыннікава. — Так здарылася, што самая вялікая зала нашага музея цяпер пустая, мы

там будзем запісваць ролікі да 3 хвілін пра тое, як мастацтва можа трансфармавацца. Гэта свайго роду пасланне знакамітых асоб, заклік пераключыцца ад актуальных навін у нешта больш спакойнае, вечнае.

Усе ролікі можна будзе паглядзець на ютуб-канале музея і ў сацсетках. Нацыянальны гістарычны музей тым самым хоча заклікаць іншыя музеі прыняць удзел у гэтай акцыі.

На мінулым тыдні супрацоўнікі музея ўжо запісалі танга ў выкананні двух танцораў. Запалам гэты танец нікога не пакідае абьякавым. Некаторыя эксперты проста на камеру будуць чытаць вытрымкі з кніг на тэму прыгажосці ў сусветным мастацтве. Ужо запланавана здымка вядомага беларускага саксафаніста Паўла Аракеяна, які выканае на камеру невялікія ўрыўкі на саксафоне. Таксама арганізатары плануецца запрасіць танцораў фламенка і акцёраў Маладзёжнага тэатра. А ў сацсетках будзе размешчаны ролік з удзелам мастака Васіля Зянько, які прадставіць свой новы праект «Іншая скура».

Да Міжнароднага дня дэлегата (адзначаецца 25 красавіка) спецыялісты музея плануецца зрабіць серыю ролікаў, у якіх пакажуць розныя асабістыя рэчы беларускіх дыпламатаў, дакументы, фатаграфіі з важных сустрэч. Напрыклад, можна будзе ўбачыць, як выглядалі замежпашпарты першых дыпламатаў суверэннай Беларусі. Прэзентаваць экспанаты давераць супрацоўнікам дысплужбы, МЗС, ААН, Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, гістарычнага музея.

Вікторыя АСКЕРА, фота аўтара

Азарычы: памяць і боль

Стойкі гадоў прайшло, а ўспаміны зноў і зноў вяртаюць мяне да пакутных гадоў Вялікай Айчыннай вайны. Бодем напаяняецца сэрца кожны раз, калі еду па дарозе з Азарыч у напрамку гарпасёлка Акцябрскі. Тут, на 4-м кіламетры, з правага боку, — велічны помнік: на чатырох стэлах адлюстраваны пакуты ні ў чым не вінаватых жанчын, дзяцей, старых.

Менавіта тут быў канцлагер Азарычы. Такія ж знаходзіліся і каля вёсак Падасіннік, Дзерць і іншых паселішчаў былой Палескай вобласці. Напрыканцы лютага — пачатку сакавіка 1944 года немцы сагналі ў лагера смерці каля 120 тысяч людзей з розных рэгіёнаў Беларусі і нават са Смаленскай і Арлоўскай абласцей Расіі.

...Галодныя людзі стаялі і сядзелі на балоцістай зямлі, з якой сачылася вада. Раскладваць вогнішчы строга забаранялася. Было шмат хворых, якія няспынна паміралі ад холаду і голаду. Іх ніхто не закопваў. Гэта было сапраўднае пекла, праз якое прайшла і мая сям'я.

У выніку восеньска-зімовага наступлення 1943—1944 гг. войскі Беларускага фронту вызвалілі ад акупантаў Гомельскую і часткова Палескую вобласці. Не маючы магчымасці сілай зброі стрымаць наступальны націск нашых войскаў, фашысцкае камандаванне здзейсніла адно з самых паскудных злачынстваў супраць мірнага насельніцтва і часцей Чырвонай Арміі, на шляху якіх фашысты стварылі сістэму канцлагераў і пасялілі сярод здаровых людзей каля 7 тысяч хворых на сыпны тыф і іншыя страшныя хваробы, каб пасля вызвалення эпідэмія распаўсюдзілася на чырвонаармейцаў, і такім чынам затрымалася наступленне на гэтым участку фронту.

З маці мы, пяцёра дзяцей, разам з іншымі сем'ямі 17 студзеня 1944 года пакінулі вёску Забалацце. Прытулкам для нас сталі буданы, зробленыя з яловых лапак. У сярэдзіне лютага прыйшлі партызаны, каб дапамагчы людзям нарыхтаваць дроў. А раніцай

Фота з сайта strada.by.

лес напоўніўся гулам машын, брэхам сабак, стралянінай...

Пачалася аблава. Часовыя буданы спалілі, а іх жыхароў выгналі на балота. Немцы дапытваліся, куды падзеліся партызаны. Ніхто не прамовіў ні слова. Нас пагналі ў вёску. Прайшлі міма школы, якую спалілі разам з тымі, хто не змог уцячы...

А далей было так. Жыхароў павыганялі з хат і загадалі ісці. Мы прайшлі каля 15 кіламетраў, а затым немцы на машынах павезлі нас далей і высадзілі ў балоцістым месцы, якое было абнесена калючым дротам. Цямнела. Дзюму пранізлівы вецер. Усю ноч маці сабой засланяла нас ад яго. Раніцай я ўбачыў замёрзлых дзяцей.

Злева ад лагера працякала рэчка. Мы падлазілі пад дрот, прыгаршчамі чэрпалі і пілі ледзяную ваду. Нашай ежай была мёрзлая бульба, якую прывозілі немцы і кідалі людзям. Мінун тыдзень. Кожны дзень прыганялі жанчын і дзяцей са станцыі Рабкор. Затым нас пагналі далей.

Маці несла на плячах меншага брата, якому ішоў трэці год. А мы ўчацвярых пляліся за ёй. У брата Васіля ўшчэнт разваліліся лапці. Ён ішоў амаль што босы, абвязаўшы ногі анучамі. Днём крыху прыгрывала сонца, снег растаў. Перад вечарам апынуліся каля вёскі

Параслішча. Лагер быў сярод поля і вельмі цесны. Вады не давалі...

Назаўтра нас выгналі на дарогу, паабпал яе — лужыны. Пярэднія кінуліся піць з іх вады. Канваіры закрычалі, а потым пачалі страляць з аўтаматаў. Людзі з лужын так і не падняліся.

Ужо зусім сцімнела, калі нас прыгналі да лагера пад Азарычамі, іх было два. Гарэў вялікі касцёр, вакол яго стаялі і сядзелі немцы. На разасла ных поцілках ляжалі кучы пашпартаў і каштоўныя рэчы. Забралі і пашпарт маці, нашы метрыкі.

Ноччу надвор'е рэзка пагоршылася. Пайшоў мокры густы снег. Засталася шмат снежных пагорачкаў — для гэтых вязняў жыццё скончылася...

З 18 на 19 сакавіка пачуўся грукат артылерыйскай канананды, які не змаўкаў усю ноч. Калі развіднела, то вартавых мы не ўбачылі. Людзі кінуліся на плот. Тыя з вязняў, каму ўдалося выбегчы, накіраваліся да будынка, дзе дагэтуль размяшчаліся немцы. Там на падаконніках ляжала многа хлеба. За намі беглі чырвонаармейцы і крычалі: «Спыніцеся! Замініравана!» Але голад быў мацнейшы за небяспеку. Грымнуў моцны выбух. Дом узляцеў у паветра. Мы пападалі на зямлю.

Падыход да лагера з боку Азарыч быў замініраваны. Нашы вызваліцелі размініравалі вузенькую сцежку і абазначылі яе чырвонымі сцяжкамі. Усе, хто мог хадзіць, пайшлі ў бок Азарычаў. А там — ні аднаго ацалелага дома. Стаяла толькі царква. Людзі ўвайшлі і размясціліся ў ёй. Салдаты далі нам некалькі бляшанак кансерваў, муку. Раніцай прыходзіла санітарка, прыносіла лекі.

Ад смерці вырагавала вера ў тое, што нас вызваліць Чырвоная Армія. Гэтая вера дапамагла ўцалець і ад сыпнага тыфу.

Аб тым, што давалася перажыць мне і нашаму пакаленню, няхай заўсёды помняць дзеці і ўнукі. Гэтага забываць нельга.

Віктар ФЯСЬКО,
былы вязень лагера смерці ў Азарычах

Подзвіг японскага дыпламата

У гарадскім пасёлку Мір Карэліцкага раёна калісці знаходзілася ешыва — інстытут, ці вышэйшая рэлігійная вучэбная ўстанова, прызначаная для вывучэння Вуснага Закона, Талмуда. Мірская ешыва была другой у Беларусі па велічыні пасля валожынскай: 500 студэнтаў штогод паступала сюды вучыцца.

У 1939 годзе ешыву з Міра спачатку эвакуіравалі ў Вільню, а пасля падзялілі на некалькі частак: адна адкрылася ў Іерусаліме, дзве — у Нью-Ёрку. Заакіяўскія ўстановы захавалі першапачатковую назву «Мір».

...Майскі пагодлівы дзень 2 мая 2019 года выдаўся ў Беларусі, як ніколі, сухі, сонечны, ветраны. У Міры адкрылі памятную дошку ў гонар японскага дыпламата Ціунэ Сугіхара, які, будучы консулам Міністэрства замежных спраў Японіі ў Коўне, выратаваў 1500, а можа, і больш яўрэяў ад знішчэння падчас Другой сусветнай вайны.

Дыпламат здзейсніў сапраўдны подзвіг, выпісваючы яўрэям транзітныя візы ў Японію, якая была саюзніцай Германіі. Давер да дакументаў быў поўны, таму ніхто не мог перашкодзіць перездзе грамадзянам яўрэйскай нацыянальнасці праз мяжу ў іншыя краіны. Людзі дабіраліся праз Маскву і Сібір да Уладзівастока, а далей — да берагоў Японіі. Але, як правіла, траплялі толькі на тэрыторыю Кітая, у Шанхай, дзе і сяліліся.

Ходзіць легенда, падобная на праўду, што аднойчы кітайскую мяжу перасеклі адначасова 500 Рабіновічаў, і ўсе яны былі родам з Міра. Калі японскі дыпламат Ціунэ Сугіхара ад'язджаў з Коўна, ён пакінуў пачатку консульства мірскім

студэнтам. Тыя, не ведаючы японскай мовы і не ўмеючы пісаць іерогліфы, даўмеліся толькі капіраваць, «перамалёўваць» дакумент. Так і было выдадзена 500 аднолькавых дакументаў на выезд за мяжу.

Сын консула Набукі Сугіхара прыляцеў у Мір з Японіі на адкрыццё мемарыяльнай дошкі. Госць расказаў, што на яго пытанне, чаму ён так апантана дапамагаў людзям, бацька адказаў: «Нават паляўнічы не страляе ў птушку, якая скугоча і просіць у яго абароны».

Консул Ціунэ Сугіхара вырас у сям'і патомных дактароў, але выбраў іншы шлях — стаў дыпламатам. Сугіхара быў праваслаўным, новую веру ён прыняў яшчэ ў 1920-я гады ў Харбіне (Кітай), дзе сустрэў беларускую дзяўчыну Клаўдзію Апалонаву, ажаніўся з ёю, вывучыў рускую мову. Клаўдзія Апалонава паходзіла з вёскі беларускіх перасяленцаў на Амуры, у Харбін трапіла разам з бацькамі ў 1918-м у разгар грамадзянскай вайны на Далёкім Усходзе. У дарозе яна моцна застудзілася і не магла мець дзяцей. Яны пражылі разам 14 гадоў. У Коўна консул прыехаў з другой жонкай, суайчынніцай.

Пасля заканчэння вайны дыпламатычную місію ліквідавалі, а кадры ў японскім МЗС тут жа скарацілі, а Сугіхара разам з сям'ёй адправілі ў лагер для дыпламатаў.

У 1960 годзе Ціунэ Сугіхара атрымаў нарэшце сталае месца ў адной з кампаній у Маскве, дзе адпрацаваў больш як 20 гадоў. Добрыя справы не забываюцца, таму праз столькі гадоў успомнілі пра чалавечы і грамадзянскі подзвіг японскага дыпламата.

Уладзімір НАВУМОВІЧ

Валожынскае натхненне

Выстаўка пад такою назваю, прысвечаная асобе і творчасці паэта Хаіма Нахмана Бяліка (1873—1934), адкрылася ў Валожынскім раённым краязнаўчым музеі.

Нацыянальны паэт Ізраіля вучыўся ў Валожынскай ешыве з 1888 па 1891 год. Менавіта тут малады Хаім пачаў пісаць вершы на іўрыце і ідыш, якія зрабілі яго сусветна вядомым паэтам.

Чатыры гады таму ў райцэнтры адзначалі 125-я ўгодкі першага верша Бяліка «Да птушкі», напісанага ў красавіку 1891-га. Тады музей таксама праводзіў выстаўку, якая складалася пераважна з рэпрадукцый і фатаграфій.

Вялікую спадчыну паэта, які здолеў злучыць у сваіх вершах і паэмах мінулае, сучаснае і будучыню, у беларускім мастацтве пачынаюць толькі асэнсоўваць. А вось жыхары даваеннага Валожына вельмі шанавалі творчасць паэта. Высокі пагорак, на якім быў напісаны верш «Да птушкі», называўся «Гарой Бяліка». І цяпер з гэтага пагорка добра відаць панараму старога горада з гістарычнымі помнікамі, у тым ліку з будынкам ешывы.

Шэраг твораў на выстаўцы прысвечаны асобе паэта, яго паэтычным творам, лірычным і часта вельмі драматычным. Важнае месца займае тэма Халакосту, якую Хаім Нахман Бяліка прадказаў у паэме «У горадзе разні» (1904).

Дзякуючы перакладам на беларускую мову Рыгора Барадуліна і Лявона Баршчэўскага, для беларускіх мастакоў рамантычныя, нацыянальна-пранікнёныя радкі вершаў паэта становяцца блізкімі і зразумелымі. Скульптар Валерый Калясінскі стварыў гіпсавы бюст маладога паэта. Юрый Крупянкоў прапанаваў глядачам шматлікія вобразы жыхароў традыцыйнага мястэчка, Фёдар Ладуцька адлюстравалі ў сваіх краявідах узбярэжжа Міжземнага мора, дзе з 1925 года ў Тэль-Авіве знаходзіўся паэт.

Валянціна Слюнчанка падрыхтавала цудоўныя выцінанкі з выявамі старадаўняга Валожына. Аляксандр Каршакевіч стварыў першы сучасны сяброўскі шарж на паэта. Ілья Гічан і Васіль Чатнеўцаў напісалі шэраг пейзажных панарам горада, дзе знайшлі натхненне!

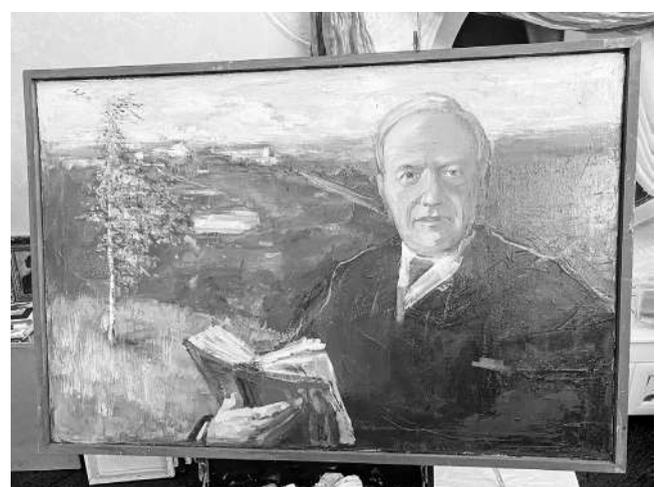
Выдатную афішу, а па сутнасці, першы памятны плакат у гонар паэта стварыў вядомы арт-дизайнер Алесь Фаменка. Нават самыя маладыя мастакі, наведвальнікі мастацкай студыі з пасёлка Пяршаі, прывезлі ў музей графічныя работы з пейзажамі малай радзімы.

Спраўднай аздобай выстаўкі стаў жывапісны партрэт ужо сталага і слаўтага Хаіма Нахмана Бяліка на фоне Валожына (на здымку). І гэта цалкам справядліва, бо тут назаўжды засталася яго першае натхненне і жыве шчырая памяць пра яго. Аўтар гэтага запамінальнага твора — мастачка і куратар экспазіцыі Глорыя Ран.

Яўген ШУНЕЙКА, фота аўтара

Фота Леаніда Бяляева.

Адказна да кожнага слова

Улітаратурнай гасцёўні «Субяседнік» Крычаўскай цэнтральнай бібліятэкі ладзілася імпрэза «І жартам, і ўсур'ез...», прысвечаная 85-годдзю з дня нараджэння пісьменніка-земляка, члена СПБ Апанаса Палітыкі.

Супрацоўнікі кніжніцы падрыхтавалі інсцэніроўку яго гумарэскі «На шляху да касцюма» і выстаўку «Голас роднага краю — Апанас Палітыка», медыяпрэзентацыю «Свой хлопец, Апанас Палітыка», віртуальную выстаўку «Сатырык-гумарыст Апанас Палітыка» і інш.

Апанас Паўлавіч нарадзіўся на Крычаўшчыне ў вёсцы Бродак. Значны след у душы хлопчыка пакінулі падзеі Вялікай Айчыннай вайны, цяжкія гады акупацыі. Пасля вызвалення хадзіў у школу, але скончыў толькі пяць класаў Паланіцкай сямігодкі. Далей вучыцца не змог: у сям'і было дзевяць дзяцей. Хлопец разумее: трэба самому станавіцца на ногі. Параіўшыся з роднымі, паехаў у Кіеў, дзе паступіў у рамеснае вучылішча. Працаваў на заводзе, у шахце, узяўшы цаліну, служыў у арміі. І пастаянна займаўся самаадукацыяй.

Праз нейкі час вырашыў вярнуцца на малую радзіму, паступіў на філфак у педагагічны інстытут (цяпер Магілёўскі дзяржаўны ўніверсітэт імя А. А. Куляшова), пасля заканчэння якога працаваў старшым выхавальнікам школы-інтэрната.

Яшчэ напрыканцы 1950-х Апанас Паўлавіч пачаў пісаць вершы, а першыя складаныя радкі пра аднавяскоўцаў склаў яшчэ ў школе. Хацелася камусьці прачытаць іх, і ён знайшоў слухача ў асобе

Апанас Палітыка падчас імпрэзы ў гасцёўні «Субяседнік».

стрыечнага брата, старэйшага па ўзросце. Той паслухаў, але не паверыў. Для юнага творцы гэта было лепш за пахвалу: не верыць — значыць, напісаў як трэба! Першы з твораў Апанаса Палітыкі быў змешчаны ў газеце «Магілёўская праўда».

У 1969 годзе Апанас Паўлавіч пачаў працаваць загадчыкам сельсагаспадарчага аддзела раённай газеты «Ленінскі кліч». Праца ў раёны дала своеасаблівы штуршок для творчасці. Амаль кожны дзень знаёмства з новымі людзьмі, цікавыя падзеі і вобразы, і, як вынік, новыя творы ўжо ў прозе. Яго гумар і сатыра пакарылі сэрцы землякоў. А ў 1976 годзе ўбачыў свет першы зборнік гумарыстычных апавяданняў «І ў хвост,

і ў грыву». Як пісалі крытыкі тых часоў, праявілі творы, апавяданні, аповесці Апанаса Палітыкі вылучаюцца грунтоўным веданнем жыцця, цёплым гумарам, вострай сацыяльнай накіраванасцю, непрымірымым стаўленнем да негатывных з'яў.

Творца адказна ставіўся да кожнага слова, кожнага радка. Калі ж яму нешта не падабалася, шукаў новае слова, больш дакладнае і гучнае. З-пад пера выходзяць зборнікі: «Маўчанне навывперадкі», «Свой хлопец», «Праверка», якія атрымліваюць станоўчыя водгукі крытыкаў і прызнанне чытачоў.

Спрабаваў сябе Апанас Палітыка і ў драматургіі. У 1993 годзе ў часопісе «Тэатральная Беларусь» была змешчана яго п'еса «Начны гасць, або Двое ў адной лодцы».

Апанас Паўлавіч працягвае друкавацца ў раённай газеце «Крычаўскае жыццё», а да юбілею прыйшоў з творчымі здабыткамі ў выглядзе двух тамоў гумарыстычных апавяданняў.

Апанас Паўлавіч, нягледзячы на ўзрост, шмат чытае. У яго паштовай скрынцы — «раёнка», літаратурныя часопісы, рэспубліканскія газеты, у тым ліку «Літаратура і мастацтва», якую ён выпісвае больш як 40 гадоў.

Застаецца і актыўным наведвальнікам цэнтральнай бібліятэкі, якая шмат гадоў падтрымлівае цесную сувязь са сваім адданым чытачом. Творца — пастаянны ўдзельнік гасцёўні «Субяседнік», дзе не толькі знаёміць прысутных са сваімі новымі творами, але і выступае ў якасці настаўніка, дае парады маладым аўтарам. **Аляксандр ГАЎРЫЛЕНКА, фота аўтара**

Мястэчкі: мастацкі напамін

Ёсць мастакі, якія сціпла працуюць, ствараючы пэўнае адлюстраванне свету, што з часам становіцца з'явай, выносіць абраныя ім сюжэты на шырокае асэнсаванне. Да такіх твораў, мне здаецца, належыць і мінскі жывапісец Юрыя Крупянкоў.

Углядаючыся ў цыкл яго паштовак «Яўрэйскае мястэчка: настальгія пра будучыню», выдадзеных адным камплектам, чарговы раз пераконваюся ў правільнасці такой думкі. У прадмове да каталога ці камплекта Міхаіл Кемераў піша: «Цяжка ўявіць сабе сучасную Беларусь яўрэйскай спадчыны. Да пачатку Другой сусветнай вайны каля мільёна жыхароў краіны складалі яўрэі, якія жылі ў гарадах і мястэчках». І далей: «...3 сярэдзіны XIX стагоддзя яўрэйскае мястэчка стала культурным і літаратурным тэрмінам. Вядомы яўрэйскі пісьменнік Шолам Алейхем пісаў пра яўрэйскае мястэчка і яго насельнікаў з цеплынёю і любоўю.

Характэрныя вобразы жыхароў мястэчка, іх побыт і сцэны месцінскага жыцця занатавалі многія мастакі, самымі вядомымі з якіх былі Юдэль Пэн і яго вучань Марк Шагал».

Міхаіл Кемераў не каменціруе работы самога Юрыя Крупянкова, але ў гэтым і няма

патрэбы. У зборы з 18 рэпрадукцый — работы, якія створаны з 1999 па 2020 год: «Уцекачы», «Яма» (гэты твор адзначаны Гран-пры на міжнароднай выстаўцы-конкурсе «Халакост ва чыма мастакоў» у 2000 годзе), «Закаханыя», «Кравец з мястэчка», «Сведка»... Праз гэтыя і іншыя работы неўпрыкмет узіраецца ў розныя часіны, бачыш найбольш драматычнае ў жыцці, лёсе яўрэяў.

Канешне, поўнае ўяўленне пра сутнасны падыходы да мастацкага светабачання Юрыя Крупянкова можа даць знаёмства з арыгіналамі. Яны захоўваюцца не толькі ў майстэрні жывапісца, але і ў Нацыянальным цэнтры сучасных мастацтваў Рэспублікі Беларусь, Віцебскім мастацкім музеі, Беларускім дзяржаўным музеі гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, Светлагорскай карціннай галерэі «Традыцыя» імя Г. Пранішнікава, у галерэі «Хэвіс» (Надзьканіжа, Венгрыя), Мастацкай галерэі імя Міхаіла Савіцкага, Музеі «Прастора Хаіма Суціна» (Смілавічы, Чэрвеньскі раён). І ўсё ж паштоўкі —

Еўрэйскае мястэчка: настальгія о будучыні
Shade: nostalgia for the future

таксама своеасаблівае віртуальнае падрожжа ў свет яўрэйскага жыцця і мастацкі свет Юрыя Крупянкова.

Да многіх разгав падштурхоўвае твор «Памяці мястэчка». Над яўрэйскімі могілкамі з іх адмысловымі помнікамі лунае ў паднябессі само мястэчка. З асаблівай архітэктурай, гандлёвай плошчай, з кірмашом і натоўпам месцінскага жывіцця. Ды і з царквой, касцёлам, якія заўжды былі побач. Работы Юрыя Крупянкова, як правіла, без адраса. Толькі на адной з іх — дэталізацыя мастацкай геаграфіі: «Сінагога ў Волпе». Волпа — мястэчка ў Ваўкавыскім раёне. Сінагога ў гэтым паселішчы ўяўляла сабою помнік драўлянай архітэктурны, знішчана падчас Вялікай Айчыннай вайны. Гэты адрас — і свайго роду напамін, што добра было б прайсці мастаку дарогамі праз усе старадаўнія беларускія мястэчкі, спалучышы і сучаснае аблічча з гістарычна-краязнаўчым веданнем пра іх як пра цэнтры культуры, багатыя на памяць асяродкі. **Алесь КАРЛЮКЕВІЧ**

Кансолі — сёстры-блізняты

ў экспазіцыі музея «Замкавы комплекс "Мір"»

Узборы музея «Замкавы комплекс "Мір"» знаходзяцца дзве кансолі XIX стагоддзя, якія дапаўняюць калекцыю «Прадметы інтер'ера» вытанчанасцю і прыгажосцю.

Белая мармуровая стальніца, разьбяныя рамы з матывамі ракако, дугападобныя ножкі-кабрыолі з завіткамі на канцы, праногі з ракавінамі і адмыслова зробленым лісцем — усё гэта прыцягвае ўвагу да цікавага прадмета мэблі.

Само слова «кансоль» пайшло ад французскага «console» — апора. Першапачаткова так пазначалі архітэктурны элемент, на які абаліраецца частка будынка, што выступае, напрыклад, балкон ці карніз. З часам кансоль з архітэктурнага прадмета ператварылася ў самастойную разнавіднасць мэблі.

А ў мэблевым мастацтве гэта стол, які мае апору на выгнутыя або прамыя ножкі і часам абаліраецца адным бокам на сцяну. Існуюць разнастайныя віды кансоляў: паўкрутлыя, авальныя, прамавугольныя, якія могуць

Фота Віктарыі Нарбутовай.

быць прымацаваны да сцяны альбо стаяць на фігурных ці прамых ножках.

Пераважна кансолі вырабляліся выгнутай формы. Мэблевыя кансолі ўпершыню з'явіліся ў Францыі ў часы Людовіка XIV на рубяжы XVII—XVIII стагоддзяў. Галоўны прыныц пры вырабе кансоляў, як і ў іншых прадметаў абстаноўкі ў эпоху Людовіка XIV, — раскоша. Кароль любіў прыгожыя і вытанчаныя рэчы. Для вырабу выкарыстоўвалі натуральныя

матэрыялы: камень, каштоўныя пароды дрэва, бронзу, пазалоту. У дэкаратывным афармленні перавага аддавалася выгнутым лініям, аднак у арнаментнах назіралася строгая сіметрыя. Для роспісу і вырабу фігурных накладных элементаў абіралася самая розная тэматыка: ад раслінных матываў да ваенных сімвалаў.

Ножкі кансолі заўсёды нагадвалі мудрагелістыя элементы, якія спалучалі алегарычныя бронзавыя фігуры і разьбяныя драўляныя пляценні. Часта ножкі былі злучаны паміж сабою своеасаблівымі перамячкамі з вытанчанымі завіткамі. Кансолі выконвалі як дэкаратывную функцыю, так і служылі падстаўкай для ваз, гадзіннікаў, статуэткі або іншых каштоўных рэчаў. Убачыць элігантных і жывапісных сёстраў-блізнят можна ў Партрэтнай зале — адной з самых прыгожых экспазіцыйных залаў музея «Замкавы комплекс "Мір"».

Юлія БЯЗНОСІК, навуковы супрацоўнік музея «Замкавы комплекс "Мір"»

МЛЫН НАВІН

* * *

Акцыю «Захаваем памяць пра вайну Аразам» праводзіць Нацыянальны Полацкі гісторыка-культурны музей-запаведнік. Кожны можа ўпісаць аповеды пра родных і блізкіх людзей у гісторыю Айчыны, знайсці ў сябе дома прадметы, якія з'яўляюцца сведкамі важных падзей ваеннага часу. Музей з удзячнасцю прыме ў дар фатаграфіі, дакументы, пісьмы, газеты, асабістыя рэчы і ваеннае абмундзіраванне. Работы, якія маюць музейную каштоўнасць прымуць на пастаяннае захоўванне, і яны зоймуць годнае месца ў фондавых калекцыях, на выстаўках і ў экспазіцыйных музеях. Удзельнікі акцыі будуць запісаны ў Ганаровую кнігу дарыльшчыкаў і атрымаюць сертыфікат на бясплатнае наведванне любой установай Нацыянальнага Полацкага гісторыка-культурнага музея-запаведніка. Такім чынам памяць многіх сем'яў стане агульнай і народнай.

* * *

Фонд Музейнага комплексу гісторыі і культуры Аршаншчыны мае цікавую гісторыю. Музейныя прадметы, сабраныя ў розны час знаўцамі гісторыі сваёй краіны і аматарамі старажытнасці, адлюстроўваюць разнастайныя аспекты развіцця і жыцця грамадства. У сакавіку гэтага года ў Музеі гісторыі і культуры г. Оршы адкрылася выстаўка «Бенефіс экспанатаў з "дрымотных" фондавых калекцый», дзе можна прасачыць нашу нядаўняе мінулае, пазнаёміцца з унікальнымі экспанатамі, якія мала хто бачыў. Многія з рарытэтаў праводзяць большую частку свайго музейнага жыцця ў сховішчах, таму наведвальнікі маюць рэдкую магчымасць зазірнуць у «музейныя тайнікі». У экспазіцыі — прадметы этнаграфіі, кнігі, дакументы, фатаграфіі, карціны, скульптуры, рэчы з побыту савецкіх часоў. Адно з цэнтральных месцаў займаюць экспанаты, з якіх у 1989 годзе пачалася калекцыя фондаў музейнага комплексу. Самае каштоўнае з новых паступленняў — пісьмо нашчадкам, прынятае 1 студзеня 1969 года на 20-тысячным мітынгу жыхароў Оршы.

* * *

Выстаўка «Тэкстыльныя кактэйлы» членаў народнага клуба аматараў ласкутнага шыцця «Рошва» ладзіцца ў Музеі гісторыі і культуры г. Наваполацка. Тут упершыню знаёмяць з калекцыяй работ, выкананых Аленай і Сяргеем Кавалеўскімі. Творчыя задумкі Алены, бясспрэчна, уражваюць. Сяргей, далучыўшыся да невядомага раней творчасці, захапіўся ёю не на жарт і стаў нязменным памочнікам і дардцам жонкі. Цікавая тэхніка — «кінусайга» (Японія) — толькі пачынае адкрываць свае таямніцы беларускім майстрам. Малюнічыя работы выконваюцца на пластыках коркавага дрэва са шматкоў старых кімана. Полацкія ўмельцы, выкарыстоўваючы падручныя матэрыялы і тканіны, стварылі цікавыя кампазіцыі, якія не са ступаюць па складанасці работам японскіх майстроў.

* * *

Угод святкавання тысячагоддзя Брэста Дзіцячая школа выяўленчых мастацтваў імя А. А. Алонцава сумесна з Брэсцкай цэнтральнай гарадской бібліятэкай імя А. С. Пушкіна правялі I Міжнародны конкурс экслібрыса для дзяцей і юнацтва «Экслібрыс. Brest. 2019». Работы ўдзельнікаў творчага спаборніцтва будуць прадстаўлены да 18 мая на выстаўцы ў арт-прасторы кніжніцы. За стагоддзі існавання экслібрысы — простыя лацінскія манаграмы — займелі мноства легенд, рытуалаў і столькі прыхільнікаў, што сталі культываванымі з'явай.

* * *

Персанальныя фотавыстаўка «Адлюстраванні ўражанняў» Іны Шырокай працуе ў арт-прасторы Брэсцкай цэнтральнай гарадской бібліятэкі. Аўтар шмат гадоў выкладае музыку ў сярэдняй школе № 17, а яшчэ захапленнем сузірае свет і дзеліцца назіраннямі пры дапамозе фатаграфіі. Вецер у валасах, уважлівы погляд, блікі і адлюстраванні, марскія пейзажы, святло скрозь лісце, няясныя абрысы... Іна Шырокая ўмее злавіць і захаваць цікавы момант. Ёсць у яе здымках-медытацыях, на якіх міжволі затрымліваецца вока, не толькі рамонтны і непасрэднасць, але і глыбіня ды няўлоўная вытанчанасць.

Міра ІЎКОВІЧ

Вынікі

3-пад жартаўлівага алоўка

Ужо традыцыйна ў Дзень смеху адзін з калідораў Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь упрыгожылі сяброўскія шаржы мастака Алега Карповіча. Месца правядзення невыпадковае (некалі такія выстаўкі ладзіліся і ў сценах Дома прэсы), бо работы аўтара аб'яднаны адной тэмай: калегі. У асноўным на шаржах — супрацоўнікі газет і тэлебачання, фотакарэспандэнты, але знайшлося месца майстра мастацкага слова, у тым ліку першадрукару Францыску Скарыну. Так, выстаўка «Сябры мае!» аб'яднала творцаў розных эпох. Прытым некаторыя суіснуюць у межах аднаго малюнка, як, напрыклад, класікі Якуб Колас і Янка Купала ды сучасны пісьменнік Анатоль Эзэкаў.

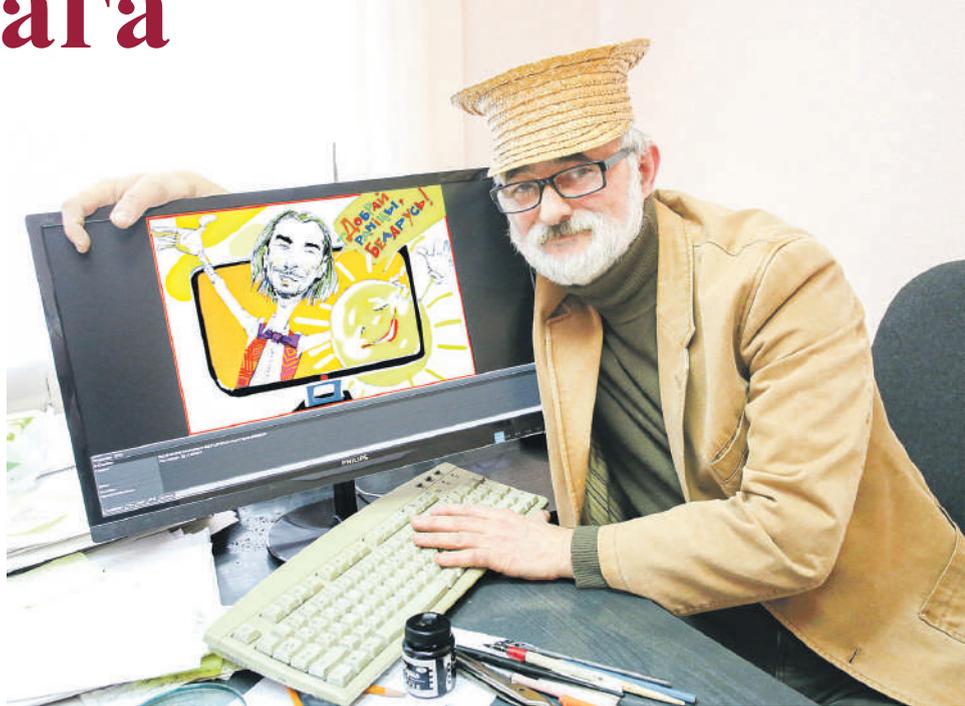
Алег Карповіч — беларускі мастак-графік, член Беларускага саюза мастакоў, аглядальнік і мастак газеты «СБ. Беларусь сегодня», удзельнік міжнародных і рэспубліканскіх выставак. З асаблівых адзнак — «Выдатнік друку», узнагарода «Залатое пярэ», прэмія Міжнароднага конкурсу экслібрэса ў Сінт-Нікласе (Бельгія). За плячыма ў творцы грунтоўная мастацкая адукацыя: з чырвонымі дыпламамі скончыў Мінскае мастацкае вучылішча імя Яўгена Глебава і аддзяленне станковай графікі Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута.

Галоўныя кірункі творчасці Алега Карповіча — сяброўскі шарж і карыкатура, а традыцыйныя газетныя рубрыкі «Ёсць пытанне» і «Вачыма мастака» даўно сталі полем аўтарскіх разваг. Алег Карповіч прапаноўвае новыя тэмы і вобразы. У фокусе газетных малюнкаў — і надзённыя клопаты беларусаў, і асаблівыя трылогіі. Але мары, надзеі і памкненні — лейтматыў творчасці. Мастак па-філасофску глядзіць на свет, імкнецца прыўнесці ў жыццё светлае і радаснае, хоць сапраўды плённая праца часам знясільвае. Бо аглядальнік і мастак газеты павінен спачатку прыйсці да пэўнай тэмы, затым напісаць тэкст і толькі потым стварыць карыкатуру ці шарж.

Але ёсць шмат ідэй, якія ажыццяўляюцца па-за асноўным месцам працы. Напрыклад, на вуліцах Мінска можна пабачыць білборды, выявы для якіх стварыў Алег Карповіч. А якраз зараз ён працуе над альбомам з серыі «Беларуская карыкатура XXI стагоддзя», што плануе выпусціць выдавецтва «Чатыры чвэрці». У гэтым праекце ў мастака найскладанейшая задача: адбіраючы творы, адлюстравать самога сябе. Між тым за яго творчасцю можна прасачыць і дзякуючы праекту «ЛіМа». Ён — нібы сімвалічны працяг знакамітай «лімаўскай 13-й паласы», якую вялі Аляксей Гаўрон і Леанід Галубовіч.

— Хочацца пазітыву, таму тэма сёлетняга праекта ў Міністэрстве інфармацыі — сяброўскія шаржы. Бо шарж — гэта заўсёды нешта станоўчае, — адзначае мастак. — Людзям прыемна, калі яны пазнаюць тых, хто адлюстраваны. Вядома, для экспазіцыі патрэбны былі асакалы. Але захацеў паказаць і маладых журналістаў, якія стала працуюць «у палях». Таму ў вялікай ступені гэта сацыяльны праект, якіх у мастацтве Беларусі не так шмат. Нельга перапыняць традыцыю гэтай выстаўкі.

Сябры для аўтара — гэта і калегі па друку, і блізкія сябры, і творцы, што даўно пайшлі з жыцця. Апошнія асабліва іграюць ролю ў станаўленні асобы. Так ці інакш на выстаўцы можна пабачыць выявы больш як 40 пісьменнікаў і журналістаў.

Фота Кастуся Дробава.

Калег Алега Карповіч маляваў апошні год (дапамог у гэтым праекце сайта «СБ. Беларусь сегодня» «Незвычайныя вёскі», у якім мастак прымае ўдзел, малюючы журналістаў, фатографію і кінааператараў). А вось яшчэ — выявы літаратараў, створаныя аўтарам у розныя гады. Так, у экспазіцыі можна ўбачыць Раісу Баравікову, Уладзіміра Сцяпана, Уладзіміра Шлапака, Аляксея Сталярова, Ірыну Аўсеп'ян, Таццяну Кегелес, Юліяну Леановіч і іншых творцаў. Дзейнасць многіх непарыўна звязана і з літаратурай, і журналістыкай. Аўтар не абышоў увагай і юбіляраў, як, напрыклад, пісьменнікаў Людмілу Рублеўскую, Уладзіміра Ліпскага, Анатоля Эзэкава.

Адна з найцікавейшых работ — шарж, што адлюстроўвае тры ўзросты паэта Рыгора Барадуліна, з якім Алег Карповіч некалі рабіў матэрыял. Мастак успамінае, што тады паэт падарыў сваю кнігу, куды ўвайшлі ў тым ліку дзіцячыя фотаздымкі. Гэта і натхніла, і дапамагло ажыццявіць ідэю. Сапраўды, даволі складана маляваць чалавека, якога амаль не ведаеш, прыкмячае мастак. Нават калі гэта знакаміты паэт.

— Брацца за аловак — не самае складанае, — адзначае Алег Карповіч. — А вось знайсці ідэю і вызначыць, як яе ўвасобіць, бывае цяжкавата. Напрыклад, заўсёды актуальная тэма міру, але як яе адлюстравать у карыкатуры і шаржы? Як апісаць вечныя тэмы, напрыклад, тэму мацярынства?

Пытанні застаюцца адкрытымі. І гэта чужоўна.

Яўгенія ШЫЦЬКА

Пацеха з меча

Андрэй СІДАРЭЙКА

Пра што лепш пісаць?

Гумарэска

Захацелася мне стаць пісьменнікам. Праўда, жаданне — адно, зусім іншае — пра што пісаць. Патрэбны ж сюжэт...

У выхадны дзень сеў за стол і распачаў несмяротнае тварэнне пра тое, як мінулым летам хадзіў з сябрам на рыбалку. Вырасыў апісаць ад першай асобы ўсё, як было на самай справе. Ну, вядома, з фантазіяй. Літаратурны твор без выдумкі — і не твор жа зусім.

Прасядзеў за сталом некалькі гадзін. А пасля даў пачытаць жонцы Машы — першаму крытыку.

Тая доўга чытала і нарэшце вынесла прысуд: — Дык вось чым ты займаўся, калі я ездзіла на дачу! І дзе той двухметровы шчупак, якога ты злавіў?

Пачаў тлумачыць, што гэта не я хадзіў на рыбалку, а мой герой. Апісанне ж ад першай асобы — проста літаратурны метад. Ды і шчупак — усяго толькі фантазія. Але Маша нават і не слухала.

Пра рыбалку давалося забыць. Але жаданне стаць пісьменнікам не знікла. У наступны выхадны я добрасумленна апісаў свой паход з сябрамі ў лазню, пасля якой была кавярня і некалькі куфляў піва.

Не спадабалася Машы і гэтае апавяданне. Цяпер у лазню — ні нагой. Толькі ванная і душ. Не дапамагло нават тлумачэнне пра літаратурны прыём

Малюнак Алега КАРПОВІЧА

і запэўніванне, што ўсе гэтыя куфлі, сябрукі і сяброўкі — звычайная выдумка.

Тады я апісаў гісторыю, якая адбылася на святкаванні дня нараджэння сябра. Толькі пісаць адразу пачаў ад трэцяй асобы. Тут я нічога не стаў утойваць і сумленна распавёў пра тое шумнае застолле.

Толькі Машы гэты опус таксама не спадабаўся. «Лічыш, калі ад іншага імя напісаў, то я падумаю, што цябе там не было?!»

«Цяжкая доля пісьменніка...» — уздыхнуў я. І думаў ужо завязаць з літаратурай, але раптам мяне асяніла.

Я сеў за стол і прыдумаў гісторыю, як з Машай хадзіў у буцік і якія прыгожыя і дарагія чаравічкі там яна сабе выбрала.

Гэты твор Машы вельмі спадабаўся.

— Ну ты талент! — пахваліла яна. — Пішы далей. Наступная твая гісторыя павінна быць пра тое, як мы паехалі адпачываць на марскі курорт.

З таго часу пытанне — пра што пісаць — мяне не хвалюе. Пішу пра жонку, цешчу, кошку Мурку. Ад першай і трэцяй асобы. Эксперыментую. І, што адметна, усім родным мае аповеды падабаюцца.

Праўда, да літаратурных прэмій і сусветнага прызнання мне далёка, але гэта, паверце, у сямейным жыцці не самае галоўнае.

Кошт пахвалы

Быць

Адбывалася чарговае пасяджэнне аматарскага літаб'яднання «Пегас». Прамоўца, намеснік старшыні Іван Васечкін на ўсе лады расхвальваў прыватнае выдавецтва «Тры кіты»:

— Калі казаць пра якасць, то ўсе ведаюць, што гэтае слова асацыіруецца з выдавецтвам «Тры кіты». Ужо больш за дваццаць гадоў яго ўзначальвае Паліна Іванаўна, таксама член нашага аб'яднання. Мне вельмі прыемна, што Паліна Іванаўна — адна з нас.

Між тым у зале паўшэптам перагаворваліся два пісьменнікі:

— Цікава, чаму Іван Іванавіч так хваліць гэтае выдавецтва? — спытаў адзін з літаратараў у суседа. — Здаецца, раней ён быў ім незадаволены: выдавецкія паслугі там не танныя.

— Чуў, у мінулым годзе выдавецтва «Тры кіты» выпусціла кнігу Івана Іванавіча і не ўзяло за гэта ні капейкі, — прамовіў другі літаратар.

— Цяпер усё зразумела, — заківаў галавой першы. Пасяджэнне літаб'яднання працягвалася.

Выходзіць з 1932 года

Заснавальнікі:
Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь,
грамадскае аб'яднанне «Саюз пісьменнікаў
Беларусі», рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда"»

Галоўны рэдактар
Аляксей Іванавіч ЧАРОТА

Рэдакцыйная
калегія:
Таццяна Арлова
Алесь Бадак
Дзяніс Барсукоў
Віктар Гардзеі

Уладзімір Гніламёдаў
Вольга Дадзімава
Жана Запартыка
Анатоль Казлоў
Анатоль Крэйдзіч
Віктар Кураш

Алесь Марціновіч
Вячаслаў Нікіфараў
Мікалай Чаргінец
Іван Чарота
Іван Штэйнер

Адрас для карэспандэнцы:
220034, Мінск, вул. Захарова, 19
E-mail: lim_new@mail.ru
Адрас у інтэрнэце: www.viazda.by

Тэлефоны:
галоўны рэдактар — 325-85-25
намеснік галоўнага
рэдактара — 377-99-72

адказны сакратар — 377-99-72
адзел крытыкі і бібліяграфіі — 317-20-98
адзел прозы і паэзіі — 317-20-98
адзел мастацтва — 377-99-72
бухгалтэрыя — 287-18-14

Выходзіць раз на тыдзень
па пятніцах.
Падпісныя індэксы:
63856 — індывідуальны;
63815 — індывідуальны льготны
для настаўнікаў;
638562 — ведамасны;
63880 — ведамасны льготны.

Пасведчанне аб дзяржаўнай
рэгістрацыі сродку масавай
інфармацыі № 7 ад 10.12.2012,
выданае Міністэрствам
інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда"».
Дырэктар — галоўны рэдактар
Павел Якаўлевіч СУХАРУКАЎ
Нумар падпісаны ў друку
09.04.2020 у 11.00
Ум. друк. арк. 3,72
Наклад — 937

Друкарня Рэспубліканскага
унітарнага прадпрыемства
«Выдавецтва «Беларускі Дом друку»
ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004
г. Мінск, пр. Незалежнасці, 79.
Індэкс 220013

Заказ — 1067
Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Рукпісы прымаюцца толькі ў электронным
выглядзе (праграма Microsoft Word),
не вяртаюцца і не рэцензуюцца.
Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць
з меркаваннямі аўтараў публікацыі.